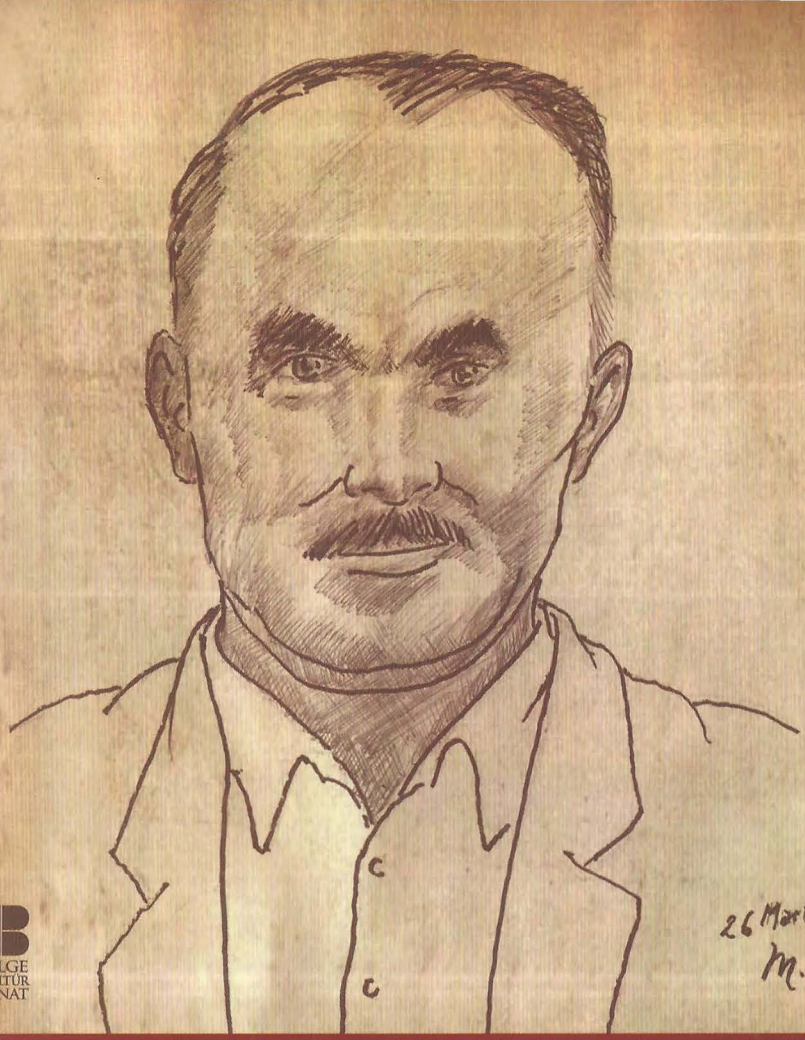

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Mihri Belli ve Rasih Nuri İleri'nin önsözleriyle

Türkiye'nin İlk Komünistlerinden Zileli Halil Yalçınkaya

Dr. ORHAN YILMAZ

Türkiye'nin İlk Komünistlerinden Zileli Halil Yalçınkaya

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Türkiye'nin İlk Komünistlerinden,
ZİLELİ HALİL YALÇINKAYA

YAYIN NO: 289

TÜRKİYE'NİN İLK KOMÜNİSTLERİNDEN,
ZİLELİ HALİL YALÇINKAYA
Dr. Orhan Yılmaz
zileliorhan62@hotmail.com

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 0507-34-008622

1. Basım; Ekim, 2008

ISBN: 978 - 9944 - 425 - 89 - 6

Yayın Yönetmeni	*Ahmet Nuri Yüksel*
Kapak Resmi	*Mihri Belli'nin kalemiyle*
Kapak	*Kombi Grafik*
Baskı	*Özener Matbaacılık*
Kapak Baskı	*Trichrome Matbaacılık*
Cilt	*Yedigün Mücellithanesi*

BİLGE KÜLTÜR SANAT
Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 3 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: (0212) 520 72 53 - 513 85 04 Fax: (0212) 511 47 74
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

Türkiye'nin İlk Komünistlerinden,

ZİLELİ HALİL YALÇINKAYA

Dr. Orhan Yılmaz

BİLGE
KÜLTÜR
SANAT

İÇİNDEKİLER

Mihri Belli'nin Önsözü .7
Rasih Nuri İleri'nin Önsözü .9
Giriş .11
Nail Çakırhan .21
Mihri Belli .27
Sevim Belli .37
Fadıl Barkan .39
Vedat Türkali .41
Rasih Nuri İleri .49
Şahap Bakırsan .57
Bilal Şen . .59
Sabahattin Dikmen .67
İhsan Hasırcıoğlu .71
Zeynep Tomurcuk Erzin .73
İsfendar Erzin .77
Minadiye Asan .81
Sadık Özaydın .83
Cafer Şencan .87
Ömer Yüce .89
Hasan İzzettin Dinamo .97
Esbabı Mucibeli Karar .143
Türkiye'de Solun Kısa Tarihçesi .179
Sosyalist Kültür Ansiklopedisi .187

MİHRİ BELLİ'NİN ÖNSÖZÜ

Bir adam geldi. Eli ayağı düzgün, kırk yaşlarında biri. Evin adresini bizim eski tüfeklerden almış. Adı Orhan Canberk Yılmaz imiş. *"Sizin 'İnsanlar Tanıdım' adlı kitabınızı okudum. Biyografinizi biliyorum. Ben Zileliyim. Yoldaşınız Halil Yalçınkaya'nın köylüsüyüm. 1920'lerde Türkiye Komünist Partisi'nin kuruluş çalışmalarında Mustafa Suphi ve Şefik Hüsnü ile birlikte bulunmuş bir kimsenin bizim köyden çıkmış olması ve Merkez Komitesi üyeliğine kadar yükselmesi inanılır şey değil. Ben Halil Yalçınkaya'ya dair bir kitap yayınlamak kararındayım. Sizden ricam, kitabın Önsözünü yazmanız ve Yalçınkaya'nın bir resmini çizmenizdir."* dedi. Konuşmamız ilerledikçe kendisini daha yakından tanıdık. Ülkücü imiş. Bir önceki seçimde oyunu Türkeş'e vermiş. Son BMM seçimlerinde, O ölmüş olduğundan oy vermemiş. Birçok ülkücü de onun gibi yapmış.

1945'de sağa kaymış bir CHP'nin tahriklerine kanarak, TAN Matbaası'na saldırıya katıldıktan birkaç yıl sonra, Sol Hareket saflarında bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi veren gençleri hatırladım. Ama muhatabım henüz ülkücülüğü reddetmiş değildi. Ayrıca, Türkiye solunda çoğumuzun popülizm ve milliyetçilikten geçerek sola vardığımızı, yurtseverliğin sosyalistlerin tekelinde olmadığını da düşündüm.

Ve Orhan Canberk Yılmaz'a "Olur" dedim. Şu Türkiye acayip memleket vesselam. Bir ülkücü bir komünizm sabıkalısının kapısını çalıyor. *"Senin yoldaşın, benim köylüm olan biri hakkında kitap yazacağım. Önsözünü sen yaz, bir de resim çiz,"* diyor. O da kabul ediyor.

Türkiye tarihinde zaman zaman böyle acayipliklere şahit olunur.

Bir süre sonra Orhan Canberk bana kitapta yayınlanacak birkaç sayfayı postaladı. Okudum ve köylüsü Halil Yalçınkaya için olumlu tutum içinde olduğunu gördüm. Çizdiğim resmi kendisine gönderdim. Ve şimdi de işte önsözü yazıyorum.

O. C. Yılmaz'ın böyle bir işe girişmesini olumlu karşılıyorum. Kendisine başarılar diliyorum. Benim kapımı çalmasını da medenî cesaret olarak değerlendiriyor ve takdir ediyorum.

Mustafa Suphilerin, Şefik Hüsnülerin TKP'sinin kurucusu, Merkez Komitesi üyesi ve aralarında biricik köylü olan Halil Yalçınkaya'yı unutmayalım. Hem insan olarak hem de bir dava adamı olarak saygı ve sevgi ile anılmaya lâyıktır.

Mihri Belli
25 Ekim 2006
İstanbul

RASİH NURİ İLERİ'NİN ÖNSÖZÜ

Son saatlerinde Adana'da beraber bulunduğum Zileli Halil Ağbeğimin hayatının Zileli bir genç tarafından kaleme alınması beni çok duygulandırdı. Ancak, 88 yaşıma geldiğimde, eski bir Türkeşçi ile yakınlaşmak, çok zor bir deneyim. Belki de bir ortak tarafımız, Bahçeli'ye karşı olmamız. Ancak, gerek Turancılık davasında, gerekse (ne demekse) zaman aşımına uğrayan MHP ve Maraş Katliamı davası kahramanı Türkeş, bence faşist bile değil. Çünkü faşistlerin milliyetçi yönü var. Oysa Turancılar, Alman Faşistlerinin maşası olduğu gibi, MHP'liler de Türkiye'yi bugünkü sömürgeleşme düzeyine sokan ABD'nin, CIA'in ajanı idiler. Şüphesiz saflarında milliyetçi, aldanmış gençler de vardı.

Dr. Orhan Yılmaz'ın onlardan olduğuna inanıyorum.

Rasih Nuri İLERİ
28.5.2008

GİRİŞ

Bu eseri yazmamın çok ilginç bir hikâyesi oldu. Bunu anlatmadan geçemeyeceğim.

Mart 2004 tarihinde, "Her yönüyle Tokat Zile Küçüközlü Köyü" ismi ile, doğduğum köyü tüm yönleriyle anlattığım eserim yayımlandı. Bu kitabımı okuyanlardan birisi beni aradı. Arayan bizim köylü olup, halen ailesi ile birlikte ABD'de yaşayan ve doktorluk yapan Ömer Yüce idi.

Ömer Yüce, kitabımla ilgili takdir ifadelerini belirttikten sonra, bana "Türkiye'nin ilk komünistlerinden birinin bizim köylü olduğunu bilip, bilmediğimi" sordu. Konu çok ilgimi çekmişti. Komünizm her ne kadar bana zıt bir ideoloji olsa da, konu heyecan vericiydi. Doğu Kültürü'nün bir göstergesi olan, "uzayan kol bizden olsun" mantığı bende depreşti. Köyümüzden, Türkiye'nin ilk komünistlerinden birinin çıkmış olması, bana ancak gurur verirdi. Zaten araştırmalarımın sonraki safhalarında, Halil Yalçınkaya'nın karakterini tanıdıkça, bu duygumun yersiz olmadığını anladım.

Ömer bana, kişinin sadece ismini vermişti. Bir de lakabı vardı. "Avanlı Halil Yalçınkaya" şeklinde. Başka hiçbir bilgi yoktu. Köyümüzde kullanılan soyadları ile ilgili yaptığım araştırmaya göre, bizim köyde "Yalçınkaya" soyadı yoktu.

Sadece "Yalçın" vardı. Bu yüzden, araştırmama köyden başlamayı akıl edemedim. "Herhalde, komünist olduğu için, bütün sülalesi ile köyden dışarı göçtü," dedim.

İlk elden Ankara'da, Meşrutiyet Caddesi'nde bulunan Türkiye Komünist Partisi (TKP) Ankara İl Başkanlığı'na gittim. Bana yardımcı olacak bilgiye sahip kimse bulamadım. Beni Ziya Gökalp Caddesi'nde bulunan Türkiye Komünist Partisi Genel Merkezi'ne yönlendirdiler. TKP Genel Merkezi'ne gittim. Kendimi tanıttım ve Halil Yalçınkaya isminde bir eski komünist hakkında araştırma yaptığımı söyledim.

Genel merkezde bulunan ve en yaşlısı 60 yaşlarında olanlardan hiçbiri bu ismi daha önce duymamıştı bile. Fakat orada bulunanlardan birisi, TKP'nin asıl genel merkezinin İstanbul'da olduğunu, buranın şekil yönünden bir genel merkez olduğunu, araştırmamı İstanbul'da yapmamı öğütledi. Ayrıca, elinde bulunan geniş arşiv dolayısıyla, bana yardımcı olacak en önemli kişinin Rasih Nuri İleri olabileceğini söyledi. "Rasih Nuri Bey'i İstanbul'da nasıl bulacağım"ı sordum. Muhatabım, İstiklâl Caddesi'nde bulunan TÜRSDAV'a gitmemi, onların beni Rasih Nuri Bey ile irtibata geçireceklerini söyledi.

İstanbul'a gittiğim bir tarihte, daha önce adını çok duyduğum, ama hiç bulunmadığım İstiklâl Caddesi'ne gittim. Yine daha önce çok duyduğum, Tünel Tramvayı ile İstiklâl Caddesi'ne girdim. "Taşradan İstanbul'a gelmiş saf bir köylü" gibi, aval aval binalardaki tabelalara bakarak, TÜRSDAV'ın veya herhangi bir TKP örgütünün adresini sorarak, dolandım.

Birisi; adı geçen TÜRSDAV'ın, cadde üstünde bulunan bir caminin yanındaki sokakta olduğunu söyledi. O sokağa gittiğimde, o vakfın oradan taşınmış olduğunu ve adresinin de bilinmediğini öğrendim.

İstiklâl Caddesi'nin sonuna kadar gittim. Bir şey bulamayınca, yorgun ve ümitsiz olarak geri döndüm. Yine, "ağzı açık

ayran delisi" gibi, etrafa bakınarak, Tünel tarafına doğru yürümeye başladım. Bir ara, daha önce yanındaki sokağa girdiğim caminin önünden geçerken, bir binanın üst katlarında, klasik kırmızı zemin üzerine sarı renkli, iri harflerle yazılmış bir TKP levhası gördüm. Ne kadar sevindiğimi anlatamam. Utanmasam, İstiklâl Caddesi'nde sevinçten göbek atacaktım. Bunca yıllık ülkücüyüm. Kırk yıl düşünsem, bir TKP levhası görünce bu kadar sevineceğim aklıma gelmezdi.

Hemen içeri daldım. Merdivenleri çıkarken, hâlâ kendi kendime gülüyordum. Kapıyı çaldım, açtılar. Beni içeri aldılar. İçeride üç genç vardı. Burası; üniversiteli TKP'lilerin kullandığı bir yer imiş. Kendimi tanıttım, siyasi görüşümü söylemeyi de ihmal etmedim. Niyetimi söyledim ve Rasih Nuri İleri Bey ile irtibat sağlayıp, sağlayamayacaklarını sordum. Gençlerden, yaşça daha büyük görünen birisi, bir yere telefon etti. Telefonun cevabını beklemeye başladık.

Gençler bana çay ikram ettiler. İçeri girerken, siyasi bir tartışmaya girmemeye karar vermiştim. Ama anlaşılan, gençler böyle sakin bir ortamda ve kendi mekânlarında bir ülkücü ile her zaman karşılaşmadıklarından, bu fırsatı kullanmaya karar verdiler. Bana peş peşe sorular gelmeye başladı. Ben her soruya, tartışmaya yol açmayacak şekilde kısa cevaplar vererek geçiştirmeye devam ettim.

Ama bir soruda, hata yaptım ve bir cümle sarf ettim. Kıt ve yüzeysel komünizm bilgilerimle, "Sovyet Komünizmi ile Çin Komünizmi arasındaki tek farkın, birincisinin ideolojisini işçiler üzerine, ikincisinin köylüler üzerine kurmuş olduğu" gibi bir tespitte bulundum. Vay sen misin bunu diyen?

Biz düştük sıkı bir tartışmanın ortasına. Telefon da bir türlü gelmiyor ki; kaçıp, kurtulayım! Gençlere sık sık, "Arkadaşlar, bakın her şeyden önce ben burada bir misafirim ve sizden büyüğüm. Üçünüz birden üstüme gelmeyin. Lütfen biraz

sakin olun. Teker teker sorun. Biraz da bana konuşma imkânı verin," diyorum. Gençlerden yaşça daha büyük görüneni, çok ciddi bir şekilde, "Misafirimizsiniz ama, sınırları çok zorluyorsunuz," dedi. Ortam gerildi, durum kötüye gidiyordu.

O arada beklediğimiz telefon geldi ve ben "Yarabbi şükür" dedim. Gelen telefona göre, görüşme talebimin Rasih Nuri Bey'e iletileceği, eğer gerekirse kendisinin arayacağı bana söylendi. Oradan ayrıldım.

Öğleden sonra cep telefonum çaldı. Muhatabım, "Ben Rasih Nuri İleri. Beni aramışsınız. Buyurun," dedi. Kendileri ile, köylüm olan Halil Yalçınkaya hakkında görüşmek istediğimi söyledim. Sağ olsun, kabul etti. Öğleden sonra belli bir vakit için bana randevu ve bir de adres verdi.

Birkaç saat önce, "Suyun öteki yanındaki" üniversiteli gençler ile yaşadığım ilk ateşli karşılaşmadan sonra, verilen adrese biraz tedirgin gittim. Böyle ünlü bir komünistin, benim gibi ülkücü camiadan gelen birisini; evinde tenha bir ortamda kabul etmeyeceğini düşündüm. Yaşadığım o ateşli tartışmadan ve üstü kapalı tehditten sonra, belki tuzağa bile düşebileceğim aklıma geldi. Çünkü, üniversiteli gençlerin olduğu binadaki, yaşça daha büyük görünen genç, konuşmalarımızın bir yerinde, "Zaten, dün birkaç faşistin kafasını kırmak zorunda kaldık," demişti. Demek ki bu vurdu kırdı işleri hâlâ devam ediyordu? Biz ise, 80 İhtilali ile bitti zannediyorduk!

Belirtilen saatte, verilen adrese gittim. Verilen adres, Galata Kulesi yakınlarında, ortası avlu şeklinde olan, açık ağzı Haliç'e bakan, "U" şeklinde büyük bir bina idi. Binanın girişindeki güvenlik görevlisi, beni aldı ve dairenin kapısına kadar getirdi, bıraktı. Kapıyı çaldım. Kapıyı, ufak tefek, yaşlı bir beyefendi açtı. Bu kişi Rasih Nuri Bey idi. Çok kibar bir ses ile beni içeri davet etti. Salona geçtik ve oturduk. Ben ilk dakikaları, yanımızdaki

odalardan birinde bekleyen bir "hazır kıta" olup olmadığını içimden düşünmekle geçirdim.

İlerleyen dakikalarda bütün endişelerim gitti. Burası Rasih Nuri Bey'in evi idi ve evde yalnızdık. Sadece başka bir odadan, hasta yatağında yatan Alzheimer hastası eşinin sesi geliyordu. Lise ve üniversite yıllarında, kavga, bela ve hatta tabancanın üstüne giden "ben", "gözünü budaktan sakınmaz Orhan", boş yere endişelenmişti. 85 yaşındaki bir kişi, benim gibi bir ülkücüyü evine yalnız başına davet etmekte bir sakınca görmemişti. Ama benim aklıma kırk türlü şey gelmişti. Bundan utandım. "Demek ki; ilerleyen yaş, evde bekleyen bir eş ve çoluk çocuk, insanı korkaklaştırıyor," diye düşündüm.

İlerleyen dakikalarda, neslinin son örneklerinden, tam bir "İstanbul Beyefendisi" ile karşı karşıya olduğumu anladım. Karşımdaki son derece kibar bir İstanbul beyefendisi idi. O ve müteakip bütün görüşmelerimizde, 85 yaşındaki bu beyefendi kişi; benimle konuşurken, asla "sen" zamirini kullanmadı. Bana hep "siz" diye hitap etti.

"Türkiye'de en büyük milliyetçiler, komünistlerdir," diyen Rasih Nuri Bey, 1920 yılında kurulan Büyük Millet Meclisi'nin ilk tutanaklarının, değişik kalitede kâğıtlara basılan sayfalarını göstererek, "Bu kitaba ne zaman baksam duygulanırım," diyordu. Karşımda, büyük bir yurtsever vardı.

"Günümüz kızlarının, göbeklerini açıkta bırakan giysiler giymesini doğru bulmuyorum. Çünkü hem sıhhî, hem de ahlakî değil," diyordu. Karşımda, ahlakî değerleri erozyona uğramamış bir insan vardı.

Konuşma arasında ağzından "Allah'a şükürler olsun" şeklinde bir laf çıkınca, "Yanlış anlama, Allah'a inanmam. Ağız alışkanlığı ile ağzımdan çıktı," şeklinde düzeltme yaptığı halde, evinde bulunan Arapça ayet ve hadis levhalarını bana göstererek, anlamlarını söylemekte idi. Karşımda Allah'a ve

İslamiyet'e inanmasa bile, kutsal değerlere olan saygısını gösteren bir insan vardı.

2005 yılı Ramazan Bayramı'nda, eşim ve kızımla kendisine bayram ziyaretinde bulundum. Eşim ve kızıma dönerek, "Herhalde hayatınızda ilk defa bir komünistin evine geliyorsunuz," diyerek şaka yaptı. Karşımda böylesine de esprili bir kişi vardı. (Bu satırları okuyan ve benim dünya görüşüme sahip veya yakın kişiler, beni "komünizm propagandası yapmak, komünistleri şirin göstermek" ile suçlayabilirler. Alakası yok. Unutmayalım ki, "Yiğidi öldür, ama onun hakkını yeme.")

Rasih Nuri Bey, bana son derece yardımcı oldu. Bilgi, belge ve resim verdi. Kendisini ve evini fotoğraflamama izin verdi. Mihri Belli ve Şahap Bakırsan Beylere telefon ederek, irtibat kurmamı ve görüşmemi sağladı. Zeynep Tomurcuk Erzin ve Vedat Türkali ile irtibat kurmamı sağladı.

Artık İstanbul'a her gittiğimde; ya telefon ettiğim ve hatırını sorduğum veya ziyaret edip sohbetinden zevk aldığım bir kişi olmuştu. Bir gün kendisine; "Sizden çok etkilendim. Eğer sizi gençlik yıllarımda tanımış olsaydım, şu anda çok iyi ve hızlı bir komünist olabilirdim," şeklinde itirafta bulunmaktan kendimi alamadım.

Rasih Nuri Bey'in peşinden, Mihri Belli Bey'i evinde ziyaret ettim. Mihri Bey ve eşi Sevim Hanım, nezaketle beni ağırladılar ve yardımcı oldular. Anadolu kültürümüzde, "ekmek tuz hakkı" denen bir şey vardır. Görüştüğüm hepsinden nezaket ve yardım gördüm. Eğer bunun aksini söylersem bu gerçekten bir nankörlük ve hatta alçaklık olurdu.

Müteakip günlerde, Sevim-Mihri Belli çiftini Paris'teki evlerinde bile ziyaret edecektim. Mihri Bey beni sevmiş olacak ki, Paris'te ziyaretimde, "İstanbul'a geldiğimizde ziyaret etmeyi unutma," diye sıkı sıkı tembih etmeyi ihmal etmiyordu.

Mihri Bey ile sohbetlerimizin birinde, "Cengiz Ayhan isimli ülkücüyü tanıyıp, tanımadığımı" sordu. İsmini duyduğumu ama tanışmadığımızı ve niçin sorduğunu sordum. Cengiz Ayhan'ın kendisini silahla vurduğunu ve öldürmeye teşebbüs ettiğini söylediğinde utancımdan yerin dibine geçtim. Fikir mücadelesine evet, ama silahlı mücadeleye hayır.

Bilal Şen Bey'i Sofya'da ziyarete gittim. Beni ilk gördüğünde öylesine hararetle kucakladı ki, "duygulanmadım" desem, yalan olur. Çünkü o beni kucaklarken sanki Zileli Halil'i kucaklıyordu. Çok sevdiği, eski yoldaşı Zileli Halil'i.

Yaşı ilerlemiş komünistlerden bahsedilirken, genellikle "Eski Tüfek Komünistler" denir. Aslında bana göre, fikirleri ve yaşayışları ile, hepsi ambalajından henüz çıkmış, "Yeni Tüfek" gibi idiler. Hepsinin artık bende ayrı ayrı hatıraları vardır.

"Orhan, sen bir devlet memurusun. Beni telefonla arıyor, evime geliyorsun. Sakın benim yüzümden fişlenmeyesin?" diyerek, beni uyaran Rasih Nuri Bey'in bu düşünceli ve koruma-cı tavrını unutamıyorum.

Benim milliyetçi-ülkücü kimliğime bakmadan, eski bir yoldaşı hakkında yapılan araştırmaya yardımcı olmak için sağa sola telefon eden Vedat Türkali Bey'in yardımsever kişiliğini takdir ediyorum.

"Zileli Halil'in nerede, nasıl öldüğü her zaman kafamı meşgul ederdi," diyen Nail Çakırhan Bey'in merakını gidermiş olmaktan mutluluk duydum.

"Orhan, sen ülkücüsün. Sonra bu bilgileri bize karşı kullanmayasın?" diye soran Mihri Belli Bey'in, eski örgüt günlerinden kalma temkinli tavrını tebessümle hatırlıyorum.

Hele "Aaaaa!... Kırk yıl düşünsem evime bir ülkücünün geleceğini tahmin etmezdim!..." diye şaşkınlığını belirten Sevinç Belli (Tarı) Hanımefendi'nin açık sözlü şaşkınlığını da bugünkü gibi hatırlıyorum.

Sofya'da evinde ziyaret ettiğimde, "Benim Zileli Halil Yoldaş'ımın köylüsü gelmiş," diyerek beni kucaklayan ve uzunca süre bırakmayan, beni duygulandıran vefakâr ve hatırşinas Bilal Genç Bey'i unutmuyorum.

"Ben Türkiye Komünist Partisi'nin üyesiyim. Bak, işte kimlik kartım," diyerek gururla TKP kimliğini gösteren Sabahattin Dikmen'i takdir ediyorum.

"Sürekli olarak ailece birbirimize gelir, giderdik," diyen ve bunu özlemle söyleyen Fadıl Barkan Bey ve eşini de unutmuyorum.

Eski yoldaşını özlemle anan ve unutmadığını söyleyen Şahap Bakırsan Bey de beni çok duygulandırmıştır.

Bizim örf ve âdetimizde, "ekmek tuz hakkı" denen bir erdem vardır. Çay ve bisküvi gibi küçük bir ikram da olsa hemen hepsinin ekmeğini yedim, suyunu içtim. Hepsinden yardım, nezaket, saygı, yakınlık ve sıcaklık gördüğüm Nail Çakırhan, Mihri ve Sevim Belli, Fadıl Barkan, Vedat Türkali, Rasih Nuri İleri, Şahap Bakırsan, Bilal Genç, Sabahattin Dikmen, Zeynep Tomurcuk ve İsfendar Erzin, Münadiye Asan, Sadık Özaydın, Cafer Türker'e ayrı ayrı teşekkür ederim. Bana bu eseri ortaya çıkarma fikrini veren Ömer Yüce'yi de unutmak istemem ve teşekkür ederim.

Kitapta önce yoldaşlarını konuşturmayı istedim. "Su küçüğün, söz büyüğün," derler. Bu yüzden dava yoldaşlarını en yaşlıdan en gencine doğru sıralamayı tercih ettim. Daha sonra yaşayan bazı akrabalarını vermeye çalıştım. Eserin en sonunda, Rasih Nuri İleri'nin "Atatürk ve Komünizm" kitabından, solun kısa bir tarihçesini vermek istedim. Hasan İzzettin Dinamo'nun ağzından, kayınpederi Halil Yalçınkaya ile ilgili anıları, "TKP, Aydınlar ve Anılar" kitabından okudum. Bir nüshasını

bulamadığım bu kitaptan, ilgili bölümleri fotokopi edip bana yollayan Erden Akbulut'a da ayrıca teşekkür ederim.

Köylüm Halil Yalçınkaya, bir müddet köyümüzde sürgün olarak kalmış. Köyde sürgünde yaşadığı günlerde, köylülerimizi, kendilerini sömüren birkaç köy ağasına karşı zaman zaman uyarmış. Bu davranış şekli belli ki ağaların işine gelmemiş. "Bu adam burada casusluk yapıyor. Yanından ayırmadığı bastonunun içinde, Rusya ile görüştüğü bir telsiz var. Dürbünü ile sürekli olarak, kendini Rusya'ya götürecek uçağı gözlüyor." şeklinde iftira etmişler kendisine. Zile'de mahkemede yargılanmış bir ara.

Bastonunun içinde telsiz bulamamışlar elbette. Dürbünü ile uçak da gözlemiyordu elbette. Kendisi köyde "bağ bekçisi" idi ve bağları gözetlerken kullanıyordu bu dürbünü. Vazifesini hakkıyla yapabilmek, fakir fukaranın hakkını kimseye yedirmemek, daha iyi görebilmek için.

Halil Yalçınkaya'nın; hayatı boyunca sürdürdüğü, komünizm ile ilgili ideolojik faaliyetlerini bir kenara bırakıyorum. Kısa bir süre sürgün olarak kaldığı köydeki hayatına bakıyorum. Ağalar tarafından sömürülen köylüleri uyarmaya çalışmış. Bunun için, casusluk suçlamasıyla mahkemeye düşmüş. Ama beraat etmiş. Başkalarının bağından meyve çalarken yakaladığı hiçbir çocuğu dövmemiş. Kendine özgü yöntemlerle cezalandırmış. Köy bekçiliği vazifesini hakkıyla yapmak için, kimseye bağlardan başkasının malını yedirmemek için dürbün kullanmış. Hakkıyla görev yapmış.

Böyle bir insana ben ne diyebilirim ki?

Ancak saygı duyar, aziz hatırası önünde şapkamı çıkartırım.

Dr. Orhan YILMAZ

NAİL ÇAKIRHAN anlatıyor...*

Ben 1930 yılında Moskova'da idim. Halil Yalçınkaya'nın da Moskova'da, KUTV'da olduğunu biliyordum ama o tarihlerde hiç karşılaşmadık. Çünkü ben KUTV'da değildim ve Moskova'da özel bir eğitim gördüm. Ama Dr. Şefik Hüsnü'yü Moskova'dan tanıyordum. Dönüşümüz de herhalde aynı sene idi ama ayrı ayrı zamanlarda döndük yurda. Biz kendisine "Zileli" derdik.

1938 yılında yurda döndüm. Döner dönmez hemen askere alındım. Askerden sonra gazeteciliğe başladım. Hüsamettin Özüdoğru isminde bir arkadaşımız vardı. Hüsamettin'in bir dükkânı vardı. Halil Yalçınkaya çok sık olmamak kaydıyla oraya gelirdi.

Nail Çakırhan, bu kitabın baskıya girmesinden hemen önce 11 Ekim 2008' de 98 yaşında Muğla'da vefat etti.

11 Mart 2006 tarihinde evinde yapılan görüşme.

Nail Çakırhan cezaevi çıkışı Vaniköy'de.

Nazım Hikmet ve *Nail Çakırhan* birlikte.

Dr. Sadi isminde bir arkadaşımız vardı. Halil Yalçınkaya ve Dr. Sadi aynı yerde otururlardı. Ben sürekli olarak evine giderdim. Ama parti meselelerini hiç konuşmazdık. Çünkü parti faaliyetleri öyle bir şeydir ki, belki insanlar partide aynı işleri yaparlar ama birbirlerinden haberleri olmazdı.

Parti faaliyetlerinin gizlilik içinde yürütülmesi esastı. Bize Komintern'den verilen talimat, "Hiçbir şey yapmayacaksınız. Gidin, hayatınızı yaşayın. Lazım olduğunuz zaman aranacaksınız.

Nail Çakırhan 1947 yılında Sultanahmet Cezaevinde yoldaşları ile birlikte.
Nail Çakırhan (üstte soldan 1.), *Aziz Nesin* (üstte ortada),
Esat Adil Müstecaphoğlu (altta koltukta oturan).

Kendinizi unutturmaya bakın." şeklinde idi. Zaten o zamanlar ben tanınıyordum.

Ben 1947'de tevkif edildim. 5 seneye mahkûm oldum. Ama 3 sene sonra çıktım. Orada Dr. Şefik Hüsnü de vardı.

Nail Çakırhan gençlik yıllarında.

Zileli Halil ağırbaşlı, sakin birisi idi. Son günleri ile ilgili bir bilgim yok ve sürekli olarak onun nasıl ve nerede öldüğü zihnimi meşgul etmiştir.

MİHRİ BELLİ anlatıyor...

Zileli Halil heyecan dolu, fizik bakımından kavi, sağlam bir köylüydü. Çok sevdiğimiz bir insandı. Samimi bir komünist idi. Çalıştığımız sürece, daima güvendiğimiz, sevdiğimiz bir arkadaşımızdı. Görünüşü, yürüyüşü tam bir köylü idi. Fakat sağlığına, yemesine içmesine dikkat etmezdi. Bu yüzden genç denebilecek bir yaşta öldü. Hayat hikâyesini daha çok hapiste öğrendik.

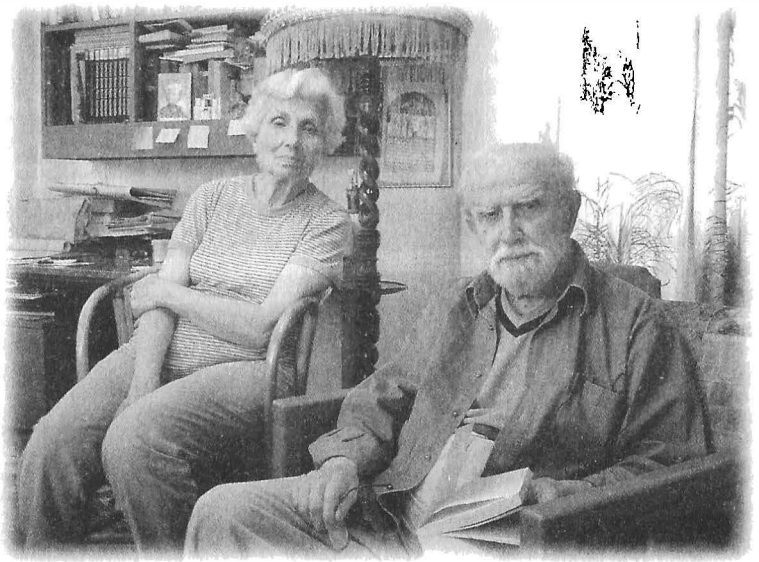
1951 tutuklamasına kadar TKP'de beraber çalıştık.

Kendisinin bana anlattığı, Kafkas Cephesi'nde Ruslara karşı savaşırken esir düşüyor. Öncesinde, cephedeyken hasta oluyor. Ateşli bir hastalık. Askerler, ölüleri sedyeyle, gömülecekleri yere taşıyorlarmış. Halil'i baygın vaziyette götürmüşler. Bakmışlar ki, bizim Halil daha ölmemiş. Onu da alıp ölüleri gömdükleri yere götürmüşler. "Nasıl olsa bu yarına kadar

ölür. Yarın gömeriz. Diri diri gömmüş olmayalım" diye, onu gömmeden bırakıyorlar.

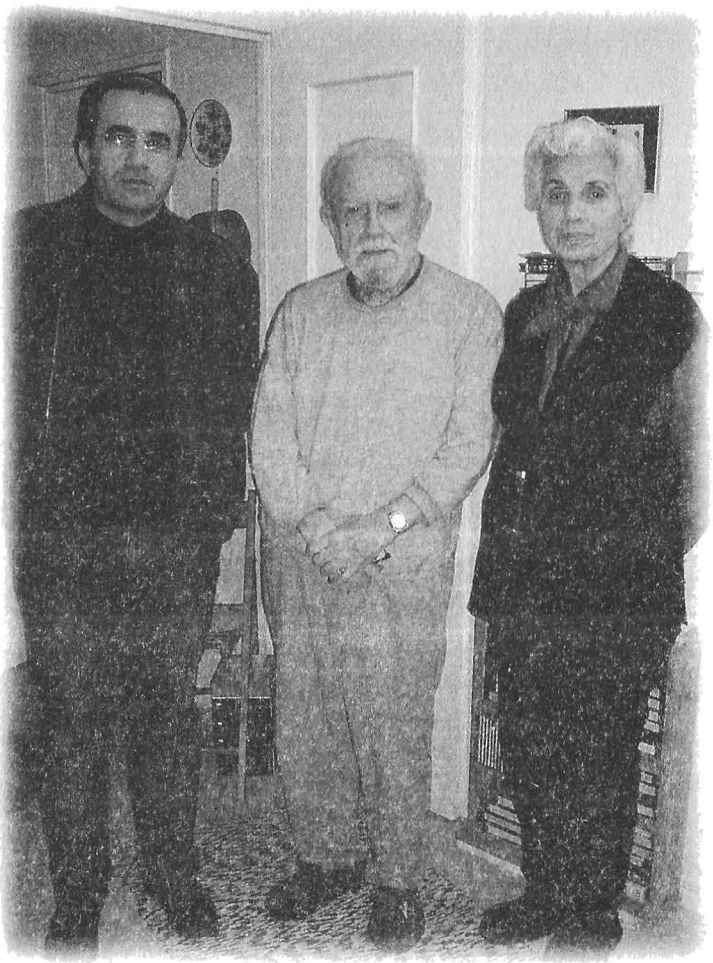
Halil'i bıraktıkları yer, kuytu bir yermiş. Güneş gören bir yer. Ertesi gün güneş doğuyor. Tam bunun üstüne düşüyor. İyice ısıtıyor Halil'i. Halil iyice terliyor yattığı yerde. Orada yeşil soğan varmış. Soğanlardan da yemeye başlıyor. Diriliyor bu. Tekrar bunu alıyor, cepheye götürüyorlar.

Cephede çarpışırken, Ruslara esir düşüyor. Esaret altında iken, Ekim 1917 Sovyet Devrimi oluyor Rusya'da. Bolşevikler Sibirya'da esir kampına geliyor ve "Kızıl Ordu'ya katılmak isteyen var mı? Serbest bırakacağız," diyor. Zileli Halil kabul ediyor ve zamanla subay oluyor. Kafkasya'ya inen Kızıl Ordu içinde, Gence'ye geliyorlar. İngilizlerin kurduğu hükümeti yıkmak için Ermenistan'ın başkenti Erivan'a da giriyorlar.

23 Haziran 2005 tarihinde *Sevim* ve *Mihri Belli* ile İstanbul'daki evlerinde yapılan görüşme.

Orada, asıl mesleği gedikli başçavuş olan Süleyman Nuri var. Kendisi Merkez Komitesi Üyesi. Osmanlı Ordusu'nda çarpışıyor. Bu Süleyman Nuri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin ikinci adamı olan Mikoyan ile beraber hapis yatmış. Mikoyan, Kruşçev'den sonra gelirdi.

4 Aralık 2005 tarihinde *Sevim* ve *Mihri Belli* ile
Paris'teki evlerinde yapılan görüşme.

Mikoyan, Kafkasya'da bulunan Kızıl Ordu'da Siyasi Komiser imiş. Bu Mikoyan, Süleyman Nuri'ye;

– "Süleyman, sen İçişleri Bakanı ol" diyor. Süleyman Nuri;

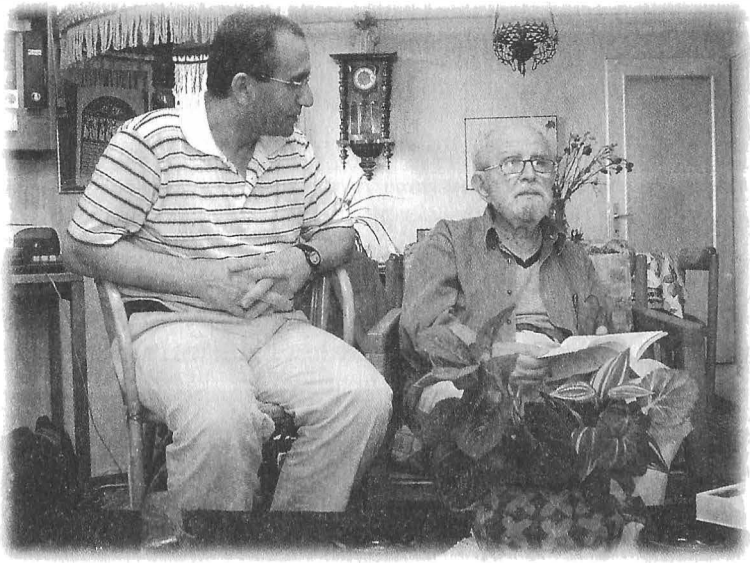
– "Yahu ben Ermenice bilmem. Nasıl İçişleri Bakanı olurum?" diyor. Mikoyan;

– "Biz burada, İngilizlerle işbirliği yapanlara sert davranacağız. Onun için, bize kalıcı adam lazım değil. Sen nasıl olsa gidicisin. Burada kal ve şu İçişleri Bakanlığını bir müddet yapıver," diyor. Süleyman Nuri bunu kabul etmiyor.

Ermenileri bir yandan Kazım Karabekir kuvvetleri, diğer yandan Kızıl Ordu kovalıyor ve bir yerde buluşuyorlar. Dost oluyorlar. Ruslar; anlaşma gereğince kendilerinin olmasına rağmen, Kars ve Ardahan'ı bize veriyorlar bu dostluk münasebeti ile. İngilizlerden aldıkları bütün silah ve cephaneyi, Milli Mücadele'ye destek olmak için, Mustafa Kemal'e veriyorlar.

4 Aralık 2005 tarihinde *Sevim* ve *Mihri Belli* ile
Paris'teki evlerinde yapılan görüşme.

23 Haziran 2005 tarihinde *Mihri Belli* ile İstanbul'daki evlerinde yapılan görüşme.

Verilen silah ve cephanenin miktarını Mustafa Kemal Meclis'te kürsüden okuyor;

– "60.000 tüfek" diyor, alkıştan kıyamet kopuyor Meclis'te.

– "Bin makineli tüfek" diyor, yine alkış kopuyor Meclis'te. Mermi, Katır gibi şeyler de var bunlara ilave olarak. O günün şartlarında çok önemli mühimmat bunlar.

O zamanlar Fatma genç bir kız. Güzelce bir kız. Fatma;

– "Halil geldi. Kapkara, kaytan gibi bıyıkları var. Pırıl pırıl çizmeler. Elinde kamçısı. Gel de âşık olma?" derdi. Sonra Fatma ile evleniyorlar.

Orada Mustafa Suphi ile yakın ilişkiye geçiyor. Ama Mustafa Suphi ile gelmiyor, ayrı bir grup olarak David Nae ile geliyor. Sınırda yakalanıyorlar. Zileli Halil ve David Nae'yi İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de işkenceye çekiyorlar. David Nae;

– "Bakıyorum Halil'in yeni ayakkabıları orada. 'Demek ki Halil'i de işkenceye almışlar' derdim" diye anlatırdı Halil'i.

Harbiye Balmumcu Cezaevi'nden, Ankara Kapalı Cezaevi'ne götürülüyoruz. Oradan da Adana'ya nakledecekler. Bizi ikişer ikişer kelepçelediler. Ben Reşat Fuat Baraner ile kelepçelendim. Halil de, Şair Enver Gökçe ile kelepçelendi.

Kelepçenin zinciri ikimizin bileğine bağlı. Ben, "Reşat'ın bileği rahatlasın" diye zinciri ona doğru gevşetiyorum. Reşat da farkına varıyor, bana doğru salıyor zinciri. Aramızda tam bir fedakârlık var. Çünkü bileklerimiz şişmişti.

Adana'ya vardık. Hava iyice ısınmıştı. Kelepçeleri açtılar. Her yer yemyeşil. Hava da sıcak. Biz sanki cennete geldik gibi olduk, Adana'ya varınca.

Halil, defalarca polise düşmüştür. Biz hapiste yaklaşık 7 sene beraber yattık. Hapiste iken 2 grup idik. İşçiler ve Aydınlar Grubu şeklinde. Biz Merkez Komitesi olarak İşçiler Grubunda idik. Aydınlar Grubu, "Eylem yapmayalım, dikkat çekmeyelim" diyordu. Yani fincancı katırlarını ürkütmek istemiyorlardı. (Burada Sevim Belli araya giriyor ve "Bizim bulunduğumuz tarafta deyim yerindeyse 'Azılılar' vardı" diyor.) Mesela bazen arama olurdu. Aramayı sadece bizim tarafta yaparlar, diğer tarafta yapmazlardı. Cezaevi yönetimi bizim gruptan zayıf gördükleri kişileri alırlar ve;

– "Sen yanlış taraftasın. Bunlar seni takip ediyorlar. Sen öteki tarafa, Aydınlar Grubu'na geç" şeklinde ayartmaya çalışırlardı.

Adana'da tahliye oldum. Zileli Halil ile aynı otelde kaldık. Saat Kulesi'nin yakınlarında bir yerde bir otel vardı. Otelde bar kadınları vardı. Onlar da orada kalıyorlardı. Geceleri poker falan oynuyorlardı. Bizim Halil'i sempatik bulurlardı. Güzel güzel bar kadınları;

– "Halil Amca, gel benim yanıma otur. Sen bana uğur getiriyorsun" deyip onu yanlarına oturturlardı. Ben de;

"Ya Halil, dilekçe ver de, seni İstanbul'a naklettirsinler" derdim. O da;

"Yok ya, burada tahliye olmayan arkadaşlar var. Hem burada vakit geçiyor" derdi. Çünkü içerideki bütün arkadaşların tüm dış ihtiyaçlarını Halil karşılardı. Yiyecek, içecek, giyecek, posta gibi ihtiyaçlarını.*

Dolmakalem tamiri yapardı bir sundurma altında. Ben o sundurmada yatardım, Halil ise içeride odada yatardı Adana'nın sıcağında. Sene Temmuz 1957 Bir gün gece sinemaya gittik. Birisi Frank Sinatra'nın "İnsanlar Yaşadıkça" filmi idi. Askerlerle ilgili bir ABD filmi idi. Diğer film ise soylu bir ailenin aşk hikâyesini anlatan bir Alman filmi.

Oradan çıkınca kelle aldık. Halil oturdu koca bir kelleyi yedi. Halbuki yememesi lazımdı. Çünkü tansiyonu vardı, rahatsızdı. Ben ancak yarısını yedim kellenin. Dedim ki;

– "Yahu Halil Aga! Hem şikâyet ediyorsun, hem de koca kelleyi yiyorsun."

– "Boş ver yav" derdi. İçki ve sigara kullanmazdı.

Sonra işittim ki, Halil ölmüş.

Halil 1960'da öldü. Ben 58'de tahliye oldum. Mecburen bir iş yapıyor gözükmemiz lazım. Ben de Karaköy Semti'nde bir tercüme bürosu açtım. Hasan İzzettin Dinamo, Halil'in damadı idi. Fatma, kızı ve damadı, bir gecekonduda beraber otururlardı. Her gün kavga ederlermiş evde. Fatma gelirdi tercüme bürosuna, damadı ile kavga etmiş.

(Ben burada araya girerek, "Dava arkadaşlarını bırakıp, İstanbul'a gitmemesi çok asil bir davranış" diyorum. Mihri Bey, "Durumu o kadar idealize etme. Bana kalırsa Fatma'dan kaçıyordu" diyor gülerek. O.Y.)

– "Boşa şunları" dedi bir gün. Ben de;

– "Yahu, benim babam avukattı ama boşanma davası kabul etmezdi. Ben bir şey yapamam," dedim. Fatma;

– "Sen bir kâğıdın kenarına, 'Ulan Dinamo! Karıyı boşa!' diye yaz, altını da 'Mihri Belli' diye imza et, gerisine karışma. Ben boşatırım onu," dedi.

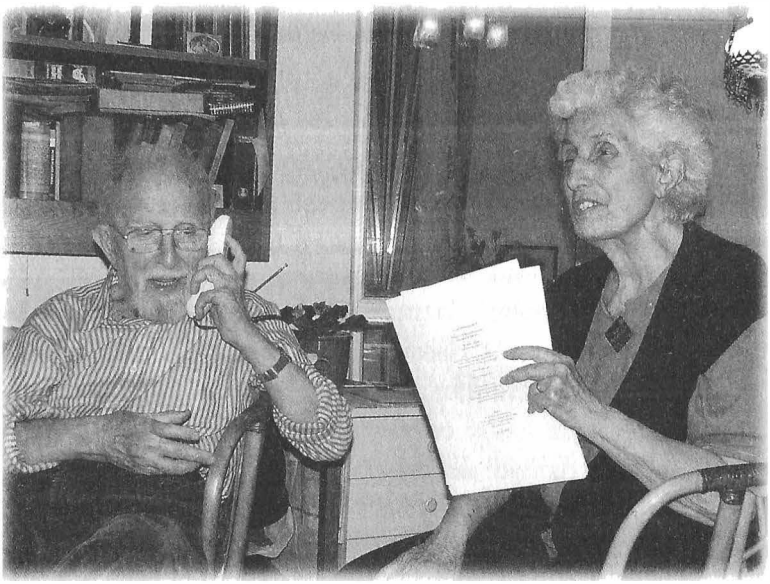
– "Niye boşasın kızını?" dedim ben.

– "Korkuyor çünkü. Hain o. Partiye ihanet etti. Biliyor ihanet ettiğini. Er geç hesap sorulacağını da biliyor. Şiirlerini bahçede nereye gömdüğünü biliyorum onun," dedi.

– "Sen karışma bu işlere," dedim.

Bir gün yine geldi ve;

– "Bugün tamam. Bahçede o kaçıyordu, ben kovalıyordum" dedi. Kovalamaca sürerken, Dinamo durmuş, dönmüş ve;

Mihri ve *Sevim Belli*lerin İstanbul'daki evlerinden bir görüntü.

– "Git söyle ona. Ne yapacaksa yapsın," demiş.

Ben tabii bunları dinlerken, "Uyduruyor Fatma bunları" diyordum içimden. Çünkü Dinamo aklı başında bir adam. Aslı yok diye düşünüyordum bunların.

Günlerden bir gün Fatma öldü. Onlar Menekşe semtinde, biz ise Küçükçekmece'de otururduk. Arada sırada trende, istasyonda karşılaşırdık. Bir gün;

– "Yahu Hasan İzzettin Dinamo, sana bir şey soracağım. Fatma böyle böyle şeyler anlattı. Bütün bunların aslı var mı?" dedim. Dinamo;

– "Evet, var. Yani öyle bir hava yarattı ki, seni ÇEKA'nın kurucusu Derjinski gibi biri olarak tanıttı bana. Kim pasifse, ondan hesap soracak. Korkulu rüyalarıma giriyordun," dedi.

Gel zaman, git zaman, Dinamo "Yakub'un Gecekondusu" diye bir roman yazdı. Bu romana göre, sabıkalı bir komünist, Demokrat Parti sempatizanı kişilerin oturduğu bir kenar semtte, kendisine bir gecekondu kurmaya çalışıyor. Verdiği kavgaları anlatıyor. Ama bu kovalamacaları falan yazmamış Dinamo kendi eserine.

Fatma böyle bir kadındı. Fatma bir ara, Cumhuriyet Gazetesi'nde çalıştı. Orada hademe idi. Gazetenin sahibi Yunus Nadi idi. Gazetede Yunus Nadi'den sonra Fatma gelirdi. Öyle otoriterdi kendisi.

SEVİM TARI BELLİ anlatıyor...

Ben yaşça küçüktüm o zaman. Genç bir kızdım. O ise Merkez Komitesi Üyesi idi. Aramızda hiyerarşi vardı. Biz mesafeli ve saygılı davranırdık. Ama Halil Yalçınkaya çok şakacı bir insandı. Moralimizi diri tutmak için sürekli olarak bize takılır ve şaka yapardı. Biz kadınlar olarak ayrı koğuşta idik. Erkeklerle mahkemede ve celse aralarında karşılaşırdık.

Harbiye Cezaevi'nde hapiste iken, volta atardık. Mayıs 1954'te Vietnamlılar, Fransızları Diem Biem Phu isimli bir yerde yenmişlerdi. Vietnamlıların Fransızları yenmesi, bizim için bir bayram gibi olmuştu. Çok sevinmiştik. Volta sırasında Zileli Halil, "Diem Piem Puuu" der ve "Puuu" derken yere tükürürdü. Halil Yalçınkaya sık sık bu espriyi yapar ve Fransız İşgalciliği'ne tükürürdü.

Ben Tokat'tan, 1979'da Senato Kısmi Yenileme Seçimleri'nde Senatör adayı idim. Zile'ye gelmedim ama, Niksar taraflarını gezmiştik.

Mihri ve *Sevim Bell*ilerin Paris'teki evlerinden bir görüntü.

FADIL BARKAN anlatıyor...

Biz 3 Mayıs 1952 tarihinde, İstanbul tevkifatından 6 gün sonra tevkif olduk. İzmir'den İstanbul'a, Sansaryan Han'a getirildik. Burada 3 ay hücrede kaldık. Daha sonra Harbiye Cezaevi'ne getirildik. Zileli Halil Yalçınkaya da burada idi. Tanışmamız bu şekilde oldu. Benden büyük olduğu için, kendisine "Halil Abi" derdim.

Cezaevinde 6 sene beraber kaldık. Hem İstanbul'da, hem de Adana'da beraber idik. Daha sonra ben emniyet nezareti için Konya'ya gönderildim. Buna günümüzde zorunlu ikamet veya sürgün de diyebiliriz. Reşat Fuat orada kalmıştı. Dr. Şefik Hüsnü'yü İstanbul'a gönderdiler. Daha sonra da onu Manisa'ya götürdüler ve orada sürgün kaldı.

Ben Konya'da iken arkadaşlardan haberler alıyorduk. Halil ağabey de Adana'ya sürgüne gönderilmişti. Onun Adana'da

çok sıkıntı çektiğini duyuyordum. Orada, bir otelde kaldığını haber aldım.

Halil Abi, sakin, sessiz, efendi birisi idi. Çok iyi ve davasına gönülden inanmış bir adamdı. Ama devamlı olarak kafasını sallayarak, kendisini oraya getirenlere küfür ederdi. Beraber kaldığımız 6 sene içinde elbette birçok anımız oldu ama aradan bir ömür geçtiği için, bazı detayları hatırlayamıyorum.

Biz İstanbul'a döndükten sonra, eşi Fatma Hanım ile çok sık görüşürdük. Sürekli bize gelir, giderdi. Kalırdı bizde. Çok sempatik ve sevilen birisi idi Fatma Hanım. Sağlam ve Osmanlı bir kadın idi. Son derece sosyal ve çevresi geniş birisi idi. Biz bazen kendisine, "Fatma Hanım, Halil Abi ile nasıl tanıştınız?" derdik. O da anlatırdı. Fatma Hanım Azerbaycan'da görevli imiş. Orada Halil ağabeyi görmüş. "Yağız bir Anadolu delikanlısı. Pantolonu giymiş, çizmeleri çekmiş. Bir elinde kırbacı var. Bir alay askeri titretiyordu. Gel de âşık olma böyle adama?" derdi bize.

12 Mart 2006 tarihinde *Fadıl Barkan* ve eşi ile İstanbul'daki evlerinde yapılan görüşme.

VEDAT TÜRKALİ anlatıyor...

Ben askerî öğrenci idim. Beyazıt'ta Abidin Dino'nun bir resim sergisi açıldı. O resim sergisinin başında bekleyen, gençten, karayağız bir kişi vardı.

Benim öyle uzun boylu bir yakınlığım yoktu ve hatırladıklarım da fazla değildir. Daha çok cezaevinde tanıdım kendisini. Fakat şunu hatırlıyorum; büyük bir talihsizliktir, kendisi 51 Tutuklaması'nda çok büyük bir işkenceye maruz kalmıştır. O işkencelerden dolayı topallıyordu. Maalesef Merkez Komite toplantısını itiraf etmek zorunda kalmıştır. Bu komite Zeki Baştımar, Mihri Belli, Reşat Fuat Baraner, Şefik Hüsnü ve Halil Yalçınkaya.

Bazıları bu Zileli Halil'e sempati duymuyordu. Çünkü kendisi Laz İsmail ile birlikte Diyarbakır Cezaevi'nde idi. Mesela Adana'da iken Reşat Fuat ile bir ara dargın olduklarını hatırlıyorum.

Olayın sebebini bilmiyorum ama öyle bir olay olduğunu hatırlıyorum. Hatta bir ara Zileli Halil'i Komuna'dan çıkarmaya falan kalktılar. Ben karşı çıktım buna. Çünkü bazen hapishane psikolojisi içinde böyle şeyler olabiliyor.

Reşat'a, "Ben sizin kararınıza katılmıyorum. Böyle bir şey yapmamalısınız," dedim. Reşat Fuat, "Ben Laz İsmail'e söyleyeceğim. 'Gel, temizle şu işleri' diyeceğim." şeklinde konuşuyordu. Halbuki Laz İsmail dediği de süprüntü bir herif. Daha sonra TKP'yi ele geçirdi bu. Ben onun hakkında yazı yazdım daha sonra.

Örneğin Dr. Hikmet, Zileli Halil'e güvenmezdi. Sebebini bilmiyorum, bu tür şeyler kişisel saptamalardır ve çok eski günlere dayanıyordu. Dr. Hikmet bana bir şeyler anlattı ama, ben bu tür şeylere inanmam. Yaşadığıma inanırım. O böyle diyordu ama, doğruluğunu görmedik.

29 Kasım 2005 tarihinde *Vedat Türkali* (Yüzbaşı Selahattin) ile İstanbul'daki evinde yapılan görüşme.

Vedat Türkali ve eşi evliliklerinin ilk yıllarında.

Halil Yalçınkaya, Merkez Komite toplantısına gelmesi için, Dr. Hikmet'e gidiyor ama o kabul etmiyor. Dr. Hikmet'in bana söylediği, gelmeme sebebi, Halil Yalçınkaya'yı gözü tutmaması idi. Parti çalışması, direnç isteyen bir şeydir. Dr. Hikmet, "O, 51'de direnç gösteremedi, konuştu," diyor.

Bana Reşat Fuat anlattı. Dr. Hikmet ile Zileli Halil'i yüzleştirmesi için getirmişler. Reşat Fuat, "Yok böyle bir şey," demiş ve aklamış Zileli Halil'i.

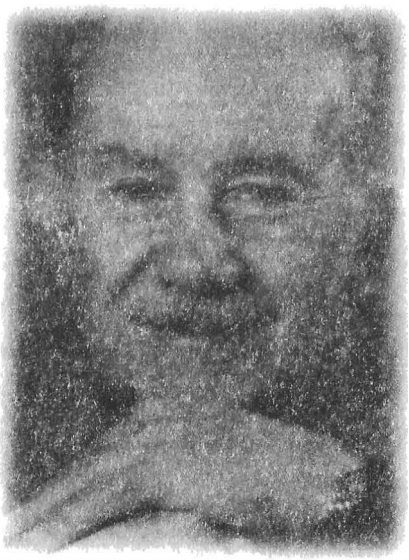
Komiser Rüştü, Zileli Halil'i göstererek, "Bak işte Halil söylüyor, Merkez Komite toplantısına katıldığını," demiş. Reşat Fuat'ın söylediğine göre, Halil işkenceden dolayı perişanmış. Reşat Fuat, "Ben var mıydım ki, o Merkez Komite toplantısında?" diye inkâr etmiş. Bunun üzerine onu da yatırmışlar işkenceye. Ama Reşat Fuat çok dayanıklıydı. Bunu emniyetçiler biliyordu. Ama maksat konuşturmak değildi, işkence esnasında belki öldürmekti.

1951'de tevkifat başlayınca, gazetelerde yaygara koparıldı. Hatta "Kızıl Yüzbaşı" diye benim de resmim konuldu. Memlekette bir terör havası estirildi.

O günlerde emniyet müdürlüğüne Ermeni bir kadın geliyor. Soruşturmayı yapanların karşısına çıkıyor ve önce kendisini tanıtıyor. "Şöyle bir aileyiz, böyle bir aileyiz, falan gibi" Daha sonra, "Ben gazetede fotoğrafı görür görmez, Tevfik Dilmen'i tanıdım," diyor.

O zamanlar da Tevfik Dilmen, İstanbul Vilayet Komitesi Sekreteri idi. O Merkez Komite toplantısı ile organizasyonu yapan o idi. Yani evi tutan, toplantı için hazırlayan. Zaten iki toplantı var 1951'de. Birisi o, diğeri de Koşuyeri'ndeki toplantı. Sadece ikisi saptanabilmiş.

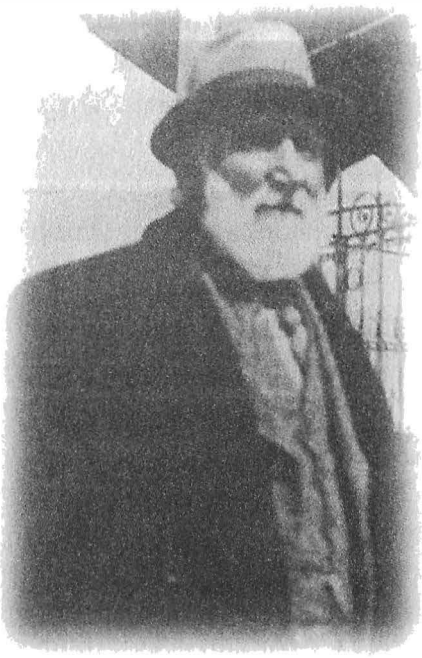
Merkez Komite toplantısının yapılacağı ev çok zorlukla bulunmuş ve tutulmuş. Bulunan ev, bir evin 2. katı. O katın üstünde de evin Ermeni sahipleri oturuyor. Ev sahiplerinin bütün derdi, "eve bekâr adamlar, kadın falan getirmesin" şeklinde. Bu yüzden gözleri hep pencerede.

Vedat Türkali.

Kadın şöyle ifade veriyor: "Bir gün Bursa'dan gelecek akrabalarımız için pencerenin önünde bekliyorduk. Gecenin bir yarısı adamlar geldi. Gelenlerden birisi, esmer, ablak suratlı, kaba bir adam idi."

Bu ifadeden Zileli Halil'i böyle teşhis ediyor emniyetçiler. Bunun üzerine emniyetçiler Zileli Halil'i iğrenç bir işkenceye yatırıyorlar ve bu toplantıya kendisinin katıldığını itiraf ettiriyorlar. Ama Zileli Halil, toplantıya katılan diğer isimleri vermiyor. Zileli Halil'in bana söylediği bu idi.

Vedat Türkali'nin babası.

Daha sonra emniyetçiler tahkikata başlıyorlar ve Koşuyolu'ndaki toplantıyı tespit ediyorlar. O toplantıda Reşat, Zeki, Mihri var galiba.

Cezaevinde iken, avluda çay yapardı. Duvarın dibinde bulunan bir masada oturur ve çay içerdi. İnanmış, davasına sadık bir adam idi. Ama kafası dar, köylü diyebileceğim bir kişi idi. Mesela bazı bana tuhaf gelen huyları var idi. Nezle olurdu. Ağzı burnu akar, ama sakınmazdı. Gelir, kalabalığın içine karışırdı. Ekmeklere falan el atardı. Ben birkaç defa uyardım ve karşı çıktım. Ama nerdeyse burjuva olmakla suçlanacaktım.

Halbuki cezaevi gibi kalabalık bir yerde kalırken, bu tip şeylerden sakınmak gerekir. Gerçi bunlar ufak meseleler ama, o zamanlar dikkatimi çektiği için söylüyorum. Yoksa dedikodu olsun diye, değil.

Halbuki, eski günlerden bir olay hatırlıyorum. Çin'de devrim yeni olmuştu. Bir Amerikalı gazeteci Çin'e gitmiş. Orada bir yemekhaneyi gezmiş. Orada yemek dağıtan görevlilerin hepsinin yüzlerinde maske varmış. Çünkü bu en basit bir hijyen kuralıdır.

Harbiye'de cezaevinde iken bir gün bir grip salgını başladı ve ben ve birkaç kişi hariç herkes ağır bir grip salgını geçirdi. Ben sağlığıma dikkat etme konusunda çok titiz olduğum için, bu salgını hastalanmadan atlattım.

Bunlar da bir dedikodu değildir ama o günün şartlarında gelişen olaylardı.

Bizler elbette, geçmişte yer alan arkadaşlarımızı daima hayırla yâd ediyoruz. En karanlık dönemlerde, fukara halka bir şeyler vermek isteyen bu yoldaşlarımız, en ağır şartlarda görev yapmaya çalışmışlardır.

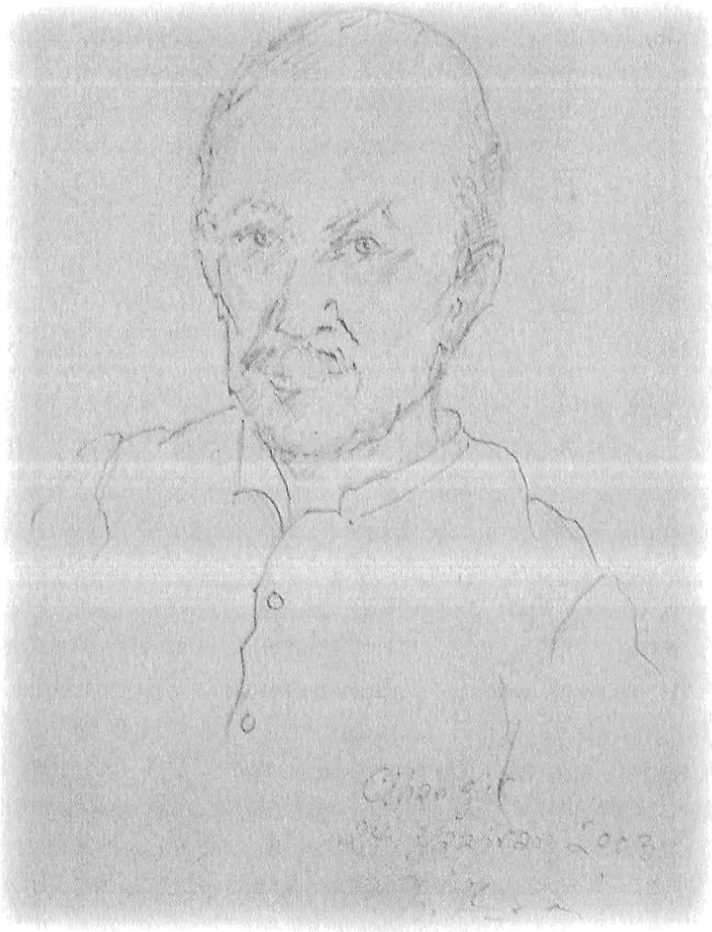
Her hafta, "Bu hafta Mehmet Ali gelecek" dediğini, ama gelmediğini görürdük. Acılı bir baba olarak, "Herhalde bir işi

Vedat Türkali bir protesto eylemi sırasında yoldaşları ile birlikte.

çıkmıştır" diyerek kendisini teselli ederdi. Tek bir defa babasının ziyaretine gelmemiştir.

O devirlerde Mehmet Ali Yalçın, devrin adamı idi ve Menderes'in yanında görülürdü. Daha sonra MAY Yayınları'nı kurdu, bazı sol eserleri bastı. Kendisi ile görüştük, tanıştık ama kendisine en ufak bir sempati duymamışımdır. Çünkü babasına

Mihri Belli'nin kaleminden *Vedat Türkali*.

karşı yaptığı bağışlanır bir şey değildir. Ben hiçbir zaman çocuklarıma "Şu şekilde veya fikirde olun," demedim. Ama onlara her zaman insan olmayı öğrettim.

Mesela Hammer isminde Yahudi bir Amerikalı vardır. Rusya'ya ilk fabrikayı yapan kişidir. Bunun babası solcu ve komünisttir. Ama kendisi kapitalisttir.

Ben ABD'ye gitmiştim. Orada beni bazı çocuklarla tanıştırdılar. Tanıştıran kişi, "Vedat Amca, bunlar ülkücüdür," dedi. Ben de, "Benim için fark etmez. Oturun, konuşalım," dedim. O gençlerle günlerce beraber olduk ve sohbet ettik.

RASİH NURİ İLERİ anlatıyor...

Zileli Halil Yoldaş, mazbut ve son derece sadık, ömrünün sonuna kadar parti faaliyetleri ile uğraşmış birisi idi.

Ben Halil Yalçınkaya'nın, ölüm döşeğinde, Adana'da yanında idim. Kendisini hasta halinde gördüm. Reşat Fuat'ın talimatıyla yardım etmeye çalıştım. O zaman sürgün olarak bulunuyordu Adana'da. Benzer şekilde, Dr. Şefik Hüsnü de Manisa'da sürgünde vefat etmiştir.

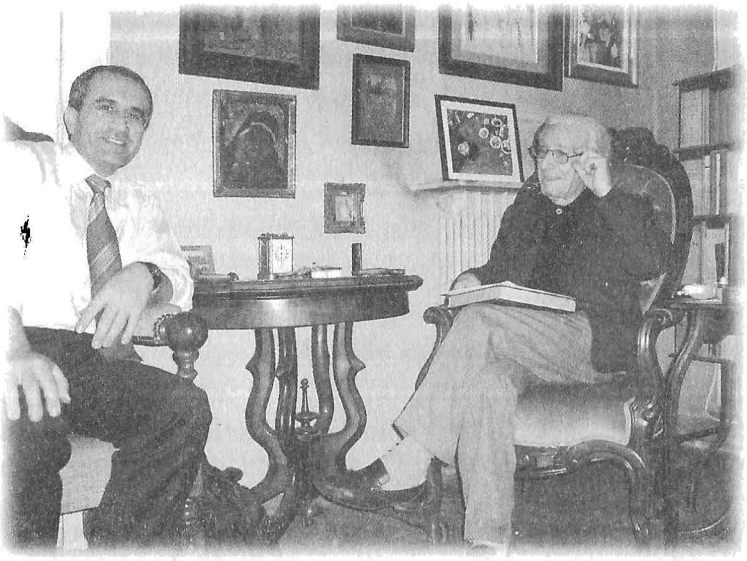
Halil Yoldaş, 1929 tevkifatında yargılanmış, sonra 10. Yıl affı ile bu hükümden kurtulmuştur. 1933 yılında çıkmıştır. Bu yıllardan 1951 yılına kadar tutuklanmamıştır. Yeraltında kalmayı başarmış, deşifre olmamıştır. 1951 tutuklamasındaki savunmasında da bunu belirtmiştir. Kendisinin Komünizm ile alakalı olmadığını, eğer olsaydı, aradan geçen 17-18 yıllık sürede polisin kendisini rahatlıkla tutuklayacağını belirtmiştir. Halbuki kendisi aktif bir şekilde TKP'nin içinde idi.

Burada TKP'nin tarihi hakkında küçük bir bilgi vermek gerekmektedir. 1936 yılında Separat Kararı alındı. Bu karara binaen, 1936 ile 1942 yılları arasında Komintern (Komünist Enternasyonal) kararı ile, TKP Merkez Komitesi'nin faaliyeti dondurulmuştur. Adeta parti, kapatılmış gibiydi. Komünist faaliyetler tamamen durmuş değildi ama Merkez Komite atıl vaziyette idi. Bunun çeşitli nedenleri olabilir. Polonya Komünist Partisi de aynı durumda idi.

Dünyadaki bütün Komünist Partiler, buna Rusya Komünist Partisi de dahil, hepsi Komintern'in birer şubesi olarak yer alır. Örneğin Fransız Sol Partileri'nin birinin ismi SFİC (Section France de l'Internationale Communiste)'dir. Bunun Türkçe anlamı Komünist Enternasyonalin Fransa Şubesi'dir. Diğeri de SFİO (Section France de l'Internationale Ouvriere)'dir. Bunun da Türkçe anlamı İşçi Enternasyonalin Fransa Şubesi'dir. Enternasyonal, bilindiği gibi 2. Enternasyonal olup, halen Ecevit ve

1 Nisan 2005 tarihinde *Rasih Nuri İleri* ile İstanbul'daki evinde yapılan görüşme.

3 Ekim 2005 tarihinde *Rasih Nuri İleri* ile İstanbul'daki evinde yapılan görüşme.

Baykal da buranın üyesidirler. Yani bu sadece Türkiye'ye has bir durum değildir. Bütün Komünist Partiler bir merkezden yönetiliyordu.

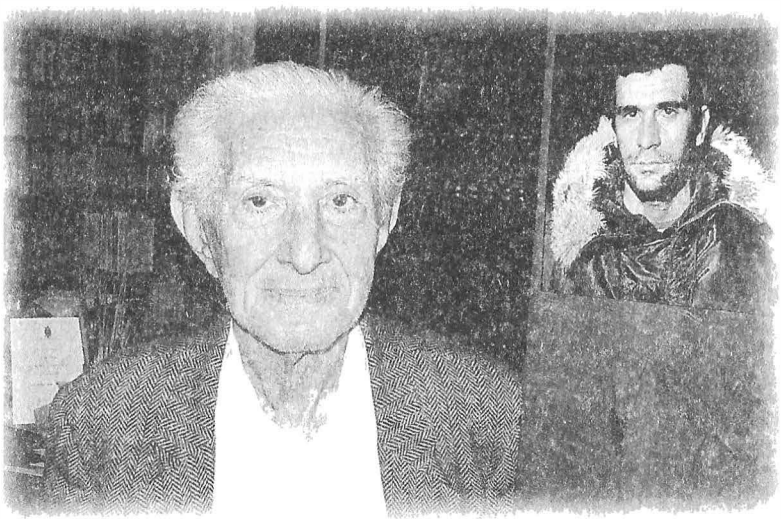
1942 yılından sonra parti tekrar faaliyete girdiğinde, 1944'te parti tutuklaması, 1945'de İleri Gençlik Birliği tutuklaması, 1947'de de Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) ile Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) tutuklamaları olmuştur. Aynı senelerde, 1944'te de Turancılar Davası nedeniyle geniş çaplı bir tutuklama olmuştur. Çok partili rejime geçişle Haziran ve Temmuz'da kurulan iki sol parti, 16 Aralık 1946'da kapatılmıştır.

Elbette TKP 1943 yılında tekrar faaliyete geçtiğinde, Zileli Halil'in de parti içinde önemli bir rolü vardı. 1951 tevkifatı ve 1953 kararında ceza görenlerden birisidir. 1960 yıllarında da sürgünde bulunduğu Adana'da vefat etmiştir.

Fakat kızının, Hasan İzzettin Dinamo ile evlenmesi, Türkiye çapında bir olaydır. Bütün komünistler düğüne katılmışlardır. Hatta daha sonraları, İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürü Parmaksız Hamdi; "Biz bu olayı nasıl atladık?" diye ifade etmiş ve anılarında da yazmıştır.

1947 yılında legal partinin kapatılmasından sonra faaliyete geçen illegal partinin 3 kişilik Merkez İcra Komite üyesinden birisi Zileli Halil'dir. TKP Teşkilat Sekreteri Zeki Baştımar idi. Yayın ve Propaganda işlerini Mihri Belli, İşçi Temsilciliği'ni ise Halil Yalçınkaya yürütmüştür. O devre üst düzey bir görev üstlenmiştir. Fakat 1951 yılındaki meşhur tutuklamada bu kadrolar susturulmuştur.

Fakat adli sicil bakımından önemli derecede meydana çıkmış bir kişi değildir. Kendisini ustalıkla kamufle etmeyi becermiştir. Halil Yoldaş'ın mahkeme dosyasından da görüldüğü gibi; partinin matbaası Halil'in İstanbul'daki evinde idi.

Rasih Nuri İleri'nin çalışma odası.

Matbaa deyince büyük bir şey anlaşılmasın. Bildirileri, yayınları basmak için, ufak bir baskı makinesi idi.

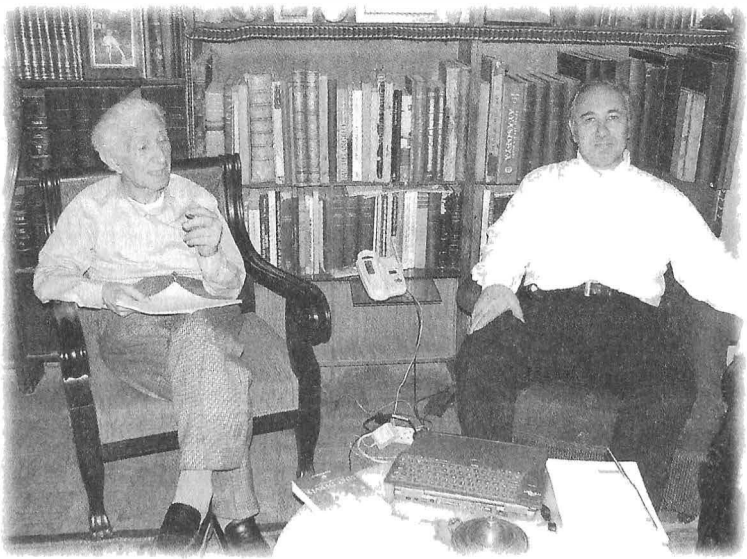
1947'den 1951'e kadar olan dönemde parti süratle büyümüştür. 1951 tutuklaması ve peşinden gelen mahkûmiyet kararları bazı gerçekleri ortaya koymaktadır. Mahkeme kararlarında 3 vilayet vardır. Ankara, İstanbul ve İzmir. Öteki vilayetler dava dışında kalmıştır.

3 vilayetin parti görevlilerinin tutuklanmasının sebebi, içimizdeki ajanlardır. Çünkü İzmir teşkilatında ilk günden beri Milli Emniyet ajanı vardır. Dava kararında Şükrü Dinsel ismi yer almaktadır ki bu şahıs yönetimde görev almıştır. Bu şahsın irtibat kurduğu İstanbul ve İzmir örgütlerinde de çözülmeler olmuştur.

Burada şu aksi soru da sorulabilir? Neden 1947'den 1951'e kadar tevkifat olmamıştır. İzmir'deki ajan, 1947'de İzmir teşkilatı kurulduğu günden beri partide idi. Ankara ve İstanbul'da da teşkilat içinde Milli Emniyet ajanları var idi. Sorulacak soru budur. Yani Milli Emniyet Teşkilatı 1947'den 1951'e kadar tevkifat yapmak istememiştir.

Burada Türkiye'nin ABD ile ilişkileri gibi konular akla gelmektedir. Yani Menderes hükümeti ABD ile daha iyi ilişkiler kurmak için, böyle bir yola gitmiş olabilir. Bu sorunun cevabı daha çok politik gibi gözükmektedir. Çünkü 1950'lerin başında ABD senatörü McCarty bütün ülkede bir komünist avı başlatmış idi. Türkiye'deki tutuklama da bu komünist avı ile aynı devreye rastlamaktadır.

Ayrıca Adana, Bursa, Samsun ve Trabzon illerindeki teşkilatlarımızda tevkifat yoktur. Çünkü partideki ajanlar bu illere nüfuz edememiştir. Ama partinin bütün önemli faaliyetleri Ankara, İstanbul ve İzmir teşkilatları kanalı ile sürdürüldüğü için, 1951 tevkifatı çok vahim neticeler doğurmuştur. Fakat olayın sevindirici bir yanı, Aydınlar Grubu dediğimiz grup

Rasih Nuri İleri ve ressam oğlu *Mehmet İleri*.

deşifre edilemediği için, bu grup tutuklama ve yargılama dışında kalmıştır.

Yani burada iki önemli soru ortaya çıkmaktadır. Neden 1951'e kadar tutuklama olmamıştır? Burada akla 1950 Genel Affı geliyor. Eğer tutuklama 1950'den önce olsaydı, dava sanıklarının en önemlileri sanık bile olmayacaklardı. Eğer 1950'den önce tevkifat olsaydı, Dr. Şefik Hüsnü ile Atatürk'ün yeğeni (Zübeyde Hanım'ın kız kardeşinin torunu) Reşat Fuat Baraner tutuklanmazdı.

1951 tutuklamasında Nazım Hikmet ve Hikmet Kıvılcımlı da tutuklama dışında kalmıştır. Bu kişileri ve aydın grubunu Zeki Baştımar sorgusunda aklamıştır.

Oğlu Mehmet Ali Yalçın, İstanbul'da önemli bir gazeteci idi. Adana'da ölüm döşeğinde iken, bana "Mehmet Ali kötü çocuk değildir. İyi çocuktur," diye ısrarla söylemiştir. Mehmet

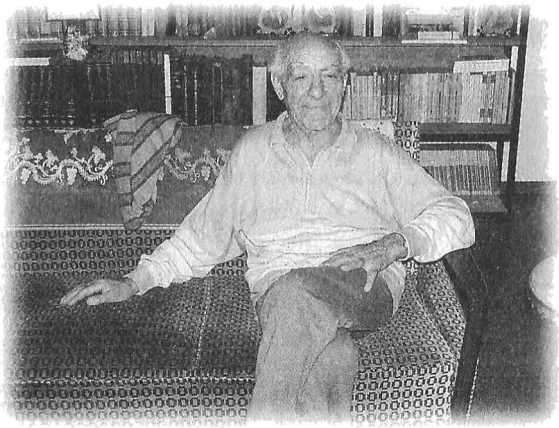
Ali, Demirel'in yakınlarındandır. "Çoban Sülü" diye yazdığı bir kitap vardır.

Bir ara Son Havadis Gazetesi'nin sahibi idi. Daha sonra Kemal Pekün'e devretmiştir bu gazeteyi. Arkasından MAY Yayınları'nı kurmuştur. Bu yayınevini kurmasının en büyük sebebi, ablasının kocası, yani enişte si Hasan İzzettin Dinamo'nun kitaplarını yayınlamak içindir.

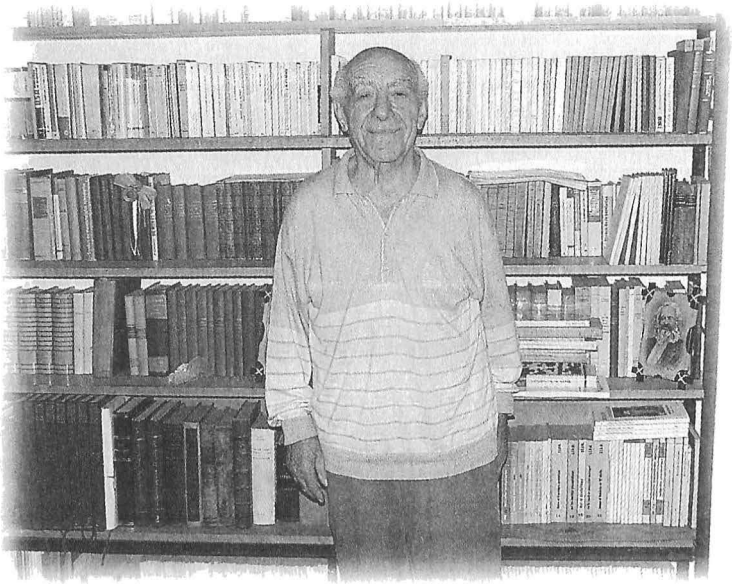
ŞAHAP BAKIRSAN anlatıyor...

Ben Zileli Halil Yalçınkaya'yı eski günlerden tanıyorum. Ancak prensip olarak eski günlerle ilgili konuşmak istemiyorum.

Şahap Bakırsan

Bu yüzden fazla bilgi veremeyeceğim. Fakat kendisi sevdiğimiz bir arkadaşımızdı.

Şahap Bakırsan ile 19 Eylül 2006 tarihinde
İstanbul'daki evinde yapılan görüşme.

BİLAL ŞEN anlatıyor...

Halil Yalçınkaya'yı Nasıl Tanıyorum?

Halil Yalçınkaya hakkında bilgim, Hasan İzzettin Dinamo'nun bir makalesinden okuduklarımdır. Daha sonraları Efe Selahattin ve Hasan Kaşerciler'den, onun eşi Kara Fatma'nın Cumhuriyet Gazetesi'nde temizlik işçisi olarak çalıştığını ve komünistlere dış ilişkilerinde iyi bir araç işlevi gördüğünü işitmiştim. Anımsadığım kadarıyla, İkinci Dünya Savaşı içinde İstanbul'dan sürgün edilen komünistler arasında onun ismine de rastlamıştım.

Halil Yalçınkaya, 1946'da kurulan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) çalışmalarına katılmamıştı. 16 Aralık 1946'da bu parti kapatıldıktan sonra, İstanbul'da Emin Sekin'den başka, yaşlı komünistlerden kimse kalmamıştı. O,

bu partinin (kısaca Emekçi Partisi'nin) kapatılmayacağını, yeniden kurulacağını söylüyor ve gizli çalışmaya gidilmemesini istiyordu. 1947'de sıkıyönetim kalkınca, Halil Yalçınkaya İstanbul'a dönmüş, Zeki Baştımar da ona Ankara'daki arkadaşlarından Kemal Ergin'i göndermişti.

Kemal, Yalçınkaya'nın yardımıyla Komünist Partisi'nin İstanbul İl Komitesi'ni kurmak için çalışmış ve Zeki'nin İstanbul'a gelmesi için gerekli ön koşulları hazırlamış, Zeki'ye de durumu bildirmiştir. Sonunda 1949'da Zeki İstanbul'a gelmiş, Yalçınkaya ile İstanbul'da teşkilatlanmayı başlatmışlardır.

Benim Yalçınkaya'yı tanımam, 1950'nin ilkbaharında oldu. Ben o zaman Parti'nin İstanbul Sendika Komitesi Sekreteri'ydim. İl Komitesi Sekreteri Tevfik Dilmen'le olan randevuma gitmiştim. Tevfik bana, o zamana kadar İl Komitesi'ne bağlı olan Sendika Komitemizin, bundan sonra Merkez Komitesi'ne

Bilal Şen ve eşi *Svetlana Şen*. 30 Kasım 2005, Sofya.

bağlanacağını ve Türkiye Sendika Komitesi olarak çalışacağını söylemişti.

Kapalıçarşı'ya doğru yürüyorduk. Mısır Çarşısı'na geldiğimizde, Tevfik Dilmen bana Halil Yalçınkaya'yı gösterdi ve "İşte bu yoldaş sizin Merkez Komitesi ile bağınız olacak," dedi. Ondan sonra biz, Halil Yalçınkaya'yla nasıl çalışacağımızı konuştuk ve gelecek buluşmamızın yerini ve saatini belirleyerek ayrıldık.

Halil Yalçınkaya, orada, köşede portatif sandalyesinde oturuyor ve dolmakalem tamirciliği yapıyordu.

Ben ona Sendika Komite'mizde yazdığımız bildiri, tüzük ve program taslaklarını, Merkez Komitesi'nce onaylanması için veriyordum. Yönetim Kurulları'nda parti grupları bulunan işçi sendikalarıyla çalışmalarımızı anlatıyordum. O, hiç kendi düşüncesini söylemiyordu. Çok alçakgönüllü bir yoldaştı.

Çalışma Bakanlığı, işçi sendika yönetimlerine 1951'de hazırladığı Grev ve Lokavt Kanunu Tasarısı'nı göndermiş, onlardan bu tasarıya ilişkin görüş istemişti. Bizim Sendika Komitesi, bu tasarı ile ilgili görüşlerini belirledi ve Yalçınkaya eliyle Merkez Komitesi'ne gönderdi. Bu çalışmamızı geri verirken, "Bundan sonra yazacağımız yazıları bana getirmeden, yollayacağınız yere yollayın," demişti. Ondan sonraki buluşmalarımızda, ona yaptığımız sendikal çalışmaları anlatıyordum.

1951 Tutuklamaları: 1951 Ekimi sonlarında başlayan tutuklamalar, benim parti hiyerarşisinde bağlı olduğum İstanbul İl Komitesi Sekreteri Tevfik Dilmen'de büyük panik yaratmıştı. Halil Yalçınkaya da ilk tutuklanan Merkez Komitesi üyeleri arasında değildi.

Tevfik Dilmen bana, Halil Yalçınkaya'ya gitmemi ve ondan kendisi için yurt dışına kaçma izni ve bir de tezkiye mektubu istememi söylemişti. Ben ve Yalçınkaya, Aksaray'da Cerrahpaşa yolu boyunda yaşıyorduk. Yalçınkaya'nın evine gitmiş,

Tevfik'in isteklerini iletmiştim. O, "Ben kimseye kaç, kaçma diyemem, ama kimseye de mektup veremem," demişti.

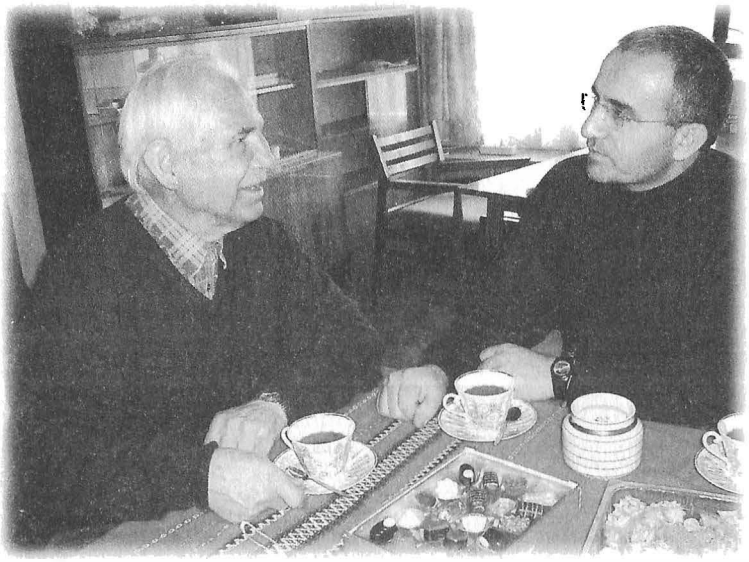
Halil Yalçınkaya tutuklandıktan sonra, Sansaryan Han'ın bodrum katındaki hücrelere kapatılmıştı. Harbiye Askerî Cezaevi'nde taş odalara konmamıştı. Biz tutukluların kaldığı koğuşlara bırakılmıştı.

Hapishanede Halil Yalçınkaya yaşlı arkadaşlarıyla candan yoldaşlık ilişkileri içinde değildi. Her zaman Enver Gökçe ile volta atıyordu. Hatta Adana Askerî Cezaevi'ne giderken bile; Yalçınkaya, Enver Gökçe ile kelepçelenmişti. O zaman bizleri ikişer ikişer kelepçelemişlerdi.

Onun sıhhati bozulmuştu. Harbiye Askerî Cezaevi'nde Doktor İbrahim Kıray, onu sık sık muayene ediyordu. Galiba tansiyon yüksekliği vardı.

Bilal Şen ile 30 Kasım 2005 tarihinde Sofya'daki evinde yapılan görüşme.

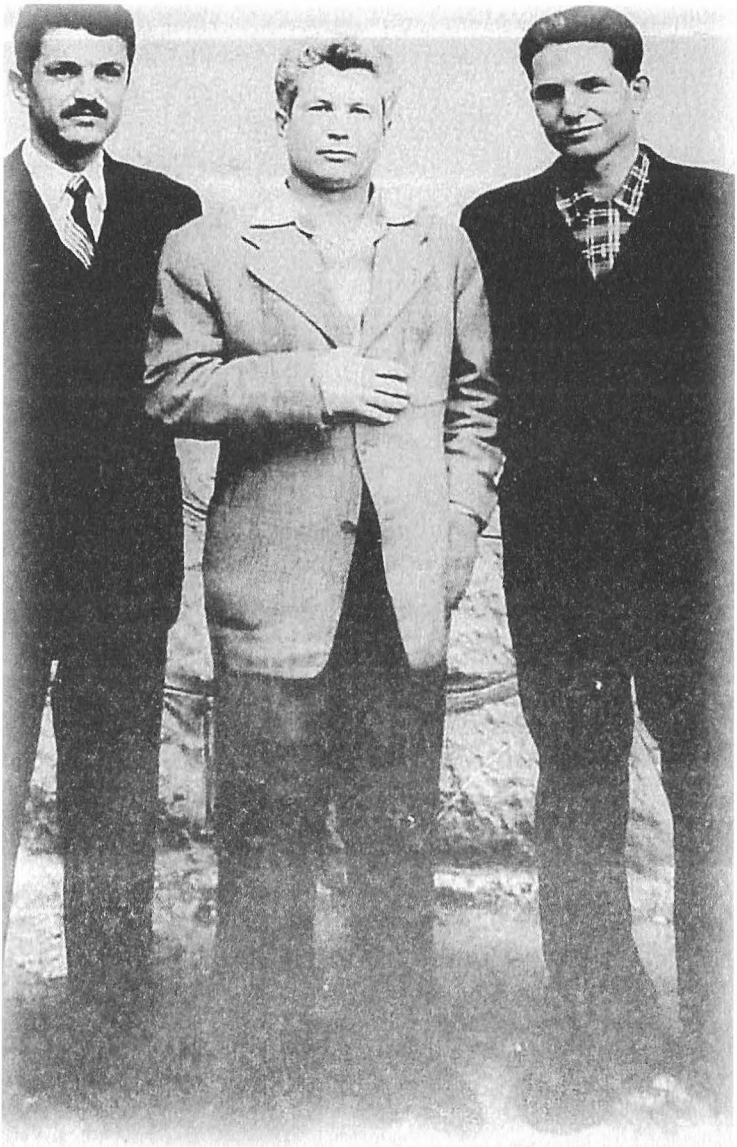

Bilal Şen ile 30 Kasım 2005 tarihinde Sofya'daki evinde yapılan görüşme.

İlerlemiş yaşına, uzun zaman şehir yaşamına rağmen, köylü kimliğinden hiçbir şey kaybetmemişti. Halim selim bir yoldaştı. Bende bıraktığı izlenime göre, Merkez Komitesi üyeleri arasında en iddiasız olandı. O Rusya'da savaş esiri imiş. Parti Okulları'nda okumamıştı.

1957 yılı başlarında, Adana Cezaevi'nden çıkacağım günlerde, Halil Yalçınkaya ile konuşmalarımız sırasında, o 25-30 kişilik arkadaşları arasındaki, hiç arkadaşça olmayan ortamdan yakınıyor ve bu durumu Zeki ile Reşad'ın duygularına kapılmış olmalarıyla açıklıyordu.

Ayrıca da, "Bundan sonra parti kolay kolay toparlanamayacak," diyordu. Öte yandan da 20 yıldır görmediği Laz İsmail'e olan güvenini yitirmemişti. "Eğer İsmail'i görebilirsen, ona söyle, iş başa düştü. Derhal memlekete dönsün!" diyordu. Onunla Diyarbakır Hapishanesi'nde birlikte imişler.

Ahmet Bilge (İl Komitesi Üyesi),
Macit Bilge (Ahmet Bilge'nin ağabeyi) ve *Bilal Şen*.

Bilal Şen ve eşi *Svetlana Şen* ile 30 Kasım 2005 tarihinde Sofya'daki evinde yapılan görüşme.

Sonraları kader ona, ülküsü uğrunda mücadeleye devam etme olanağı vermedi. Cezaevinden çıktıktan sonra götürüldüğü sürgün yerinde yaşama gözlerini yummuştu.

Toprağı bol olsun, nur içinde yatsın, benim Zileli Halil Yoldaş'ım.

Bilal Şen
15.01.2006

SABAHATTİN DİKMEN anlatıyor...

Zileli Halil Yalçınkaya'yı, 1932'de Moskova'ya gidenlerden olarak biliyorum. Daha sonra Mihri Belli ile beraber 5 kişilik Merkez Komite'de görev aldığını duydum. Kendisini daha çok hapishaneden tanıyorum. Ben 6 yıl yattım cezaevinde. Cezaevinden çıktıktan sonra da Karaman'a sürgüne gittim.

Halil Aga benim çok iyi ahbabımdı. Ben kendisine böyle hitap ederdim. Sessiz, efendi, ağırbaşlı bir arkadaşımızdı. Sürekli olarak sohbet ederdim kendisi ile. Yorgan kapladığını görür, onu seyrederdim. Ortaya örtü sererdi ve yorganını kaplardı.

Biz daha sonra İstanbul'dan Adana Cezaevi'ne nakledildik. Adana'ya giderken, herkes ikişer ikişer kelepçelendi. Ben Zeki Baştımar ile kelepçelendim. Tuvalete giderken dahi, kelepçeyi çözmediler. Bu yüzden ikimiz yolda bir şey yiyip içmedik. Ama bir şeyler yiyip içenler çok sıkıntı çekti. Nasıl tuvalete gittiler ve ihtiyaç giderdiler, artık siz tahmin edin.

Sabahattin Dikmen ile 11 Mart 2006 tarihinde İstanbul'daki evinde yapılan görüşme.

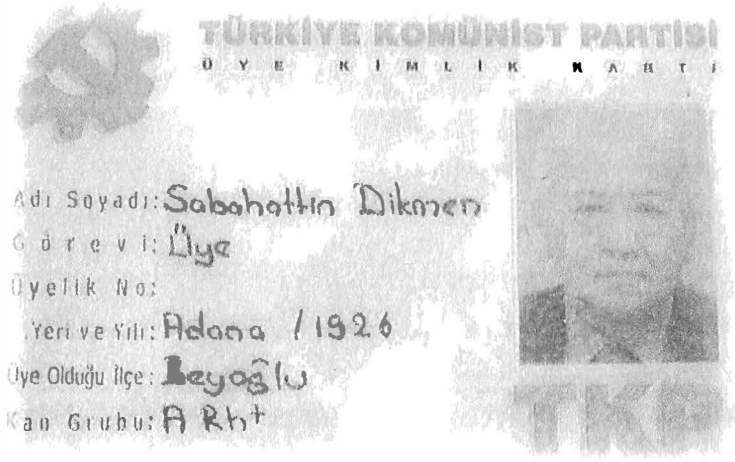
Bu arada hemen belirteyim, hapishanede iken, Mihri Belli'nin bize Marksizm'i layıkıyla öğrenmemizde çok faydası oldu. Çünkü çok iyi Fransızcası vardı ve hapishanede bize kitaplar tercüme ederdi. Biz hapishaneye düştüğümüzde, Marksizm'in M'sini bilmiyorduk. Zaten doğru dürüst okuyacağımız kitap bile yoktu. Mihri Belli önemli ideolojik kitapları tercüme eder ve yetişmemizi sağlardı.

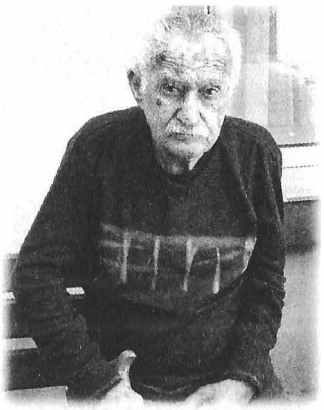
Haydar Rıfat'ın tercüme ettiği bir kitap vardı fakat dili çok ağırdı. Anlayamıyorduk. Ancak 27 Mayıs İhtilali oldu da, ondan sonra bazı kitaplara rahat kavuşur olduk.

O zamanlar "Müsavat, müsavat!" derlerdi. Neymiş bu müsavat, bilmezdik biz. Yani "Eşitlik" bugünkü dil ile. Kafamızda sorular oluyordu sürekli. Madem herkes eşit olacak, peki bir fabrikada durum nasıl olacak? Orada müdür var, şef var, işçiler var. Bu tip sorular kafamızı meşgul ederdi.

Hâlâ komünistim ve Türkiye Komünist Partisi'ne üyeyim. Kimlik kartım da mevcuttur. Ölmeden önce en büyük arzum, legal bir TKP'ye girmek idi. Bu amacıma kavuştum.

Çiçek Pasajı'nın üstünde, yazarların buluştuğu ve Suavi Barutçuoğlu'nun kurduğu bir yer vardı. Oğlu Mehmet Ali Yalçın'ı, orada gördüm. Kendisi yakınlık gösterdi bize.

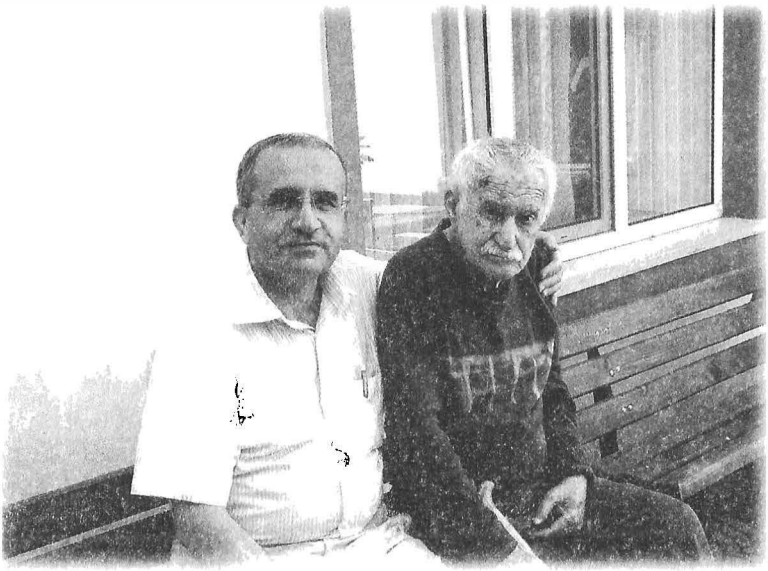
İHSAN HASIRCIOĞLU anlatıyor...

Halil Yalçınkaya, Merkez Komite üyesiydi. Onların hepsi ağabeylerimiz idi. Fakat Halil Yalçınkaya, Merkez Komite üyesi olduğu için, onunla daha resmî idik. Celal Benneci, Halil Yalçınkaya, Şefik Hüsnü Değmer'i hatırlıyorum. Halil Abi ile Harbiye Cezaevi'nde beraber yattık. Cezaevine girmeden önce çok şiddetli işkencelerden geçtik. Çok falaka attılar bize. Bir Parmaksız Hamdi vardı. İşkence konusunda çok uzman idi. Beni işkenceye aldılar, bir müddet sonra Parmaksız Hamdi benim için;

– "Bu adam korkmuyor. Bir şey söylemez bu," dedi. Bu laf üzerine bana fazla işkence etmediler.

Orada paranoya olanlar, beyni sulananlar oldu. Mesela Bilal Şen'e isim soruyorlar. O da 30 tane isim sayıyor. Tabii, isimler hep sahte isimler. İşkenceye en dirençlilerden, Teoman'ın babası Ergun Abi isminde bir yoldaşı hatırlıyorum.

Hatırladığım kadarı ile, Halil Abi sert, dik kafa, otoriter ve ciddi birisi idi. Fakat kendisini severdim. Benden yaklaşık 30 yaş büyük olduğu için, kendisine çok hürmet ve sevgi beslerdim. Fakat yaşlılığım ve rahatsızlığım nedeni ile detayları hatırlayamıyorum.

Dr. Orhan Yılmaz ve *İhsan Hasırcı*, Balıklı Rum Hastanesi'nde.

ZEYNEP TOMURCUK ERZİN anlatıyor...

Dedem Halil Yalçınkaya'nın macerası, askerlik ile başlar. Dedem askere gidiyor ve Doğu Cephesi'ne gönderiliyor. Enver Paşa'nın düzenlediği, Sarıkamış Harekâtı'na katılıyor. Burada yapılan savaşlarda, sağ kalan yaklaşık 12 bin kişiden birisi. Harekât sırasında, Ruslara esir düşüyor.

Ruslar dedemi Sibirya'ya götürüyorlar. Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin o devirlerde büyük mücadeleleri bulunmakta. Bunlar da yakaladıkları esirleri Sibirya'ya götürüyorlar. Daha sonra 1917 yılında Rusya'da bir devrim yaşanıyor. Yine Rusya içinden birçok tutukluyu Sibirya'ya getiriyorlar.

Halil Dedem, daha önce Sosyalizm veya Komünizm hakkında hiçbir fikri olmayan birisi. Tokat Zile'ye bağlı bir köyde yaşayan bir köylü nihayetinde. Eğitimli olduğunu da sanmıyorum.

Ruslar dedemi Sibirya'dan çıkarıyorlar ve kendileri ile çalışmasını teklif ediyorlar. O da kabul ediyor ve komünist ideolojiyi öğrenmeye başlıyor. Rusçayı öğreniyor. Devrim sırasında bayağı yararlığı olmuş. Yine bir söylentiye göre de, dedem Troçki'nin kurduğu Kızıl Ordu'da yüzbaşı rütbesi ile görev yapmış.

Dedemi Bakü'ye getiriyorlar. Burada babaannem ile tanışıyor. Dedemin eşi Azerbaycan Bakülü Fatma Hanım. Fatma Hanım'ın ilk eşi, petrol işi ile uğraşan ve petrol kuyuları olan, zengin birisi imiş. Ruslar tarafından öldürülmüş. Burada babaannem, Halil Dedem ile tanışıyor. Orada evleniyorlar.

Dedeme Bakü'de bir kolhozun yönetimi verilmiş. Bir müddet burasını yönetmiş.

Halam 1924 doğumlu, babam Mehmet Ali Yalçın ise, 1925 doğumlu. Her ikisi de Bakü'de doğmuşlar. 1928 yılında ise

(Arkada ayaktakiler) *Şerife Yalçın* ve *Işık Dinamo* (Hasan İzzettin Dinamo'nun eşi), (Öndekiler) *Fatma Yalçın* (Halil Yalçınkaya'nın eşi) ve *Zeynep Tomurcuk Erzin*

Türkiye'ye geliyorlar. Eşi ve çocukları önden giriyor. Fakat dedemin kendisi, pasaport yasasını ihlalden tutuklanmış. Bir müddet tutuklu kaldıktan sonra, serbest kalıyor.

Serbest kalınca, İstanbul'a yerleşiyorlar. Cağaloğlu semtinde, eskiden Hürriyet Gazetesi, şimdilerde Lapis Holding olan binanın karşısındaki sokakta oturuyorlar. Maddi yönden çok sıkıntı çekiyorlar.

1929 yılında bir tutuklama daha yapılıyor. Bu tutuklaması artık Komünist Partisi ile irtibatlı olmasından ve komünizm suçlaması ile oluyor. 1929-1934 yılları arasında Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu olarak kalıyor. Diyarbakır Cezaevi'nde TKP'nin son genel sekreteri Laz İsmail ile birlikte kalıyorlar.

1934 yılında serbest kalıyor. Serbest kalınca, dedem tekrar Rusya'ya dönüyor. Laz İsmail ile beraber gidiyorlar. Orada KTUV'da İşçi Üniversitesi'ne gidiyorlar. KTUV'da okurken, kaldığı misafirhanede, Ho Şi Minh ile aynı ranzada, altlı üstlü yatıyorlar. KUTV İşçi Üniversitesi'ni bitiriyor ve tekrar Türkiye'ye dönüyor.

TKP'nin büyük tutuklaması 1951 yılında yapılmıştır. Yanlış hatırlamıyorsam, bu operasyonda 167 kişi tutuklanmıştır. Dedem de bu tutuklananlar arasındadır. Tutuklandığı sırada, TKP'nin 7 kişilik Merkez Komite üyesinden birisi imiş. Herhalde Sendikalardan Sorumlu Merkez Komite Üyesi imiş. Tutuklama sonucu, Merkez Komite Üyesi olduğu için, 7 veya 7,5 yıl ceza almış.

Bu tutuklamada Mustafa Kemal Atatürk'ün teyzesinin oğlu Reşat Fuat Baraner, Şefik Hüsnü Değmer gibi, TKP'nin en önemli üyeleri ile beraber ceza çekiyor.

Tahliye olduktan sonra, bir de sürgün cezası veriliyor. Dedem dilekçe verip, şeker ve kalp hastası olduğunu söyleyip, sürgün cezasının buna uygun bir yerde infaz edilmesini

istiyor. Sürgün yeri olarak Adana uygun görülüyor. Tam da şeker ve kalp hastasına uygun bir yer. Herhalde tez elden ölsün isteniyor!

Dedem, sürgün cezasını çekerken, 60 İhtilali'ne birkaç gün kala, Adana'da vefat ediyor. Dedem öldüğünde ben iki yaşında imişim. Bu yüzden dedemi hatırlamıyorum.

Halil Yalçınkaya önde solda oturan,
Laz İsmail Bilen ise onun arkasında şapkalı ve gözlüklü kişi.

İSFENDAR ERZİN anlatıyor...

Kayınpederim Mehmet Ali Yalçın, 1925 Bakü doğumludur. Türkiye'ye gelince İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirmiştir. Daha sonra Gazetecilik Yüksek Okulu'na girmiş.

Gazetecilik Yüksek Okulu'nda Burhan Felek hocası imiş. Onunla bir tartışmaları olmuş. Burhan Felek okul yönetimine, "Ya o gider, ya ben giderim," şeklinde bir ültimatom verince, giden kayınpederim olmuş. Daha sonra 1974 yılında çıkan Genel Af neticesinde, tekrar okula kayıt olup, 1980 yılında okulunu 55 yaşında iken bitirmiştir.

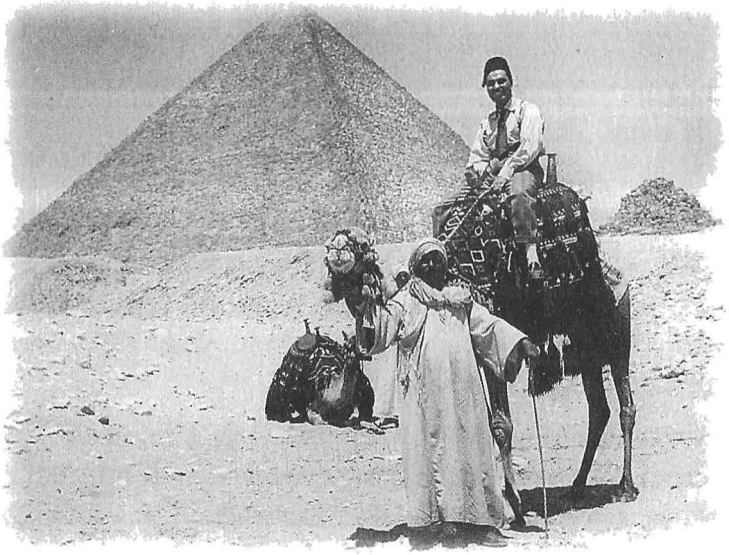
Gerçi kendisi mezun olmadan önce bile gazeteci idi ve Basın Şeref Kartı sahibi idi. Hatta okulda sorulan sorulardan bazıları da, zamanında kendisinin hazırladığı çalışmalardan çıkmış. Diploması hâlâ okuldadır.

Mehmet Ali Yalçın, benim tanıdığım en iyi insanlardan birisidir. Kendisi sosyal demokrattı. Babasının eski arkadaşları ile diyaloğu vardı. Ama bu diyalog siyasî olmaktan ziyade, babasının arkadaşları olması dolayısı ile idi.

Kendisi oyunu CHP'ye veren, Cumhuriyet Gazetesi okuyan bir insandı. Öyle kendisini öven, kendisini anlatan bir insan değildi. Ben birçok bilgiye, kayınpederimin yanına gidip gelen insanlar vasıtası ile sahip oldum. Geçmişinden beri kimseye kötülüğü olmamış, hiçbir kimsenin hakkını yememiş birisi idi. Çevresinde sevilen bir insan idi.

Ben kendisini 1975 yılında tanıdım. Ben Mehmet Ali Bey'in yanında çalışıyordum. MAY Yayınları'nın sahibi idi. Zaten bu yayınevi ismini, kendi isminin baş harflerinden alır.

Aslında çok iyi bir gazeteci idi. Ayrıca gazete sahipliği de yaptı. Bir ara Son Havadis Gazetesi'nin % 35'i kendisinin idi.

Mehmet Ali Yalçın, Mısır Gezisi sırasında piramitlerde deve gezintisinde.

Mehmet Ali Yalçın, Mısır'gezisinde.

Demokrat Parti ilk kurulduğu sıralar, TKP tarafından da destekleniyor. Demokrat Parti ileri gelenlerinin, bu anlamda bazı çıkışları da var. Bu yüzden Son Havadis Gazetesi, Demokrat Partiyi destekleyen bir gazeteydi.

1 Nisan 1980'de vefat etti.

MİNADİYE ASAN anlatıyor...

Ben Halil dayımın öz teyzesinin kızıyım. Biz iki kız kardeşin çocuklarıyız. Bize köyde "Körler" veya "Hacı Memişler" derler.

Kendisi bir ara sürgün olarak köye geldi. Köyde bağ bekçiliği yaptı. Bizim köyden Gözelkâ, Çekemaal, Yeni Üsüyünün Sadık isimli şahıslar, "Bu gominist ir" diye, Halil dayım ile uğraşmaya başladılar. Benim kocama Hacı İrbaamın Cemal derlerdi. Kocam ona sahip çıktı.

Halil dayım köye gelince, hanımı Fatma, kızı Şerife, oğlu Mehmet Ali ve onun hanımı İhsan da köye geldiler. Bir müddet kaldıktan sonra Mehmet Ali ve hanımı İhsan gitti. Diğerleri, Fatma Hanım ve Şerife Hanım 9-10 ay köyde beraber kaldılar.

Günlerden bir gün Ramazan ayı geldi. Biz oruç tutuyoruz, Halil dayımgil de tutuyordu orucu. Kızları Şerife tutmuyordu. Kızı Şerife bir gün;

– "Beni oruca kaldırın. İlla ben oruç tutacağım," dedi. Kocam Cemal;

– "Bek Şerife, eğer tutamazsan, günah olur," dedi. Şerife;

– "Hayır, illa tutarım," dedi. Onu sahura kaldırdık. Sabah oldu kalktık. Şerife öğlene doğru;

– "Ben acıktım," dedi. Kocam Cemal;

– "Hayır, orucu bozmayacaksın. Tutacaksın. Ben sana söylediydim dün gece," dedi. Öğle namazı vakti geldi ve ezan okunmaya başladı. Şerife minarede ezan okuyan hocaya karşılık vermeye başladı.

– "Hocaaa, ben acımdan öldüm hoca. Hocaaaa, akşam ezanını oku hoca," diye epey söyledi. Hatta bir iki küfür etti. Kocam Cemal, Şerife'nin orucunu bozdurmadı. Akşam oldu, iftarda oruçları açtıktan sonra, Şerife;

– "Ben daha töbeler olsun oruç tutmam. Bu son," dedi.

Bir gün Yeni Üsüyünün Sadık, Halil dayıma taş atmış. Bunu duyan kocam ve akrabalarımız Halil dayıma sahip çıktılar. O zaman köydekiler çekindiler ve bir şey diyemediler.

Daha sonra bir gün Halil dayım, kocama;

– "Cemal, benim günüm doldu. Ben İstanbul'a gideceğim," demiş. Arkasından da İstanbul'a gitti. Daha sonra bizim köyden, Adana'da askerlik yapan Gaymağının Hacı Sabru köye gelince, "Halil Dayı öldü," dedi ve biz öldüğünden haberdar olduk.

SADIK ÖZAYDIN anlatıyor...

Halil Yalçınkaya benim annemin öz amcası olur. Halil Efendi Zile'de kalır ve arzuhalcilik yapardı. Çocukluktan beri hatırlarım kendisini. Ben 1931 doğumluyum. O zamanlar çocuktum. Beni Zile'de ne zaman görse, hemen bir bakkala götürür ve çerez, şeker gibi şeyler alırdı. Beni kucaklar öperdi. Çok akraba canlısı biri idi. Çok insaniyetli biriydi...

Mehmet Ali isminde bir oğlu ve Şerife isminde bir kızı vardı. Kızı, Yazar Hasan İzzettin Dinamo ile evliydi. Küçükçekmece'de gecekonduda otururlardı. Daha sonra Hasan İzzettin Efendi yazarlıktan bir ödül aldı ve kendisine Ataköy'den bir daire verdiler.

Ben kendilerini sık sık ziyaret ederdim. Hasan İzzettin Efendi öldükten sonra da ilgimi eksik etmedim Şerife Bacı'dan.

Mehmet Ali Efendi, Kemal Pekün'le beraber Son Havadis Gazetesi'ni çıkarırlardı. Daha sonra Mehmet Ali Efendi buradaki hissesini sattı ve Haber Gazetesi'ni çıkardı. O da işlemeyince, MAY Yayınları'nı kurdu.

Halil Efendigilin köyde çok iyi arazileri vardı. Halil Efendi arazilerini Hacıballar'a sattı ve İstanbul'a gitti. Bir ara köye geldi sürgün olarak ve köyde bağ bekçiliği yaptı. Daha sonra tekrar köyden ayrıldı ve Zile'ye gitti. Zile'de arzuhalcilik yapardı.

Ben 1956 yılında İstanbul'a geldim. O zaman Halil Efendi Maltepe Askerî Cezaevi'nde idi. Kendisini ziyarete gittim. Ziyarete gitmeden önce bizim köyden bazıları, "Onu ziyarete gitme, seni de atarlar içeri," dediler. İşsiz olduğumu söyleyince, hemen eşi Fatma Hanım'a "Mehmet Ali'ye söyle, Sadık'a hemen bir iş bulsun," dedi. Mehmet Ali Efendi'ye kalmadan, Fatma Hanım bir mektup yazdı ve beni İbrahim Ethem İlaç Fabrikası'nın sahibi İbrahim Ulagay'a gönderdi. Beni hemen işe başlattılar.

Orada çalışırken, köyden eşimin öldüğüne dair bir haber geldi. 15 gün izin aldım ve köye gittim. Fakat haber doğru değilmiş. Hanımın amcasının gelini ölmüş. O zaman telefon falan olmadığı için, bir haber duyunca, doğruluğunu anlamak için, taa köye kadar giderdik.

İznimi bitirip dönecektim fakat başım belaya girdi. Köyden Celal isminde bir hemşehrimiz, bizim tarlanın sınırını sökmüş. Onunla kavga ettim. Bıçak ile kolundan yaraladım. Beni içeri attılar ve 4 ay yattım. Cezaevine girince İstanbul'daki işimi de kaybettim.

Bir müddet köyde durdum. İstanbul kafamdan çıkmıyordu. 1963 yılında tekrar İstanbul'a gittim. O zaman Halil Efendi ölmüştü. Ben de Mehmet Ali Efendi'nin yanına gittim. Beni Son Havadis Gazetesi'ne aldı işe. Orada 13 sene çalıştım.

Benim anneme köyde Kemiş Kızı derlermiş. Herhalde bronşit imiş. Hastalanmış ben çocukken ve onu İstanbul'a getirmişler. Anneme Fatma Hanım bakmış. Gün geldi Halil Efendi öldü. Ben de bir müddet Fatma Hanım'a baktım. Fatma Hanım bana, "Kadere bak. Ben senin annene baktım, sen de bana bakıyorsun," derdi. Daha sonra hastalandı ve hastaneye kaldırdık, ama iyileşemedi, öldü.

CAFER ŞENCAN anlatıyor...

Ben emekli öğretmenim ve aslen Küçüközlü Köyü'ndenim.

Biz ilkokul yıllarında idik. Üzüm mevsimi idi. O zamanlar Halil Yalçınkaya da bağ bekçiliği yapıyordu. Bağlara girdik ve üzüm çaldık. Halil Amca bizi yakaladı. Zaten onun bir gumelesi vardı yüksek bir yerde ve oradan bağları dürbünle gözetlerdi.

Bize, "Niçin kendi bağlarımızdan değil de, başkasının bağından üzüm aldığımızı," sordu. Cevap veremedik. Bize eğilmemizi söyledi. Hepimiz eğildik. Gömleklerimizi yukarı doğru sıyırmamızı söyledi. Hepimiz gömlekleri sıyırdık. Her dediğini korkuyla yapıyorduk. Çünkü onun hakkında köyde "Komünist" diyorlardı. Biz bu kelimenin ne manaya geldiğini bilmiyorduk ama son derece korkunç ve kötü bir şey olduğunu tahmin ediyorduk.

Halil Yalçınkaya'nın Tokat Zile Küçüközlü Köyü'ndeki doğduğu ev.

Halil amca herkesin çaldığı üzümleri elinden aldı ve sırtlarımıza koydu. Gömleklerimizi tekrar kapattı. Daha sonra üzümleri bastırarak iyice ezdi. Bize doğrulmamızı söyledi. Biz doğrulunca, bütün üzüm suları pantolonumuzdan içeri aktı. Üstümüz, başımız battı.

Biz kendisinden dayak bekliyorduk ama o bize böyle bir ceza verdi. Çünkü o güne kadar, bağ bekçileri birini üzüm çalarken yakalarsa, döverdi. Ama bu verdiği ceza hemen köyde duyuldu. Hepimiz rezil olduk. Bir daha üzüm veya başka bir hırsızlık yapmadık. Eğer bizi dövseydi, bu kadar etkili bir ceza olmazdı.

ÖMER YÜCE anlatıyor...

Yıl 1919.*

Anadolu kan ağlıyor. Analar kan ağlıyor. Düşmanın ayak sesleri İstanbul'dan, Maraş'tan duyulmaya başlamış. Yürekler kan ağlıyor. Son bir çırpınış, son bir umut... Allah'tan umut kesmeyenler, kazmaya küreğe sarılmış. Birer volkan gibi, Anadolu patlamak üzere.

Ah İsa Köyü. Gariplerin, ezilmişlerin köyü. Her vatan toprağı gibi hüzünlü, yasta. Genci, ihtiyarı savaşta. Sadece iki genç kalmış. 15-16 yaşlarında. Çaresizler. Ümitsizler. Babalar gitmiş, kardeşlerin şehit haberleri geliyor Çanakkale'den, Yemen'den, Galiçya'dan. Ama hiç zafer haberi değil; uğursuz, müjdesiz haberler.

Sarıkamış Harekâtı 24 Aralık 1914 ile 15 Ocak 1915 tarihleri arasında olmuştur.

Halil Yalçınkaya, Türkiye'ye döndüğünde gençlik yıllarında.

"Ruslar Erzurum'a kadar, Yunanlar Eskişehir'e kadar, Fransızlar Maraş'a kadar gelmişler." Her gelen yaralı, topal. Silahı alınmış, cepheden düşürülmüş gelen insanlar, hep uğursuz haberler getiriyorlar.

– "Ah" diyor, Abdullah "Ah. Bize geldi sıra. Bu uğursuz kara bulutlar dağılmalı. Şu köyün üzerindeki, bir rahmet olarak inmeli değil mi üzerimize. Vatan gidiyor be, canım vatan elden. Biz oturmuş hafız olmaya çalışıyoruz, sense koyun otlatmaya çalışıyorsun. Ben alim olsam ne yazar. Sen zengin olsan ne, haa. Güya babam derdi ki, 'Oğlum Halil oku da, şu Osmanlıya büyük adam ol.' Hani Apul, Osmanlı nerede, biz neredeyiz. Gecen sefer jandarmalar küçüksün diye götürmediler bizi, ama bu sefer bir yolunu bulmamız lazım. Kalk gidiyoruz karakola."

Bu Halil'in karakola ilk gidişi olmuştu. Daha sonra çoook gidecekti.

İşte bir tarih yazılmaya, böyle bir ortamda başladı. Abdullah ve Halil, aynı yaşta ve aynı köyde doğmuşlar, yetişmişlerdi. I. Dünya Savaşı bitmiş, vatan var olma mücadelesi veriyordu. Bir gün köye 2 jandarma geldi ve bu iki genci karakola götürdüler. Ertesi günü ellerinde birer pusula ve Erzurum'a doğru yola koyuldular. Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'nın emrine gireceklerdi.

Halil çok güzel Kuran okur, tarihi çok iyi bilirdi. Bol bol peygamberin savaşlarından, Uhud'dan, Bedir'den, Hayber'den bahsetti. Şehitliğin büyüklüğünden, kaç düşman öldürecekle-rine kadar bir sürü hayaller kurdular yolda. Abdullah ise, daha çok içine kapanık, duygusal ve mazlumdu. Pek konuşmazdı. Fakat halinden Halil'i desteklediği, her söylediğini heyecanla tasdik ettiği belli idi. Arada bir;

– "Halil şehit olsak, peygamberimizi görür müyüz?" derdi. Halil de heyecanla;

– "Elbette şehitler onunla beraber haşrolacaklar." derdi. Böylece, yaklaşık 30 günlük bir yolculuktan sonra, Osmanlı Ordusu'na katıldılar Erzurum'da.

Allahuekber Dağları soğuk... Allahuekber Dağları ilgisiz... Asker aç, asker hasta... Ruslar bir adım ötede ve pusuda. Çatışma an meselesi. Halil, Abdullah'ı kaybetmiş. Bir haftadır görmüyorlar birbirlerini. Nöbetler, siperlerde nerede ise 24 saat. Düşman ha geldi, ha gelecek.

Taarruz emri ile, "Allahuekber" sesleri birbirine karışmış, yüreklerde iman ve düşmana duyulan kin ile, Mehmetçik Rus'un üzerine atlamıştı. Artık top tüfek sesinden ve "Allah" sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Yerden kalkan kar tipisi, görüş alanını iyice daraltmıştı. Halil, bütün gücüyle siperinden çıkmış, bütün hıncıyla saldırıyor.

– "Şu babam için, şu abim için," diyerek, düşmana kurşun yağdırıyordu.

Aynı taarruz emriyle, Abdullah da siperinden kopmuş, şehit olma arzusuyla kendini öne atmıştı. Her "Allahuekber" sesiyle gönlü doluyor; gözünün önünde, melekleri savaşırken görüyordu. İyice kendinden geçmişti. İki aydır beklediği an gelmiş, düşmanla yüz yüze gelmişlerdi. "Vurmalı," dedi. "Allah için, vatan için, namus için, Osmanlı'nın şerefi için."

Hınç doluyor, ha bire ileri atılıyordu. Sol kolundaki bir sızıyla kendine geldi. Tepenin başına gelmiş, bir şarapnelin sağ kolunda patlamasıyla yuvarlanmaya başlamıştı. Taa tepenin dibine kadar yuvarlandığını hatırlıyordu... "Artık şehidim," diyerek gözlerini kapattı.

– "Komutanım. Burada yaralı bir er yatıyor."

– "Başına bir kurşun sık, ölsün."

– "Ama komutanım, zaten ölmek üzere ve savunmasız. Onun yerinde ben olsam, sen beni öldürür müydün?"

– "Oğlum, o bir Türk. Sen ise bir Rus'sun ve biz Ermenileri kurtarmaya geldiğimiz için, tabii ki seni öldürmez, kurtarırdım."

– "O zaman, ben onu kurtaracağım."

Abdullah bunları hayal, meyal duymuştu. Ermenilere yardım amacıyla gelmiş bir Rus askeri, Abdullah'ı dereden kaldırmış, yukarı kadar çıkarmış, fakat Ermeni Abdullah'ı tekrar aşağı itmiş, öldürmek istemişti. Tekrar bayılmıştı.

– "Osman, Osman!" diye bir sesle kendine geldiğinde (Ruslar, Osmanlı erlerini "Osman" diye çağırırlarmış o zaman), kiliseden bozma bir hastanede olduğunu anladı. Ruslar onu esir olarak almışlar ve buraya kadar getirmişlerdi. Sadece gözünü açabiliyor, vücudunu kıpırdatamıyordu.

-"Osman, Osman!" Bir ses kulaklarını çınlatıyor ama, gözünü açıp bakamıyordu. Zor bela gözünü açıp, Rus doktorun bir şeyler anlatmaya çalıştığını gördü. Kolu çok kötü olmuştu. Şarapnel omuz başını dağıtmış, kansızlıktan ölmek üzere idi. Rus doktor omzunu gösterip, "Ne yapayım?" diye soruyordu. Abdullah gözlerini açıp, kaşlarını hafifçe yukarı kaldırıp, "Kesme," der gibi, bir işaret yaptı. Doktor yarayı güzelce temizleyip, sardı.

Halil de, Abdullah gibi esir düşmüştü. Ama sevinçliydi. Çünkü, Kâzım Karabekir Paşa savaşı kazanmış, az bir kayıpla Rusları, taa Van'a kadar sürmüştü. Onlara yardım eden Ermenileri bir araya toplayarak, Anadolu'yu terk etmeleri söylenmişti. Bunu Halil, Anadolulu Ermeni bir tercümandan işitmişti. Çok sevinçliydi.

Zaman geçiyor, bu Ermeni tercüman vasıtasıyla, Rus subaylarıyla irtibata giriyor, ne olup bittiğini öğrenmeye çalışıyordu.

Zeki ve çalışkanlığı, kısa zamanda dikkati çekti ve arkadaşlarından ayrılıp, bilinmedik bir yere gitti. Sürekli Rusça dersler veriliyor ve günde 8-10 saat çeşitli dersler alıyordu. Dünya görüşü yavaş yavaş değişiyor, komünizm propagandası ve beyin yıkanması nedeniyle, bildiklerini yeniden süzgeçten geçiriyor, bazı değerler anlamsızlaşıyordu beyninde âdeta.

Bir gün Rus subay ona gülerek, "Seni Türk arkadaşlarınla tanıştıracağım." diyerek götürdü ve gerçekten de 10-15 kadar esir Türk ile tanıştırdı. Hayret, hepsi de kendi gibi düşünüyor, komünizmi tek çare olarak görüyorlardı. Böylece Halil, bütün değerlerinden sıyrılmış, âdeta yeniden doğmuştu.

Adını bile değiştirdi: "İvan"

Artık böyle çağırılmak istiyordu kendisi ve Halil memleketine bu ruh haliyle geldi. Ali Fuat Cebesoy Moskova'ya gitmiş, Bolşeviklerle bir anlaşmaya varmıştı. Esir Türkler de bu anlaşmayla Anadolu'ya gelmişlerdi.

Halil ve Abdullah (Apul), yaklaşık yedi sekiz yıl sonra, memleketlerinde karşılaştılar. Ama köprünün altından çok sular akmıştı. Halil artık, "Avanların Halil" (Köylüler 'Avanların Halil' diye çağırmaya başladılar) olmuştu. Halil'in beyni yıkanırken; Abdullah, Bakü'ye yakın bir devlet çiftliğine bekçi olarak verilmişti. Tek koluyla, bazen şeker fabrikasına, bazen de şeker pancarı tarlalarına bekçilik yapıyordu. Kolu artık iyileşmiş, ama sakat kalmıştı.

Sol kolunun yardımı olmadan, sağ kolunu kullanamıyordu. Tam yedi sene geçti. Artık umudunu kesmişti. Orada evlenip, kalmayı bile düşünüyordu. Ama hem sakat, hem de Müslüman idi. Çok ince eleyip, sık dokuyordu. Moskova Anlaşması'yla, ona da müjdeli haber verildi ve gemiyle İstanbul'a gönderildi. Kayıtlara "Gazi" olarak geçti, devlet güzel maaş bağladı.

Köyüne geldiğinde, ondan ümidi kesen kardeşleri, her şeyini paylaşmışlardı. O her şeye, sakat koluyla yeniden başladı. Osmanlı bir kadın olan Fadik kadınla evlendi. 3 kız ve 3 oğlu oldu. Maaşıyla, çocukları değilse bile, torunları okudu ve adam oldular. Apul Emmi; savaşa gittiği ilk günkü saf ve temizliğiyle, sonuna kadar "İstiklal Gazisi" olarak yaşadı.

İvanların Halil, köyün fakirlerini toplayıp, zenginlere karşı kışkırttı. Yanına az da olsa, taraftar topladı. Köyün ağası, Kadir Kâhya'nın şikâyetiyle, karakola çağrıldı ve göz hapsine alındı. O ise yılmadı, tekrar faaliyetlerine başladı. Tekrar karakola çağrıldı ve İstanbul'a gönderildi. Daha doğrusu, kendisi orada Türkiye Komünist Partisi'nin kuruluş etkinliklerine katılmak için gitti.

Burada tutuklandı. 3 yıl hapiste yattıktan sonra, tekrar köye geldi. Ama artık devlet tarafından fişlenmişti ve takip ediliyordu. Jandarmalar bir gün onu, mezarlıkta Rusya adına casusluk yaptığı gerekçesiyle yakaladılar –hiç yanından ayırmadığı bastonunun içinde, bir telsizle yakalanmıştı. Bu onun sonu olmuştu. Bir rivayete göre Adana Cezaevi'nde, bir rivayete göre ise İstanbul'da ölüp gitti. Mezarının nerede olduğu, hâlâ bilinmiyor...

Yukarıda anlatılanlar, gerçek bir hayat hikâyesi olup, tarafımca hikâyeleştirilmiştir. Bilgiler, ailemin bize naklettiklerine ve yaptığım araştırmalara dayanmaktadır.

Dr. Ömer Yüce
Washington DC
27 Eylül 2004

HASAN İZZETTİN DİNAMO

TKP, Aydınlar ve
Anılar Kitabı'nda Halil Yalçınkaya'yı anlatıyor...

"Daha iyi ya. Sofra da hazırlanmıştır. Yemeğe otururuz.

Bunu söyleyerek koluma girdi, yine Kapalıçarşı'dan aşağı inmeye başladık.

"Sana bizim, Rusya'daki Türk esirlerinden, Mustafa Suphi'den söz edecektim. Başka bir gün sırası düşerse, Sibirya'daki, Kafkasya'daki yaşamımızdan söz ederim," dedi.

Ertesi gün Sultanahmet Parkı'nda, dikilitaşın orada, bir sırada buluşmak üzere ayrılmıştık. Bilal Aziz'le olan ilişkilerimizden biraz kurtularak, gidip dikilitaşın hemen karşısındaki sıralardan birine oturdum. Bilal Aziz'in fasa-fiso işleri saatlerimi öyle yemişti ki, derginin yeni şiirini henüz hazırlayamamıştım. Nuri Ardıç'ın bana armağan ettiği pahalıca dolma kalemimi

çıkararak kâğıtlar üzerinde oynamaya başladım. Hemen 1928 yılında İstanbul'da, geçirdiğim korkunç serüveni andım, içim tiksinti ile doldu. Bu olayların romanını hapishanede yazmıştım, "Kaldırım Mühendisi" diye. Ne yazık ki öbür yazdığım romanlar ve şiirlerle, tahliye olduğum gün, içinde kimi eşyamın da bulunduğu bir bavulla yitiklere karışmıştı. (Yaşlı günlerimde, bunu bir kez daha yazacaktım...)

Ben böyle düşünürken Yalçınkaya karşıma dikilmişti.

"Ne o Hasan, şiir mi yazıyorsun?"

"Yok, düşünüyorum."

Park cıvıltılıydı. Kızlı, erkekli bir yığın küçük çocuk, dikilitaşın çevresinde bağrışıp, çağrışarak koşturup duruyorlardı.

"İyi, dedi Halil Yalçınkaya, rahatça konuşuruz. Benim öyküm köyden başlar. Tokat'ın Zile Kasabası'nın Küçük Ese (İsa) Köyü'nden. Eski ilkokullar altı sınıftı. Köylerde ise hiç okul yoktu. Ben, Zile'den uzak bir akrabamın yanında birkaç yıl barınarak iki üç yıl kadar okuyabildim. Kolay okuyor, kolay yazıyordum. İşte 1916'da çok ufak olarak askere alındığımda, bu okuyup-yazmam çok işime yaradı. Bize, Amasya ile Tokat arasında bulunan Carcurun Kışlalarında iki ay kadar talim yaptırdılar. Hemen Rus Cephesi'ne sürdüler. Yalnız ben, okur-yazar olduğumdan bir çavuşluk nişanı da takmıştım.

Bayburt'a vardığımızda, düşmanı hemen karşımızdaki siperlerde bulduk. Henüz yol yorgunluğunu atmamıştık ki, ben birçok arkadaşla birlikte ölümcül bir hastalığa yakalanarak kendimi kaybettim.

Sonradan öğrendiğime göre tifüsten ölenleri, mevsim kış olduğundan gömemiyorlar, kışlanın avlusunda üstü örtülü bir yere odun yığar gibi yığıyorlardı. İyi ki ben karların erimeye yüz tuttuğu günlerde, en son ölenlerden olmuşum da, diğer ölülerin üstlerinde bir yerde kalmışım.

Çok geçmeden ölüleri, hazırlanan mezarlara defin için birer birer alıp götürmeye başlamışlar. Sıra bana gelince, bir inilti çıkarmışım, bu inilti beni kurtaran işaret olmuş. Hemen taşıyıcı askerlerden biri bağırmış:

– Ulan bu herif canlı be!

Hemen beni içeri alıp, ılık bir yere taşımışlar. Ondan sonra gelip giden:

– Geçmiş olsun Halil Çavuş, öbür dünyadan ne haber! diye takılıyordu.

Bu ölümcül ağır hastalıktan, doktorlar bana üç ay hava değişimi verdiler.

Küçük Eşe'ye gittiğimde herkes şaştı. Ama, bu üç ay sayılı gün olduğundan çok çabuk geçti. Bir kez daha cepheye döndüm. Ruslar, bütün cepheleri yarmışlar, ilerliyorlardı. Bir sabah, bir kayalığın arkasında mola vermiş dinlenirken, birdenbire dört bir yanımızda yerden bitmiş gibi bir yığın Rus askeri belirdi. Esir olmuştuk. Bütün takım olduğu gibi yürütülerek Rusya'nın içerilerine götürüldük. Sonra bir Sibirya trenine bindirilerek çok daha içerilere dek uzandık.

Urallar'ın ötesinde bir maden kentinde trenden indirildik. Bizim pek çok Türk tutsağı hep bu kente getirilmişti. Burada tutsakları boş oturtmuyor, madenlerde boğaz tokluğuna çalıştırıyorlardı. Açlık, ıslık çalan bir tırpan gibi Rusya'ya girmişti. İlk kurbanlar da tutsaklardı. Savaş uzadıkça ülkenin ekonomik kaynakları tükeniyor, bunları canlandıracak bütün eller savaşta olduğundan, umursamazlık her gün biraz daha Rus halkının üstüne çöküyordu. Bizi de madenlere indirmişlerdi. Durmadan toprağı kazıyor, dekovillere yüklüyor, dışarı taşıyorduk. Kara bir tayınla, kim bilir bir de salt sudan oluşmuş bir çorba veriyorlardı. Ancak, bunun içine domuz yağı konuyor diye kuşkulanan bizim arkadaşlar, çorbaya kaşık değdirmiyorlardı.

Kentin dışında ve epeyce uzağındaki madende kurulmuş işçi barakalarında yaşamaya başladık. Çevremiz hep ak gövdeli, dümdüz büyüyen huş ağaçlarıyla dolu orman!

İkinci teşrin girdi. İlk Sibirya karları her yanı apak etti. Kışlanın çevresindeki tel örgüler de Rus nöbetçileriyle korunuyordu. O gece çevrede silah sesleri işitmiştik, ama ne olduğunu nasıl anlarım?

Sabahleyin, geç vakit oldu, ne ekmeğimiz ne de çorbamız geldi. Çevreye şöyle bir göz attım. Hiçbir Rus nöbetçisi yok. Ulan, nereye gitti bu herifler? Yabanın ortasında aç açık kalmıştık. Yanıma bir arkadaşımı alarak, maden yönetim yerine gittim. Hiç kimse yoktu. Bütün Ruslar bir gece içinde yitip gitmişti. Ama nereye gider bu herifler. Burada bir sürü düşman askeri bırakarak!

Bu işin içinde bir iş vardı, ama neydi? Nasıl olsa bir iki gün içinde kokusu çıkardı. Yalnız ilk önce bu karlar, kışlar ülkesinde yaşamımızı güven altına almanın yollarını aramalıydık. Bütün nöbetçiler, Rus askerleri çekip gittiğine göre, demek ki Moskova'da büyük bir şeyler patlak vermiş ve bozguncu yankıları buraya kadar gelmişti. Biz burada dört, beş yüz Türk vardık. İçimizde birkaç Macar, Alman falan da vardı. Ama, onlar bize göre devede kulaktı. Ağaç kütüklerinden çatılmış uzun bir yapının başından girdik, idarehane olduğu gibi duruyordu.

Mürekkep hokkaları, kâğıtlar, kalemler, yazılmış yazılar masanın üstünü dolduruyordu. Duvarda son çar Nikola'nın camlanmış büyük bir resmi vardı. Oradan çıktık, mutfağın bulunduğu yere gittik. Bir kazan yarısına kadar borç denen Rus çorbasıyla doluydu. Ambarı aradık, bulduk. Bizi en aşağı bir hafta besleyecek kadar yiyecek vardı. Onun kapısını bile şöyle çekip gitmişlerdi. İşin en önemli yanı silah bulmaktı. Burada bir silahlık da olmalıydı. En sonra, hiç önem vermediğimiz ayak altı denebilecek bir yerde duvara asılmış bir yığın

Rus mavzerini görünce sevinçten gözlerimiz parladı. Maden memurlarının ranzalarının altındaki sandıklarda da bu silahların mermilerini bulduk. Daha da güzel bir şey bulduk: Üstü bir muşamba ile örtülü bir Maksim ağır makineli tüfekle karşılaşmayalım mı? Sevincimiz kat kat arttı. Bunlar, buralarda yaşamımızı kurtarmaya yarayacaktı. İçimden bir duygu bana böyle diyordu.

Ben idarehaneye el koyarak orada oturdum ve arkadaşlarımı durumu anlatmak üzere barakalara gönderdim. Silahlardan birini almış; hemen mermi yatağını doldurmuştum. Bizim diğer asker arkadaşlar, gelip de beni böyle görünce şaşkına dönmüşlerdi:

– Allah hayırlara tebdil eylesin Halil Çavuş, bu neyin nesi? diyorlardı. Bütün arkadaşlar bu durumu gördükten sonra onlara şöyle bir öneride bulundum:

– Arkadaşlar! Burada silah ve cephane de bulduk. Ancak bu silahlar bütün arkadaşlara yetecek kadar değil. Ben diyorum ki ilkin acar arkadaşlardan bir mangalık asker oluşturalım. Bu mangayla ben bugün kente gider, bu karışıklığın nedenini öğrenirim. Sonra, burada bir de ağır makineli tüfek bulduk. Asker arkadaşlar arasında ağır makineli tüfek kullanan arkadaşları da onun başında toplarız.

Her gün çorbayı pişirecek bir aşçı arkadaşı da bulup mutfağa yerleştirdim.

Bu konuşmanın ardından çorbalarımız geldi, içtik ve ben tekrar kaldığım yerden sürdürdüm konuşmamı:

– Şimdi hiç kimse yerinden kıpırdamasın, ben silahlı mangayla; kente varıp Rusya'da nelerin olup bittiğini öğrenmeye çalışayım. Sizler sobanın başında ısınmanıza bakın. Ben diğer arkadaşlarla dönünce yeni bir tertibat alırız. Burada dünyadan ayrı düşmemeye çalışacağız. Yoksa Rusya'nın korkunç kışı hepimizi sinek gibi kırar.

Silahlı mangayla kente girdiğimizde bizi ilk gören çocukların korkarak kaçıştıklarını gördüm. Sonra bir kadın gördü bizi, dikkatle durdu baktı. Koşarak evine girerken de şöyle bağırıyordu:

– Revolutsiya! Revolutsiya! Turski, mot.

Bunların anlamını o zaman anlamamıştım. Sonradan anladığıma göre:

– Devrim! Devrim! Türkler, anne.

Kadın, Türklerin Rusya'yı işgal ettiklerini sanmıştı. Bir mangalık silahlı Türk askerinin burada ne işi vardı. Bizim Türk mangasını çarşıya doğru yürüteyim dedim. Görenler, çil yavrusu gibi kaçışıyor, dağılıyordu. Çevrede ara sıra silahlar da patladığından bizim de insan öldürmeye geldiğimizi sanıyorlardı. Bütün dükkânlar, mağazalar kapalıydı. Çoluk-çocuk bir tek fırının önünde toplanıyordu.

Artık, her gün kente gidip geldiğim halde hiçbir şey anlayamadım. Yalnız ara sıra caddelerde subaylardan birinin cesedine rastlıyordum. Yanlarından gelip geçen yoksul kılıklı halk bu ölülere söverek, tükürerek geçiyordu. Rusça bir tek sözcük bilmediğimden hiç kimseye bir şey soramıyordum. Söylenenleri de anlayamıyordum. Halkın silahlı kişilerden korktuğunu anladığımdan artık mangayı getirmediğim gibi kendim de silahsız dolaşıyordum. Herkesin korkudan evlerine kapandığını görüyordum.

Hemen, bütün askerler de, benim gibi Anadolu köylüsü olduğundan, kendiliklerinden bu işlere bir anlam verecek kadar uyanık, bilgili değildiler. Açlık günlerimiz başlamıştı. Çünkü, birkaç gündür maden işçileri için bulundurulan yiyeceklerin önemli bir bölümünü, hele pirinci, bulguru her gün pilav yaparak, çorba yaparak, yiyip bitirmiştik. Geride ekmeksiz güç yenebilen, fasulye, nohut, mercimek vb. yiyecekler kalmıştı. Kentte; koyun, keçi, tavuk gibi hayvanlar da görünmez olmuştu. Demek ki ilk üç yıllık savaş dönemi, buraların

üzerinden korkunç bir çekirge sürüsü gibi geçmiş, insandan başka her şeyi ya kendisi yemiş ya da cepheye göndermişti. Kalanlar da saklanıyordu. Çünkü ortalıkta, bir yandan yeni devrim hükümetinin adamları, bir yandan da her tarafı dolduran açlar, yağmacılar, savaşçılar, karşı savaşçılar yer alıyordu. Bir horozun, bir keçinin, bir ineğin işte bu kadar düşmanı vardı.

Biz böyle karanlık içinde ne olacağını beklerken aradan aylar geçmişti. Rusya'nın her yanı kaplayan kara kışı, apak varlığıyla yerle gök arasında egemen olan biricik güçtü. Onu çiğneyip bir yanlara gidebilmek, kaçıp memlekete gitmeyi denemek olanaksızdı.

Ama, bir gün açlık canımıza öyle tak etti ki, gözü pek sekiz on arkadaş tüfeklerimizi aldığımız gibi kayın, huş ormanlarına daldık. Sabahleyin yola çıkmıştık, öğleyin kendimizi ormanda bulduk. Bir geyik izi üzerinden birkaç kurdun geçtiği anlaşılıyordu. Sivaslı İsmail:

– Geyikten vazgeçtim. Bir kurt kızartmasını da seve seve yerdim, dedi.

– Evet, dedim, kurt da bir köpektir ama, kentte bütün köpekleri yok etmişler.

Bu sırada hemen yakınlardan kurt ulumaları geldi.

– İşte İsmail, dedim, kurtlar, senin konuşmanı işittiler, hesabını sormak üzere bize doğru geliyorlar.

Aradan beş dakika geçmemişti ki bizim gibi açlıktan gözleri kararmış olan birkaç kurt atlayarak bize doğru geliyordu. Hepimiz, kalın ağaçların arkasında siper aldık.

– Uzaktan ateş etmeyin arkadaşlar, dedim, yanı başımıza dek sokulsunlar. Attığımız hiçbir kurşun boşa gitmesin. Akşama kurt pirzolası var!

O sırada hemen yanı başımızda çakır gözlü bir kurdun dikkatle, hırsla bana baktığını gördüm. Tüfeğim zaten o yana doğru hazırdı. Tetiği çektim, hayvan karların üzerinde kaldı.

Bu sırada arkadaşlarım da tetiklerini çektiler. Üç dört kurt daha karların üzerine uzanmıştı. Ancak vurulmamış olanlardan birisi, vurulanlardan birinin yaralı yerini ısırmış yemeye çalışıyordu. Doğanın bu hayvanları birbirlerini yiyecek kadar açtı. Bizi bile görmüyordu gözleri, arkadaşlarını yemeye çalışırken. Zavallının kafasına bir kurşun yerleştirerek onu da sonsuz açlığından uzaklaştırdım. Bir iki kurt tehlikeyi görerek gözden kaybolmuştu. Öteki dört kurdu birer kürk gibi boynumuza atarak geldiğimiz yoldan geri döndük. Yeni kar yağmadığından izlerimiz kapanmamıştı. Kolayca madene vardık. Arkadaşlar, omuzlarımızda etli kürkleri görünce pek sevindiler. Hemen birkaç becerikli arkadaş kurtları yüzdü. Postlar, elbette avın sahiplerinindi. Hemen mutfağın ocağı fayrap edildi. Kocaman ızgaralar odun ateşinin üzerine yerleştirildi. Kocaman parçalar olarak dilimlenen kurtların etleri ızgaraların üzerine yerleştirildiğinde çevreyi bir güzel et kokusu sardı.

Arkadaşlar şöyle konuşuyordu:

– Ulan, bunlar kurt değil, kuzu be!

Bir başkası ona şöyle yanıt verdi:

– Oğlum, bunlar kurt eti olmasına kurt eti, ne var ki bu zalimler, o kadar çok koyun kuzu çalıp yemişler ki, o hayvanların güzel kokuları bu melunlara sinmiş.

Hamza Pehlivan dediğimiz iri-yarı bir arkadaş pişen etlerden bir parçasını koparıp ağzına atarak:

– Ülen, bu essahtan kuzu etinden ayırtsız, dedi, aman şunları bir çabuk pişirip de yiyelim uşak. Nerdeyse açlıktan kuduracağım.

– Pehlivan, dedim, herkes senin kadar aç. Biraz sabır!

Neyse, av etlerini pişirip erata adaletli bir biçimde dağıtmak bana düştü. Bu yüzden de, çok yoruldum. Dört beş yüz kişiye bu etler ancak; tadımlıktı.

Kurtların kemiklerinin pencereden görülebilen bir yere bırakılmasını söyledim. Bunları yemek için yeni kurtlar geldikçe ormana gitmeye gerek kalmadan burada avlarız, dedim.

Gündüzün kar üzerinde kimi izler görmüş, kurtların geceleri buraya dek geldiklerini anlamıştım.

Bir arkadaş:

– Kurtlar o kadar ahmak mıdır ki buraya, silahların burnunun ucuna dek sokulsun! Ormanda o kadar körpe domuz yavruları, geyikler varken! diyerek güldü.

Ben avcı arkadaşlarla yönetim odasında kaldım o gece. Sobayı durmadan yaktık. Silahlarımızın namlularını da kurt kemiklerinin bulunduğu yere çevirmiştik. Daha akşamdan açlık başına vuran kurtlar, birer ikişer döküldüler. Birkaç kurt kemiği alıp birer yana çekildiler. Arkadaşlara:

– Amanın, dedim, herkes bir kurt peylesin. Sakın karavana atmayın. Mermiler çok önemli. Yaralanan hayvanlara en sonra bir kurşun daha sıkabiliriz. Şimdi, vuracağımız kurtları nişanlayıp, hep birden ateş edeceğiz.

Ben, ateş der demez, beş tüfek birden patladı. Vurulan kurtların iniltileri geldi. Hemen dışarı fırladık. Vurduğumuz beş kurttan üçü hâlâ sağdı. Korkunç hırıltılarla debelenerek bizi ısırmaya çalışıyorlardı. Karanlık ağızlarının içinde apak dişleri şimşek çakıyordu. Üçünün kafasına birer kurşun daha harcadık. Sonra, hepsini arka bacaklarından sürükleyerek içeri getirdik.

O gün öğleden sonra kapıda bir eski, külüstür ordu otomobili durdu. İçinden asker, sivil insanlar indi. Asker giysili olanlar bizim ordunun subaylarındandı. Başlarındaki eski kalpakları da kim olduklarını hemen anlatıyordu. Yalnız, başlarında ince, uzun boylu, buğday benizli, gözlüklü bir adam yürüyordu. Hepsinin ayaklarında kalın Rus çizmeleri vardı. Araba avluda durur durmaz bütün eratla birlikte ben de dışarı

fırlamıştım. Bu çözümleyemediğimiz aç ve kimsesiz günlerin anlamını en sonra anlayabilecektik. Bütün arkadaşlar dışarı dökülmediyse de hepsi hâlâ uzakta durarak seyirci gibi bakıyordu. Ben hemen öne fırlayıp;

– Buyurun! Ben Halil Çavuş ve hepimiz Türk esirleriyiz, dedim.

İnce altın çerçeveli gözlükleri olan uzun boylu, önemli adam bana doğru iki adım atarak sıkmam için elini uzattı.

– Ben Mustafa Suphi, Halil Çavuş! dedi. Sonra geri dönerek:

– Bunlar da bizim 'eski Osmanlı Ordusu'nun, yeni Sosyalist Türk Ordusu'nun ilk subayları! diye genel bir tanıtma yaptı.

– Kaç kişisiniz şimdi burada?

– Birkaç Macar, Alman'dan başka dört beş yüz kişi varız beyefendi.

– Peki Halil Çavuş, biz sizi bu sefaletten kurtarmaya geldik. Hepiniz galiba köylü çocuğusunuz, değil mi? İçinizde ağa çocuğu, zengin çocuğu filan yok!

– Ne gezer beyefendi, bütün ağa çocukları, zengin çocukları, seferberlikte bedel verdiler. Yaşamlarını parayla satın aldılar. Geri kalan Mehmetçikler hep yoksul köylü çocuklarıdır. Hele beyefendi, size soracaktım, biz aylardır burada yüzüstü kaldık. Memleket karmakarışık, herkes birbirini öldürüp duruyor. Hiçbirimiz Rusça bilmediğimizden bunun nedenini sorup öğrenemedik.

Mustafa Suphi güldü:

– Halil Çavuş, dedi, Rusya'da devrim oldu. Ruslar buna "revolutsiya", bizler "ihtilal" deriz. Ülkenin bütün işçileri, yoksul köylüleri el ele vererek Çarlığı devirdiler. Çarı öldürdüler. Çarlığın bütün büyük paşaları ya hudutlardan dışarı kaçtı ya da birkaç işçi-köylü düşmanı askerin başına geçti, eski Çarlığı kurtarmaya çalışıyor.

Ama geçmiş ola! Geçmiş ola! diye güldüler.

Mustafa Suphi, en önemli konuşmasını şöyle yaptı:

– Arkadaşlarım; şimdi bütün Rusya ihtilal içindedir. Bütün aldığı esirler başıboş bırakılmış, hepsi bir yana dağılıp gitmiştir. İşte sizler de o durumdasınız. Ne var ki, büyük kentlerden uzakta bulunduğunuzdan bunu zamanında öğrenemediniz. Bizim Sibirya'nın Omsk, Tomsk gibi kentlerinde de esirlerimiz vardı. Ama hiç haber almak olanağı yok. Onlara tayın verecek, çorba verecek kimse yok artık. Bütün memleket ikiye ayrılmış! Bir yanda Çarı tutanlar, öbür yanda bütün yoksul Çar düşmanı halk yığınları. İşte şimdi, bu iki yan da örgütleniyor, kendine göre ordular kuruyor, karşısındakini yok etmeye çalışıyor. Şu sırada bütün Rusya'da, her kentte, her kasabada, sebiller gibi kan akıyor. Herkes, kendi düşüncesinde olmayanı öldürmek hakkını kendinde buluyor. Bütün ülke yağma ediliyor; soyluların, zenginlerin mallarına, mülklerine el konuldu, hâlâ da konuyor. Bütün Çar ordusunun subayları sınır dışına kaçtı. Altınlarını, mücevherlerini kaçırırken yakalanan bütün soylular, yakalandıkları yerde öldürüldüler.

Çar Nikola ile çoluğunu, çocuğunu yakalayıp bu yanlara bir yere getirmişlerdi. Zalim Çarı da en sonra buralarda gebertmişler. Ama, Çar ordusunun parçalanmış döküntüleri arasından birkaç yüksek rütbeli subay, general, amiral çıkmış, ordunun geri kafalı kişileriyle, mülk sahiplerinin çoluk çocuğunu örgütlemiş, Rusya'nın birçok yerlerinde ölüm kavgaları vermektedirler. En önemlileri Ukrayna bölgesinde General Denikin, doğuda Vladivostok'tan bu yana ortalığı kana boyayarak gelen Amiral Kolçak! Amiral Kolçak, şimdi bizim bulunduğumuz bu bölgeye doğru ilerlemektedir. Önünde hiçbir temelli güç olmadığından, birkaç köylünün, birkaç işçinin oluşturduğu tahta perdeleri kolayca çiğneyip geçiyor. Askerleri de hep askerî okul öğrencileri! Yani hep çoluk çocuk!

Arkadaşlarım, bunca sözden sonra şunu demek istiyorum. Bizim asıl savaşacağımız Çarlık Rusyası güçleri işte bu Amiral Kolçak'ın komutasındaki güçlerdir. Ben diyorum ki, hepimiz yine silahlanalım. Silahlı, güçlü bir Türk birliği olarak Amiral'in güçleriyle çarpışalım.

Sonra, bizim o güzel, o dertli Anadolu'muza Yunanlılar saldırmış, Mustafa Kemal'le arkadaşları önderliğindeki kahramanlar, silahsız oldukları halde, Yunanlılarla kahramanca çarpışıyorlar. Yeni Rusya'nın başına geçmiş olan Lenin ile öbür işçi ve köylü önderler, Mustafa Kemal'le arkadaşlarına, altın, silah yardımı yapmaya çalışıyorlar. Çünkü, Mustafa Kemal Paşa da onların düşman saydığı milletler, kişilerle dövüşüyor. Lenin, eninde sonunda bütün düşmanlarını temizleyerek Rusya'ya tek başına İşçi-Köylü iktidarını getirecek, egemen kılacak. O zaman biz de kendi memleketimize bir asker birliği olarak gidebiliriz. Yalnız Türk süngüsünün gücünü şu Kolçak'a bir gösterelim.

Mustafa Suphi bunları söyledikten sonra bütün eratı şöyle bir gözden geçirdi:

– Halil Çavuş, dedi.

Ben:

– Buyurun, diyerek iki adım ileri çıktım. Mustafa Suphi şöyle dedi:

– Halil Çavuş, arkadaşlarını mangalar haline getir. Amiral Kolçak'a karşı savaşmak istemeyenlerin çıkacağını sanmam.

– İçimizde yalnız birkaç Alman'la, birkaç Macar var, bunlar ne olacak efendim?

– Onlar da bizimkilerin arasına katılsın.

Bense, Mustafa Suphi Bey'in ve öteki Türk subaylarının önünde eratı dizmeden önce şöyle konuştum:

– Arkadaşlar; çavuşlar, onbaşılar ortaya çıksın. Yanıma gelince de, ben çavuşum, ben onbaşıyım desin.

Benim bu konuşmam üzerine askerler arasında bir mırıltıdır gitti. En sonra, çavuşlar, onbaşılar, birer birer ortaya çıktılar. On tane çavuş, yirmi beş onbaşı ayrılmıştı. Bunun üzerine ben:

– Arkadaşlarım, dedim, görüyorsunuz ki önderlerimiz gelmiştir. Şimdi, ben ortadan çekiliyorum. Subaylarımız sizleri, yani bizleri örgütlendireceklerdir.

Bunun üzerine Mustafa Suphi:

– Yo, Halil Çavuş, sen ortadan çekilemezsin. Bütün bu askerleri sen çavuş ve onbaşılarla el ele vererek, manga, takım haline getireceksiniz. Bu gördüğünüz subaylar artık orduda görev alamazlar, partimizin kurucularıdırlar. Yani görev almasına alabilir, ama işleri başlarından aşkın olduğundan yerlerinde her zaman bir vekil bulundurmak zorundalar.

Mustafa Suphi bunları söyledikten sonra kendi arkadaşlarıyla bir dakika kadar fısıldaştı. Sonra asker topluluğuna dönerek:

– Arkadaşlarım, şimdi barakalarınıza gidebilirsiniz, dedi.

Mustafa Suphi:

– Halil kardeş, dedi, şimdi biz gidiyoruz. Bir yerde silah deposu var. Oradaki bütün silahları trene yükleyip bu kente getireceğiz. Hepsi size dağıtılacak. Siz baştan aşağı silahlanacaksınız. Çünkü bugün Rusya'nın sınırları içinde silahı olmayan herkes bir başkasına yem oluyor. İşçi hükümeti tüm kentlere yerleşip, kanunu, huzuru sağlayıncaya dek bu böyle sürecektir.

Mustafa Suphi'nin beline ilişti gözüm. Orada bir tabancanın varlığı kendini gösteriyordu. Mustafa Suphi nereye baktığımı gördü:

– Evet, biz hepimiz silahlıyız. Bolşevik hükümetinin yanındayız. Şimdi, sen bu madenin kapısına, barakalara bir iki nöbetçi dik. Kentte gericilerin hazırlığını görmüştük. Buraya silah, öteberi aramaya gelebilirler. Hep de yabancı olduğunuzdan size baskın çıkmak isteyebilirler. Hele mitralyöz de çalışıyorsa çok iyi. Gideceğimiz yerden de, bir iki mitralyöz getirebilirsek çok daha iyi olacak. Amiral Kolçak'ın yürüyüşünü belki biz durdurabiliriz. Her şeyden önce bizim çocuklara yiyecek, içecek bulmalı. Omsk'ta, Tomsk'ta da biraz askerimiz olacak, fırsat düşürerek onları da buraya trenlerle aktarmalı. Onların çok daha tehlikeli açlık durumları geçirmekte olduklarını, ormanlarda avladıkları ayıları yediklerini duyduk.

– Biz de son erzaklarımız tükendikten sonra, ormanlarda avladığımız kurtları yedik!

Mustafa Suphi güldü:

– Bu gidişle insanlar, ilkçağlarda olduğu gibi, yine insan eti yemeye başlarlarsa hiç şaşmayalım. Çünkü, bütün ekin yetiştirmek, ürün almak işleri durdu. Bütün insanlar hazırdan yiyor. Salt yiyor. Ekmiyor, dikmiyor, yetiştirmiyor. Bu işin sonu kötü Halil Çavuş!

– Bu ihtilal çok mu sürer Suphi Bey?

– Rastgele bir savaş değil ki kardeşim. Bir sınıf, bir sınıfın varlığını ortadan kaldırıyor. Bu işi ayrıntılı olarak daha sonra konuşuruz. Şimdi sen, şu bir mangalık tüfeklini hazırla, nöbete dik. Biz de size yiyecek ve cephane, silah bulmaya çalışalım. Haydi hoşça kalın, yine geleceğiz.

Öbür çavuşlarla, onbaşıları çağırdım. Silahlarıyla geldiler.

– Arkadaşlar, dedim, bu şehir şu sırada gericilerin eline geçmiş zahir. Eğer dalgınlığa gelirsek, hepimizi gelip keserler. Onun için Hüseyin, Mehmet barakaların başında birer saat nöbette duracaklar. Kötü niyetle geldiği görülen kişilere, kalabalıklara uyarı atışı yapılacak ve onlar geri çevrilecek! Bundan

sonra gece gündüz bu nöbet işini sürdüreceğiz. Yoksa kurtlardan daha tehlikeli kötü insanlar, bizi kuzu gibi öldürüp yerler. Başları dara gelince insanların insanları yediklerini işitmiştim. Şimdi, bu işler bu büyük ihtilal yıllarında haydi haydi olur.

Nöbetçileri yerlerine diktik. Onlara, kurtlar yakınlarına dek gelince ateş edip öldürmelerini de söyledik.

Ben orduda makineli tüfek bölüğünün çavuşu idim. Onlar nöbete durduğunda ben de ağır makineliyi arkadaşlarla kurup, namlusunu kente doğru çevirdim. Biz böyle uğraşırken nöbetçiler kentten sekiz on kişilik sivil bir insan grubunun geldiğini söylediler. Birisi de elinde ak bir bayrak taşıyordu. Demek ki görüşmeye geliyorlardı. Bütün erat gelenleri görmek için dışarı dökülmüştü. Gelenler gerici Ruslardı. Yalnızca içlerinden birisi, bayrağı taşıyanı buralı Türklerdendi. Anadolu Türkçesi'ne yakın bir dille:

– Selamünaleyküm, dedi.

– Aleykümselam, ne istiyorsunuz? dedik.

– Şu gördükleriniz bu kentin ileri gelenleri. Çar Ordusu'ndan yanalar. Sizin Anadolu Türk'ü olduğunuzu biliyorlar ve sizleri paralı asker olarak tutmak istiyorlar. Yemeniz, içmeniz, giysiniz, her şeyiniz onlardan. Silahı da onlar verecek, sonra her ay sonunda biraz para da verecekler.

Bunları dinleyen bizim askerlerin önemli bir bölümünün yüzü aydınlandı. Baktım gidecekler.

– Bizi, memleketin işçisiyle, köylüsüyle mi çarpıştıracaklar? diye sordum.

Çevirmen Türk:

– Evet, doğrusu bu, dedi. Bunlar bütün bu bölgenin ejderhaları. Ben de onlardan yana değilim, beni de tutup zorla getirdiler. Benim size öğüdüm, bir ayak önce çekip gidin memleketinize! Şimdi ben bu heriflere sizden bir yanıt vermek zorundayım, ne diyeyim?

– Daha bugün onları memlekete götürmek üzere subaylar gelmiş, görüşmüşler, onları bekleyecekler, dersin, dedim.

Ancak bu sırada arkadaşlar arasından birkaç berduş bulundukları yerden seslendiler:

– Biz zenginlere asker olmaya karar verdik.

Bu tiplerin bize yararlarından çok zararları olacağını bildiğimden:

– Peki, dedim, siz çıkın ortaya, daha başka gidecek varsa çıksın!

Bu sözüm üzerine sekiz on kişi daha onlara katıldı. Hep açlıklarını gidermeyi düşünenlerdi bunlar.

Ak bayraklı kafile, bu kendilerine katılmak isteyenleri almış giderlerken bayağı seviniyorlardı. Senin anlayacağın; tüm ağaların boğaz tokluğuna çalışan adamları, devrimin patlamasıyla özgürlüklerine kavuşmuş, derebeylerini, büyük toprak, çiftlik sahiplerini elleri böğründe bırakarak yitiklere karışmışlardı. Bu, tutsak insanlara tarihin bağışladığı bulunmaz bir fırsattı. Şimdi, o büyük toprak sahipleri için de tarih bir fırsat bağışlıyordu: Kaçıp kurtulmak. Açıkçası pislediği yere dek kaçmak. Çünkü, zincirlerini kıranlar örgütleninceye dek, kaçıp kurtulma fırsatları vardı. Sonrası tarihin mezarlığıydı.

Kente çevrili olan makineli tüfeğin yanına döndüm. Aletin bir şeritlik mermisi âdeta bana gülümsüyordu. Arkadaşlar makinelinin başındaki sevinç gösterimi yüzümden anlamış olacaklar ki:

– Halil Çavuş, bir tehlike mi sezinledin? diye sordular.

– Evet arkadaşlar, dedim. Bizden ayrılan arkadaşlar sekiz on tüfekle bu makineli tüfeği gericilere bildirmişlerdir. Bunun için onlar yine geleceklerdir. Bu güzel makineli tüfekle öbür piyade tüfeklerini ele geçirmek isteyeceklerdir. Mustafa Suphi ile arkadaşlarının işçi hükümetinden yana olduklarını da yine

gidenlerden öğrenmişlerse bu sefer hepimizi öldürmeye kalkabilirler. Ben böyle düşünüyorum. Onun için bu makineli tüfeğin çevresini karlarla biraz daha örtelim ki hiçbir yandan görülmesin. Burasını bir makineli tüfek yuvası yaptığımız gibi bir de 'Sığınak' haline getirmiş olabiliriz. Silahlı arkadaşlarımızın birkaçı da burada benim yanımda bulunur. Yanlardan, falan gelecekleri avlarlar.

Kentin kötü adamlarının bize saldırabileceğini arkadaşlara anlatabilmiştim. Birçoğu dışarı çıkarak makineli tüfeğe bir kale yaptılar. Mermilerin kolayca delip geçemeyeceği kar yığınlarından duvarlar oluşturdular. Sonra, maden yönetim yerinde gizli bulunan pek çok dinamiti arkadaşlara dağıttım. Bunları bomba gibi kullanacaklardı. Bomba atmanın yöntemlerini savaştan daha çok, önceki eğitimlerde öğrendiklerinden bunları da o kerte dikkatle kullanacaklardı. Birkaç aydır miskinleşen bizim çocuklar, yeni bir savaş havasına girer gibi olunca hemen canlanmışlardı. Bütün gözler kentin yolundaydı.

Vurduğumuz kurtları yine yemiş bitirmiştik. Erat son kerte açtı. Bütün umudum gericilerin bugün gelip bizimle savaşa tutuşması idi. Onları tepeler tepelemez hemen kente girip, Mustafa Suphi ile arkadaşları bize yardım getirinceye kadar, oraya egemen olurduk. Belki bu heriflerden birçok silah da bulabilecektik.

İşin içinde öldürülmek tehlikesi de bulunduğundan herkesin sinirleri gergindi. Mehmet benim düşündüklerime inanmıştı. İkide bir gelip bana soruyorlardı:

– Halil Çavuş, herifler gerçekten bizi durup dururken öldürürler mi?

– Elbette öldürecekler. Çünkü siz, işçi hükümetinden yana olduğumuz kuşkusunu verdiniz heriflere! Şu bizden ayrılan pis herifler yok mu, işte işi berbat eden asıl onlardır. Bundan sonra ağzınızla kuş tutsanız ölüm korkusu içinde yaşayan

Rus ağalarını, Rus zenginlerini kandıramazsınız. Kesinlikle bizi temizlemeye gelecekler, ama biz onları daha önce temizleyeceğiz.

İkindiye doğru, bir ara duran kar yine yağmaya başladığında uzaktan bir sıra olarak, dağınık kara lekeler kent yönünde görüldü.

Erat bir ağızdan:

– Geliyorlar! diye bağırmaya başladı.

Silahlı olanlar silahlarının başına koştu. Silahı olmayanlar barakalara sığındı. Kara lekeler çok çabuk büyüyüp insan oldu. Çoğalmışlardı. Kötü bir niyetle geldikleri anlaşılıyordu. Ben makineli tüfeğin namlusunu onların gelişine göre ayarlıyordum. Makineli bir çalışmaya başlarsa hepsi düzlükte fare gibi avlanacaktı. İki üç yüz metreye dek, gelişlerini bekledim. Sonra tetiğe bastım. Hiç de böyle bir sürpriz beklemiyorlardı. Kara zincir birdenbire koptu ve yere yapıştı. Ben ateşi sürdürdüm. Ateşi, o tek sıra üzerinde bir dakikaya yakın gezdirdim, sonra durdum, gözledim. Birçoğu ölmüştü, kimileri yaralanmıştı. Çavuşlara, silahlı mangayı alarak oraya gitmelerini, heriflerin silahlarını, cephanelerini toplayıp getirmelerini söyledim.

Arkadaşlar vurulanların yanına gitti. Gerçekten çoğu ölmüştü, ama yaralılar da vardı. Hepsinin mavzerleri de omuzlarındaydı. Hiçbiri, silahını indirip ateş hazırlığı dahi yapacak zamanı bulamamıştı. Buradan gidenler bunların arasında yoktu. Belki de bu herifler onlara güvenmemiş ve hepsini öldürmüştü. Pusuya düşürüp öldürdüğümüz bu herifler karşı devrimci güruhun ayak takımındandı. Üstleri başları dökülüyordu.

Öldürülen gericilerin üstünden bombalar, bıçaklar, tabancalar da çıkmıştı. Silahlarımıza yirmi tüfek, otuz bomba daha katılmıştı.

Bütün arkadaşları toplayıp yeni durum üzerine konuştum:

– Arkadaşlar, gördüğünüz gibi durup dururken başımıza bir eşek arısı sürüsü ekşidi. Biz bu saldıranları geberttik, ama yuvaları orada ve büyük bir tehlike olarak bekliyor. Bu herifler henüz uyanmadan, ne yapacaklarını düşünmeden üzerlerine çullanalım diyorum. Onlarda daha birçok silah ve mühimmat vardır. Yiyecek de boldur. Onlar bize karşı yeni bir saldırıya geçmeden biz saldıralım. Baskın basanındır. Bizden onlara katılan zibidiler vurduklarımız arasında yok. Neden?

– Evet, evet Halil Çavuş, kente silahlı bir baskın yapalım. Hiç olmazsa biraz yiyecek ney alırız, dedi arkadaşlar.

Otuz, kırk kişilik silahlı ve sekiz, on kişilik de bombalı, akşam karanlığında yola koyulduk. Onlar gibi gündüz baskın yapma enayiliğinde değildik. Eğer onlar da gece gelseydi birçoğumuzu öldürebilirlerdi. Zaten baskınların zamanı gecedir. Karanlıklardır. Yola çıkarken de geride bol dinamitli nöbetçi bıraktık.

Öldürülenlerin giysilerini giymiş, kalpaklı, papaklı arkadaşlarımız hiçbir kuşku uyandıracak durumda değildi. Ben de bu temizlediğimiz gericilerden birinin kıyafetini giymiş, belime de tabancasını takmıştım. Bütün arkadaşlar, kendi ülkelerinde zafer kazanmış milisler gibi kabararak, çalım satarak yürüyorlardı. Tüfeklerimizle her an ateş etmeye hazır, dikkatle evlerin saçakları altından ilerliyorduk. Yollarda havlayarak varlığımızı duyuracak ne bir köpek, ne de bir Allah'ın kulu vardı. Böylece evleri dinleyerek giderken sönük ışıklar gelen bir evin kapısı önünde içerden bir gürültü oldu, sonra Türkçe olarak şöyle bir haykırış işittik:

– Beni öldüremediniz, bütün arkadaşlarımı öldürdünüz alçak herifler. Yaklaşmayın ateş ederim.

Çokça düşünmeden kapıya birkaç kişi birden yüklendik:

– Açın ulan kapıyı, katiller, hepimiz buradayız, canınızı almaya geldik, diye bağırdık.

Evin kapısı bu sırada açıldı. Bizim kaçak askerlerden biri ayaklarımızın dibine düştü. Onu kaldırttık:

– Çok boğuştum Halil Çavuş katillerle, dedi. Bütün öbür arkadaşlarımı kazanda kaynatarak sabun yaptılar. Beni de öldürüp kazana atmak üzere idiler ki siz geldiniz.

– Peki, bizim buradan geçtiğimizi nasıl anladın? diye sordum.

– Sizin buradan geçeceğiniz aklıma gelir mi? Kapının önünden bir yığın insanın geçtiğini ayırt ettim. Heriflerin bıçaklarını bana saplamalarına engel olmak için mahsustan yaptım bu gürültüyü.

Kapının önündeki bu kısa gevezelikten sonra, içimizden sekiz on kişiyle içeri daldık. Dipte yanan bol ateşin üzerinde bir kocaman kazan fokur fokur kaynıyordu. Mahzene pişmiş et kokusu yayılmıştı. Bizden ayrılan arkadaşlarımız sabun olmak üzere bu kazanda kaynıyordu. Yalnız geniş mahzende arkadaşlarımızı öldürenlerden bir tek kişi yoktu.

– Hüseyin, ne oldu bu adamlar? diye sordum.

– Yukarı katlara çıkmışlardır çavuşum. Arka pencerelerden kaçmadan önce yakalayın onları çavuşum. Arkadaşlarımı nasıl korkunç bir biçimde, nasıl hayvanca kesip doğradıkları gözlerimin önünde.

Bu sırada bazı arkadaşlarımız evin üst katlarını arayıp taramışlar, içerdekilerin arka pencerelerden karlar üzerine atlayarak kaçtıklarını söylemişlerdi. Bizimle daha önceki konuşmada tercüman olarak kullandıkları yerli Türk'ü de sabun yapmışlar. Kenarlardaki raflarda birçok sabun kalıbı dizilmiş duruyordu.

Hüseyin:

– Halil Çavuş, dedi, Rusya'da, bit, onun yüzünden tifüs o kerte aldı yürüdü ki millet ne yapacağını şaşırmış. İşte bu haydutlar da insanlardan sabun yaparak piyasaya sürmeye

başlamışlar. Elbette, senin benim gibi garipleri arayacaklar bu iş için. Hele bütün Türk esirlerinin madende toplu olarak bulunmasına çok seviniyorlardı. Bizlerden tonlarca sabun yapıp zengin olacaklardı. Çünkü sizin hesabınızı, kitabınızı tutan kimse yok. Öyle sandılar...

Türk esirlerinin sabun yapılmak üzere öldürülmek hazırlığı yapılması hemen hemen bütün arkadaşları çileden çıkarmıştı. Ömürlerinde böyle bir şey işitmedikleri gibi, olabileceğini de sanmıyorlardı. Açlık, birlikte geldiğimiz arkadaşların başına vurmaya başlamıştı. Bana, kente gidip, hâlâ yiyecek bulunabilen dükkânları silahla soyalım diye öneride bulunuyorlardı. Ben de ne yapacağımı şaşırmıştım. Arkadaşlarımızın tümü beş kişi, on kişi değil; dört beş yüz kişiydi. En sonra açlıktan birbirlerini kurt gibi gözlemeye başladılar mı artık iş işten geçerdi. Şimdi açlık henüz akıllarını yıkamamıştı, ama zorluyordu.

Tabii kentte böyle bir eylemde bulunmadan geri döndük. Milletin gemi azıya alacağı bir gün, tren geldi, trenden bir kurye indi, bütün eratın istasyonda öteberi taşımak üzere hazır bulunmasını bildirdi. Geride iki, üç tüfekli nöbetçi bırakarak, istasyona doğru yürünmesini söyledim. Birkaç ton buğdayla birlikte birkaç da canlı öküz trenden indirilerek bize teslim edildi. Hayvanların kaditleri çıkmıştı. Ama yine de herkes çok sevindi.

Öküzler çabucak kesilerek kazanlara dolduruldu. Buğdayın bir bölümü suda haşlanarak etin yanında ekmek yerine yendi. Bir bölümü de kavrularak bizim askerin çok iyi tanıdığı kavurga haline getirildi. Onlar yalnız buğdayı değil, çoğu zaman aç kalınca hayvan arpalarını da kavurup, kavurga yapar ve yerlerdi.

Mustafa Suphi ile Ethem Nejat, başka işleri çıktığından henüz gelememişlerdi. Ama, söylendiğine göre Amiral Kolçak,

okul öğrencilerinden oluşan bahriyelilerle bir hafta, on gün içinde buralarda görünebilirlermiş, onu durdurmak, geri atmak işi de Mustafa Suphi ile Türk güçlerine kalmış.

Gelen eşyalar arasında bol ölçekte piyade tüfeğiyle mermi de vardı. Bunlarla bir bölüm asker daha silahlandırıldı.

Yine karların yağmaya başladığı bir kasım sabahı, bütün erat sözleşmiş gibi ayağa kalktı ve silahı olan silahını, bombası olan bombasını alarak kente gitmeye, orada yiyecek bir şeyler bulmaya karar verdi. Bütün bu hazırlık da, çavuşlardan, onbaşılardan habersiz gizlice yapılmıştı. Bunların elebaşları da kazanda kaynatılmaktan, sabun olmaktan kurtardığımız Hüseyin'di. Sonradan öğrendiğimize göre kentte daha çok yiyecek var, herkes yiyeceğini evinin mahzenlerinde gömerek saklıyor, diyerek uslarını çelmiş, hangi evin, hangi konağın kapısını çalsanız, eliniz boş dönmezsiniz, demiş. Hele kimi konaklarda çuvallarla istiflenmiş tahıl, nohut, fasulye, mercimek varmış, bunları gizlice, altın pahasına satıyorlarmış. Kentte birçok talihli kişi şu sırada mis gibi kokan sıcak buğday ekmekleri yemekteymişler. Bu ekmekler hep o büyük evlerde pişiriliyormuş.

Bütün arkadaşlarım ekmeğe doğru gözlerini karartmış giderlerken, benim oturup onları gözlemem yakışık almazdı. Hemen ben de onların düşüncesindeymişim gibi davrandım. Çavuş arkadaşlarımın yardımıyla makineli tüfeği bir kızağa yerleştirerek onların yanı sıra yürümeye başladım. Çavuş arkadaşlarla kızağa gözümüz gibi bakıyorduk. Bizim erat yığın olarak ilerliyordu. Apansız bir tehlikeyle karşılaşsalar hemen tümü ölüp gidecekti. öyle de hızlı gidiyorlardı ki. Bir ayak önce Hüseyin'in anlattığı o mis gibi sıcak ekmeklere kavuşmak düşü kurdukları belli oluyordu. Biz de kızağımızı sürükleyerek makineli tüfeğimi, sırasında tehlikeye karşı korunmak üzere belli bir yere kuracaktık. Ancak, arkadaşlarımızın düşünmedikleri bir şey vardı: Kapısını çalacakları her evden

üzerlerine ateş açılabilir, birçok arkadaşımız yaşamından olabilirdi. Tutsakların, böyle silahlanmış olarak geldiğini uzaktan bütün kent halkı görüp, ona göre tertiplenecekti. Ben çavuş arkadaşlarla bu düşüncem üstüne konuşurken, birdenbire konaklardan birisinden üzerimize ateş edildiğini gördüm. Düzensiz yürüdüklerinden, atılan hiçbir kurşun boşa gitmezdi. Silah sesi duyulur duyulmaz, bizim arkadaşların yaptığı ilk iş, askerde öğrendikleri bir davranışı uygulamak oldu. Ateş hattına en yakın olanlar kendilerini yere attılar, daha uzaktakilerse paniğe kapılıp, karmakarışık kaçmaya başladılar. Biz ağır makineliyi taşıyan çavuşlar, onu, bize ateş açan eve karşı kurduk. Sonra sesimi yükseltip, kalınlaştırarak:

– Arkadaşlar, hepiniz yattığınız yerden kalkın, bu yana gelin. Yaralı varsa onları da birlikte getirin. Ben hepinizi bu ağır makineli tüfekle koruyacağım!

Makinelinin başına oturduk. Ben, şeridi ayarladım, namluyu tam olay çıkaran eve karşı çevirdim ve nişan aldım.

Şimdiye dek benim varlığımdan habersiz olan erat bana baktı, yere yatanlar da kalktı, ancak, üç dört kişi yaralanmıştı. Onları da tutup kaldırdılar. Bizim yanımıza geldiler:

– Arkadaşlar, dedim, biz ihtilal yapmış yabancı bir memlekette bulunuyoruz. Ancak birbirimize omuz vererek, birbirimizi dinleyerek, disiplinli davranarak canımızı kurtarabiliriz. Yoksa herkes kendi düşündüğü gibi davranırsa sinek gibi kırılır gideriz. Mustafa Suphi Bey'le arkadaşları işçi hükümetiyle anlaşmış durumdalar. Yakında hepimizin durumu düzelecek. Yalnız sabretmesini bilelim. Eğer işçi hükümeti generaller, amiraller, büyük toprak sahiplerinin askerlerince yenilirse bizim yaşamımız da tehlikeye düşer! Şimdiye dek madenlerde nasıl köle gibi çalıştırıldığımızı ezildiğimizi biliyorsunuz. Şimdi beni korursanız, ben şu belalı evin gizini açığa çıkaracağım, dedim.

Sonra tabancamı çekerek kapıya dayandım. Kabzasıyla çift kanatlı büyük kapıya vurarak şöyle konuştum:

– Biz, Türkiye'den gelmiş tutsaklarız. Bize dokunulmadıkça kimseye bir zararımız olmaz. Yalnız hepimiz açlıktan ölüyoruz. Sizin konağınız da çok zengin, hiç olmazsa bir kez olsun bize birer doyumluk ekmek filan verin.

Ben bu kadarını söylemiştim ki, içerden hemen kapının arkasından bir ses geldi:

– Asker, sana güvenerek kapıyı açıyorum.

Ve kapı açıldı. Başlığında bir kızıl yıldız bulunan otuz, otuz beş yaşlarında bir adam dışarı çıktı:

– Ben, dedi, Kazan kenti Tatarlarından Osmanov. Gördüğün gibi Kızıl Ordu'nun askerlerindenim.

– Peki, toprak ağasının evinde ne işin var?

– Ha, diye güldü, biz onları kovalayalı çoğalmıştır. Şimdi, iki aydan bu yana, bizim partinin büyükleri oturmaktadır.

– O halde, dedim, hemen yanı başınızdaki bir evde bizim birkaç Türk askerini sabun yaptıklarını bilmiyor musun?

– Yok, ilk kez senden işitiyorum böyle korkunç bir şeyi.

Sonra, beni kolumdan çekerek taş merdivenlerden yukarı çıkardı. Baktım, bizim çavuş arkadaşlar da arkamızda:

– Gelin arkadaşlar, dedim, az kalsın baltayı taşa vuruyorduk.

Osmanov önde, biz arkada, bütün kente egemen kocaman kâgir bir odaya girdik. Girer girmez de yüzümüze bir cennet sıcaklığı çarptı. Ortadaki çini soba gürül gürül yanıyordu. Biz içeri girer girmez, odada bulunan sekiz kişi saygıyla, daha çok da merakla ayağa kalktılar. Kazanlı Osmanov beni arkadaşlarına tanıttı, Rusça söylediğinden, ne dediğini anlamadım. Yalnız, ben ona aşağıda adımı söylemediğimden, burada sormak zorunda kaldı.

Karşımızdakiler hep fabrika işçileriydi. Osmanov, onları tanıtırken fabrika işçisi filan, bilmem ne ustası filan diye söylüyordu.

– Osmanov, diye sordum. Bu kalabalık adamlarımıza hiç olmazsa bir kuru tayına benzer bir yiyecek bulabilecek miyiz? Bütün bu arkadaşlar, şu birkaç gün içinde Amiral Kolçak'a karşı dövüşecekler. Mustafa Suphi Bey'le arkadaşlarının getirecekleri malzemeyi, silahları bekliyoruz. Bir miktar getirmişlerdi, ama yeterli değil. Sizin haberiniz var mı, Amiral Kolçak buraya yaklaşıyor mu?

Osmanov, benim söylediklerimi arkadaşlarına Rusça anlatınca hepsinin yüzleri sevinçten parladı. Onlar da bir şeyler söylediler. Sonra Osmanov bana döndü:

Halil Yoldaş dedi, Kolçak namussuzu doludizgin geliyor. Şimdiye dek önüne hiçbir kaya, dağ çıkmadı. Ama burada bunların hepsine kafasını çarpacak. Ambarımızda epeyce unumuz var, tahılımız var. Bugün fırını fayrap edip şöyle birkaç bin ekmek pişirelim. Sonra köylü peynirimiz de var, onları da katık ederler. Biz hemen arkadaşlarla davranıyoruz. Siz de bize yardımcı verirseniz işler bir iki saat içinde olur biter.

Ben çavuşlarımızı bir kenara çekerek onlarla şöyle konuştum:

– Arkadaşlarım, talih yüzümüze gülüyor, az kalsın dinamitlerle havaya uçuracağımız konağın içindeki insanlar, bizim insanlar çıktı. Şimdi kentin fırınında salt askerler için ekmek yapılacak, herkese bol bol doyacağı kadar ekmek ve köylü peyniri verilecek. Geceleyin nerede kalacağımız üzerine henüz bir karar verilmedi. Ama, bence yine madene dönmek zorundayız. Hem madeni gericilerin ele geçirmesine engel oluruz, hem de bizim Mustafa Suphi ile arkadaşlarını orada bekleriz.

Çavuşlarımız, eratın arasına dağılarak bu güzel haberleri yayınca onlardan sevinç çığlıkları yükseldi.

İçimizde Trabzonlu birkaç kişi de vardı. Bunlardan üçünün işi fırıncılıkmış, hemen ekmek yapmak işini üstlendiler. Çuvallarla un zuladan çıkarıldı. Evin özel fırını bulunduğu gibi, hemen yanı başında da kentin fırınlarından biri bulunuyordu. Hemen bizim erat bu fırınları yaktı. Bir yandan ekmekler yapılırken, öbür yandan fırınlar da kızmaya başlamıştı.

Akşam ezanı vakti, karların üstüne gecenin korkunç sessizliği, yalnızlığı, ürkütücü donukluğu iner iken ilk sıcak ekmekler, tutkuyla bekleyen arkadaşlara dağıtılmaya başlandı. Arkadaşlar, bütün bu süre içinde karların üstünde mi bekledi diyeceksin? Yok canım, büyük saray gibi konağın bütün odalarını doldurmuşlardı. Hepsi burunlarını camlara dayamış, ormandan çıkacak Kolçak askerlerini gözlüyordu. Geç vakit, bir manga erle birlikte, madene, barakalarda nöbet bekleyen arkadaşlarımıza ekmek, peynir götürdük. Biraz daha gelmeseymişiz, madeni bırakıp, kendileri gelecekmiş. Hele o taze ekmeklere bir sevindiler, sorma gitsin.

Yeni nöbetçileri barakalarda bırakarak, öbürlerini alıp götürdüm.

Ertesi sabah günün ağarmasıyla birlikte, Amiral Kolçak ejderhasının başı da ormanın kıyısından göründü. Hemen arkadaşlarla birlikte, ağır makineliyi dışarı çıkararak alçak bahçe duvarının arkasına yerleştirdim. Bütün eratın da süngü takıp, hazır olmasını söyledim. Herkes coşku içindeydi. Süslü püslü gencecik askerî öğrenciler uzun bir sıra olarak yürüyorlardı. Uzaktan uzağa cici düğmeleri parlıyordu. Bütün silahlı arkadaşlarım da bu sırada uzun bahçe duvarı boyunca sipere yatmışlar, namlularını onlara çevirmişlerdi. Ama, ilk atışı ben yapacaktım. Kentin boş olduğunu sanarak geliyorlardı. Pusuda bekleyenlerin Türk askerleri olduğunu hiç düşünemezlerdi.

Arkadaşlara, yüz metreye dek gelmelerini, ondan sonra ateş edeceğimi, kendilerinin de sağ kalıp kaçanlara ateş etmelerini söylemiştim. Bir kez yüz geri ettiler mi ondan sonra

arkalarına düşüp kovalayacak, birçok malzemelerini ellerinden alacaktık.

Gerçekten de yüzlerce askerî okul öğrencisi, ellerinde Çarlığın bayrağı dalgalanarak rahatça, korkusuzca ilerliyordu. Sanki pikniğe gider gibi dirsek temasıyla ilerliyor, boğazlarını yırtarcasına imparatorluk marşlarını söylüyorlardı. İp gibi uzayan hizayı da hiç bozmuyorlardı. Yalnız ellerindeki tüfeklere süngüler takılmıştı. Bunlar da asker ya, birdenbire karşılarına düşman çıkıverirse gafil avlanmayacaklardı. Hemen hepsi uzun boylu, tığ gibi, ak pak delikanlılardı. Karşılarında kent, arkalarında orman vardı.

Kasımın yedisinden bu yana bütün Rusya ormanları, yırtıcı hayvanlardan çok daha tehlikeli kaçaklarla dolmuştu. Bir umutla buralarda yaşamaya, ilk fırsatta yitirdikleri cennetlerini ele geçirmeye hazır bekliyorlardı. Ne var ki Milton'un bulunmuş cenneti gibi bir başka "yine bulunmuş cenneti" artık hiçbir şair ya da yazar yazamayacaktı. Kökler öyle derinden koparılmıştı ki hiçbir çınar artık bu topraklarda boy vermeyecekti.

Ben, üstümüze doğru gelmekte olanları böyle habersizce avlamaya isyan ediyordum, ama ellerine geçersek, bize acımayacaklarını biliyordum. Hemen hemen yüz metre kadar yakına gelmişlerdi ki tetiğe bastım. Bizim demir canavar şakımaya başladı. Düzenli sıralar halinde yürüyen delikanlı askerler, bir anda biçilip yere yıkıldılar. Benim avlayamadıklarımı da bizim arkadaşlar avladılar. İlk sırayı biçmiştik ama, arkası geliyordu. Baktım, ak gövdeli huş ağaçları ormanı durmadan doğuruyordu.

Çavuş arkadaşlara:

– Haydi, süngü takıp ortaya atılalım arkadaşlar, şimdi ormandan çıkan yeni düşman sıralarını ben üstünüzden aşırtma yaparak ya yok edeceğim ya da olduğu yere mıhlayacağım. Siz arkadaşları alın, silahsızlar da sizinle birlikte gitsin, düşen tüfekleri, savaş malzemelerini toplayarak ilerlesinler. Şu tüysüzlere

bir kez süngümüzün kokusunu tattıralım. Ondan sonra önümüzden hep kaçacaklardır, dedim.

Bizim asker süngü takarak alçak bahçe duvarlarını aştı. Ayağa kalkmaya çalışan hafif yaralıları, kendilerine doğru gelen subay namzetlerini süngüleyerek, geçtiler. On dakika sonra onların çıkış noktaları olan ap ak ağaç gövdelerinin parladığı bölgedeydiler. Yerler, subay namzedi genç ölülerle örtülmüştü. Askerlerimizin önündeyse artık Amiral Kolçak'ın askerlerinden iz yoktu. Ormanın derinliklerinde yitmişlerdi. Arkadaşlar, Kolçak'ın geri kalan askerlerini ormanın içlerine doğru kovaladıktan sonra öldürdükleri düşmanın bütün silahlarıyla, gereçlerini yüklenerek geldiler. Bütün eratımız şöyle böyle silahlanmak üzereydi. Eratı bir kez daha savaş alanına gönderdim. Bu kez yepyeni çizmeler, ekmek torbaları (içleri dolu), kalpaklar, daha bir sürü akla gelmedik değerli şeylerle döndüler. Getirenler; çizmeleri, kalpakları giyince birer Rus askerine benzediler. Bana da bu arada çavuşlardan biri, güzel bir kuzu derisi kalpakla bir çift çizme verdi. Getirilen sırt çantalarının içinden herkesi sevindiren güzel fanilalar, yün çoraplar, ak mendiller çıktı. Ekmek torbaları güzel yiyeceklerle doluydu. Genellikle kavurma çıkıyordu ki bunları köyleri basarak çaldıkları koyunları, kuzuları, danaları, inekleri boğazlayarak oluşturuyorlardı.

Çavuş arkadaşlara:

– Nöbete diktiğimiz arkadaşlara da bir şeyler götürelim, dedim.

O geceyi bütün arkadaşlar saray yavrusu konakta geçirdik. Akşamdan gidip oradaki nöbetçileri de mis gibi ekmeklerle doyurarak buraya getirmiştik. Madeni kendi talibine bırakmıştık. İşçi hükümeti temelli iktidara yerleşirse elbette orayı da korunan mülkleri arasına katacaktı. Buradaki işçi hükümeti adamları artık bizi biricik askerleri olarak görüyordu. Onun

için de yanından ayırmak istemiyordu. Koca kenti Kolçak saldırısından kurtarmıştık. Moskova'dan yeni Sovyet güçleri gelinceye kadar bizim burada kalmamızı, ondan sonra memleketimize gidebileceğimizi söylüyordu. Türkiye'nin de işgal altında olduğunu, düşmanların kum gibi buraya saldırdığını, her milletin, memleketin bir güzel parçasını kaptığını Mustafa Suphi ile arkadaşlarından işitmiştik. Şimdi ülkemize dönünce orada da türlü düşmanlarla çarpışıp duracaktık. Türk halkı bu düşmanlara karşı kımıldar gibi olmuş, Çanakkale'yi yedi düvelden kurtaran Mustafa Kemal adında bir genç paşa da İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek padişaha isyan bayrağını açmış. Çünkü padişah da memleketi işgal eden uluslarla el eleymiş. Padişah ancak tacını tahtını kurtarmaya bakıyormuş, o yüzden de düşmanların safına geçmiş. Senin anlayacağın, burada da, gelince Türkiye'de de halimiz yamandı. Mustafa Suphi Bey'le arkadaşları, bundan sonra artık yeryüzünü halklar yönetecek, halkların devri başladı, diyordu. Herhalde onlar daha çok okudukları için bu karmaşık durumların içinden nasıl çıkılacağını da bizden iyi biliyorlardı.

Fırıncılar durmadan ekmek yapıyordu. Düşmanın yeni saldırıları hesaplandığından gafil avlanılmamaya çalışılıyordu. Düşmandan alınan silahlarla erat bayağı silahlanmıştı. Ancak, elde yeterli cephane yoktu. Ama öyle böyle eratın üçte ikisi tüfek ve süngü sahibi olmuştu. Herkesin şöyle böyle birkaç atımlık mermisi de vardı. Ben, geceyi uykusuz geçirdim. Bu Kolçak namussuzu karargâhımıza bir gece baskını yapabilirdi. Bunun için gündüzden birkaç arkadaşımla ak yatak çarşaflarından birer tulum dikerek hazırladık. Gece bunların içine girerek ormanın oralara dek gitmeye karar verdik.

Tek tük ağaçların arkasına sinerek ormana yaklaştığımızda, burada kimi hazırlıkların başlamış olduğunu gördük. Kente ağır bir saldırı hazırlığı içindeydiler. Karla örtülü bir

ağacın şemsiyesi altında sinerek gözledik. Bir kızak üzerinde bir ağır makineli tüfek çekip biraz ötemizdeki bir ağacın altına yerleştirmişlerdi. Onlar da bizim gibi ak çarşaflara bürünmüşlerdi. Getirip bizim karargâha karşı yerleştirdikleri ağır makineliye de ak bir çarşaf giydirmişlerdi.

Makineli tüfeği kaçırmaya karar verdim. Arkadaşlarıma, ormanla ağır makineli tüfek arasında gidip gelenlere ateş etmelerini söyledim. Ben de iki üç arkadaşımla ağır makineliye doğru gittim. Onun başında, düşündüğüm gibi henüz hiç kimse yoktu. Kızağı çevirerek karargâha doğru kaydırmaya başladık. Bizim arkadaşlar, yayılmış olarak ormana doğru ateş ediyorlardı. Ben ağır makineliyle karargâha girerken onun çalındığını ayırt eden düşman karlar üzerinde saklanamayan giysileriyle ardımıza düştüler. Çoktan bahçe duvarının siperlerindeki yerlerini alan bizim arkadaşlar, birdenbire bir cayırtı koparttılar. Kara giysileriyle gelen genç düşmanlar yere düştüler ya da kapaklandılar. Ölmüş olanlar, elbette kalkamıyordu, ancak bunların birçoğu ayağa kalkıp ileri doğru yürümek yürekliliğini gösterdi. Bunun üzerine:

– Arkadaşlar, diye bağırdım, herkes birer tane peylesin, öyle ateş etsin. Boşuna mermi yakmayın. Bombalarınızı da tek kişiye atmayın, ancak kümelenmiş insanlara atın.

Bu gelenler saldırıya değil, ağır makineliyi kurtarmaya geliyorlardı. Onun için de sayılıydılar. Çabucak avlandılar. Karların üzerinden ağır yaralıların sövüntüleri, iniltileri geliyordu. Şu sırada yanlarına varmak tehlikeliydi.

Kar yağışı dinmiş, gökyüzü açılmıştı. İnsanın iliklerine işleyen soğuk da başlamıştı. Sırtımızdaki asker kaputları, Sibirya soğuğuna vız geliyordu. Buna karşın sabahı Sibirya karları üzerinde ettik. Sabahleyin benim ağır makinelinin başına gittiğimde, o da "nerdeyse dondum Halil" diyecek sanıyordum, ama çok şükür bir şey demedi. Baktım her yanı çalışıyordu:

– Arkadaşlar, diye seslendim, ben sizi koruyacağım, siz şu ölülerin silahlarıyla kaputlarını toplayıp gelin.

Hemen on beş yirmi arkadaş fırladı. Meğer çocukların birkaçı yaralanmış, ölmemiş. Kalkıp kaçamamış da. Arkadan yeni bir ateş yememek için sabaha dek orada direnmeye çalışmışlar. Arkadaşlar geldikten sonra bana soruyorlardı:

– Halil vuralım mı çocukları? Kaputlarını da alamadık sırtlarından üşürler diye! Bizim halkımızın yüreği böylesine yufkaydı işte. Ben de:

– İyi etmişsiniz, dedim. İnsan başkasını düşünürken kendisini de düşünmüş olurdu. Biz de askerdik. Bizim başımıza da böyle işler gelebilirdi.

Biz dün Kolçak deniz erleriyle savaşırken tren gelmiş, savaş olduğundan kente girmemişti. Mustafa Suphi Bey'le arkadaşları bütün bölgenin askersel yönetimini ele almak için gelmişler, doğru madene gitmişler. Madende hiç kimseyi bulamayınca şaşırmışlar, kentin kimin elinde olduğunu da bilmediklerinden orada oturup sabahı beklemişler.

Sabahleyin trenin düdüğünü işitince, hemen Mustafa Suphi ile arkadaşlarını anmıştım. Sakın onlar gelmiş olmasındı! Evet gelebilirlerdi. Önemli haberlerle gelmiş olabilirlerdi. Hemen tüfekli iki çavuş arkadaşımı yanıma katarak istasyona yollandım. İstasyonda, trenin buraya gelmediğini, madene yakın bir yerde durduğunu işaretlerle anlattılar. Şimdi doğru madene gidecektik. Gittik. Evet, Mustafa Suphi, ince altın tel gözlüklerinin arkasından beni görünce coşku içinde koşar gibi yerinden fırladı:

– Halil Çavuş savaşa mı girdiniz?

– Evet efendim, girdik, bir yığın silah ve giyecek aldık.

– Gel hele şöyle de bütün arkadaşlara anlat. Başımızdan geçenleri diğer arkadaşlara da anlattım. Mustafa Suphi Bey'e:

– Efendim, dedim, şu sırada savaş durumundayız.

Hepimiz, kent hükümet adamlarının toplu olarak bulunduğu bir konakta konuk ediliyoruz. Orda bize, sıcak tayınlar çıkıyor! Yoksa siz gittikten sonra halimiz çok kötü olmuştu. O sabun olan arkadaşlarımız da zaten bu açlık belasına kurban gittiler. Yiyecek verileceğini sandılar.

– Şimdi bizi o yönetim yerine götür, Halil Çavuş. Yöneticilerle konuşmamız gerek.

Mustafa Suphi ve arkadaşlarıyla yönetim yerine gittik. Mustafa Suphi askerlikten gelmiyordu ama, bu kargaşa içinde bir kurmay subayın niteliklerini, yeteneklerini edindiğini göstermişti.

– Halil Çavuş, dedi, bu akşam karanlığıyla birlikte bütün eratı alıp madene götürürüz. Gericiler, er geç bu karargâha saldıracaklardır. Giderek bu işi yarın bile yapabilirler. Biz, Rusları da oradan çıkarır götürürüz. Yarın gündüz gözüyle onlar kente ve karargâha yüklendiklerinde biz de onları arkalarından çevirir, sizin yaptığınız gibi son erine dek kırarız.

Mustafa Suphi bu düşüncesini diğer yöneticilere karşı da savundu ve onlar da bunu benimsediler. Hep birden kimseye görünmeden karargâhtan ayrıldık. Yalnız, birkaç er orda kalacak, gerektiğinde birkaç el silah atarak karargâhta insan bulunduğunu anlatacaktı. Patlayan silahla, saldırının başladığını bize anlatacak, biz de mim üstünde olduğumuzdan hemen arkalarını çevirmek üzere davranacaktık.

Bu iş düşündüğümüz gibi oldu. Amiral Kolçak'ın genç deniz erlerini arkadan saldırarak bir kez daha biçtik. Amiral Kolçak, kılıç artıklarını alarak doğuya doğru çekildi. Burada durdurulmuş olan Amiral Kolçak ile askerleri, daha sonra Kızıl Ordu askerlerince kovalandı. Bu savaşlar sırasında bizim Türk tutsakları, ekmeğini yedikleri yerlerin insanlarını, insan

biçimindeki ejderhaların elinden kurtarmak için bu kadarcık olsa bile bir iş gördüler.

Mustafa Suphi, Mustafa Kemal'le yan yana çalışmak üzere alayını alıp Türkiye'ye gitmek istediğini söyledi. Mustafa Kemal, bütün kapitalist ülkelere kafa tutan deha sahibi, yürekli bir askerdi. Ancak sosyal alandaki ejderhalarla boğuşmaya gücü yetmedi. Mustafa Suphi ile arkadaşları işte onun bu boşluğunu dolduracaklardı. Kâzım Karabekir Paşa aracılığıyla gelmek istediklerini bildirmişler, Mustafa Kemal de, gelsinler demişti. Bunun için Mustafa Suphi, Kızıl Alay ününü almış olan Türk tutsaklarını alarak Azerbaycan'a indirdi. Kızıl Alay oraya vardığında Azerbaycan hâlâ milliyetçi, gerici, müsavat partisinin kurduğu hükümetle yönetiliyordu. Türk Alayı'nın Azerbaycan'a gelişi pek çok Azerbaycanlıyı sevindirdiyse de, müsavat hükümetini tutan ağalar, büyük toprak ve mülk sahiplerini sevindirmemişti. Onlar bizim, Uralların ötesinde gericilerle çarpıştığımızı biliyorlardı. İşçi hükümeti bizden güç alarak gerici müsavat hükümetini yıktı. İşte, bu sırada Azerbaycan'da kanlı kimi işler oldu.

Çok zengin bir halı tüccarı olan Ferhunde'nin babası ve bütün ailesi birdenbire darmadağın olmuş. Genç, zengin bir adamla evli olan Ferhunde, kocasıyla birlikte bütün en yakın insanlarını birkaç saat içinde yitirmiş. Bunları sana daha önce Ferhunde ile birlikte kısaca anlatmıştık. Şimdi biraz daha açayım.

Benden önce evli bulunduğu adamdan olan çocuğunu, daha önce İran'a götüren kız kardeşiyle, bu çocuğundan başka birinci dereceden yakın akrabası kalmamış.

– Ferhunde Hanım, seni akraban varsa, onların yanına götüreyim. Burada yalnız başına kalamazsın.

– Bir mahalle ötede teyzelerim oturuyor. Onlar yoksul sayıldıklarından, belki öldürülmemiştir. Oraya götür beni!

Ferhunde'yi yanıma katıp, götürdüm. Gerçekten orta halli bir evin önünde durduk. Kapının tokmağını güçlüce çaldım. Hiç kimse ses vermedi.

– İçerdekiler senin başındaki yıldızdan korkuyorlar, dedi Ferhunde.

Şapkayı çıkarıp elime aldım.

– Yahu, açın kapıyı, size Ferhunde Hanım'ı getirdim. Yapayalnız kalmış, korkuyor, gideceği bir yer yok. İçerden bir ses geldi:

– Sen Türk müsün?

– Evet, evet, açın kapıyı, bizden size zarar gelmez. Yağız yüzlü, kapkara gözlü genç bir adam kapıyı açtı:

– Girin içeri.

Hemen, dal gibi titreyen Ferhunde'yi kapıdan içeri ittim, kendim de arkasından içeri girerek:

– Selamünaleyküm, dedim.

– Ve aleykümselam, diye birkaç erkek sesi birden yanıt verdi.

Ferhunde:

– Teyzem nerede? diye sordu.

Çok esmer, Kalmuk tipinde yaşlıca bir kadın, iki gözü iki çeşme gelip Ferhunde'yi kollarının arasına aldı:

– Ne iyi, sağ kalmışsın, ölmemişsin balam.

– Annem, beni bir halıya sardı, öyle kurtuldum teyze! Allah kendisinden razı olsun, bu Anadolu Türk'ü, o sırada oradan geçiyormuş, gürültüler duyup, içeri girdiğinde, beni dürülen bir halı içinde kımıldanır görmüş, bir de halıyı açınca benimle karşılaştı. Zavallı annem, bakmış ki hepimizi öldürecekler, hiç olmazsa beni öldürmesinler diye böyle bir kurnazlık düşünmüş. Beni bir halıya sarıp kenara yuvarlamış.

Ferhunde'nin teyzesi:

– Çok ferasetli bir kadındı benim ablam, dedi. Bu sırada Mustafa Suphi ile arkadaşlarının bir toplantı yapacaklarını, hepimizin bu toplantıda bulunmamız gerektiğini düşündüm.

– Hanımlar, beyler, dedim, benim arkadaşlarımla çok önemli bir toplantım vardı. Gitmem gerek. Ben, yine gelip sizi göreceğim. Allahaısmarladık, diyerek ayrıldım.

Partinin lokalinde Türk subayları ve birkaç sivil Türk toplanmış, anlaşılan son görüşmelerinden birini yapıyorlardı. Baktım, bütün yüzler elektrikliydi. Kolay değil, uzun zorlu yıllardan sonra Türkiye'ye döneceklerdi. Hem de başlarında sosyalizmin pembe tacıyla. Ben kapıda görününce, Mustafa Suphi arkadaşları arasından şöyle seslendi:

– Neredeydin Halil Yüzbaşı? Biz ha bugün, ha yarın Türkiye'ye dönüyoruz. Mustafa Kemal Paşa, gelsinler, demiş!

Benim usuma hemen Ferhunde geldi. Genç kadına umut vermiş gibiydim. Toplantıdan sonra da onu alıp şöyle parkları, deniz kıyılarını dolaşmak istiyordum. Ben de elbette yurduma dönmek istiyordum, ama belki Mustafa Suphi'lerle gidemezdim.

Mustafa Suphi'lerin dönüş öyküsünü biliyorsun. Dönüşlerini ve katledilişlerini...

Mustafa Suphi Bey beni hep "Halil Yüzbaşı" diye çağırıyordu. Ne ben, ne de bütün arkadaşlarım bu yeni niteliğe alışamamıştık. Ama İşçi Hükümeti şu son günlerde bizim Amiral Kolçak'la çarpışmalarımızı, benim bir bölük erin başında ötede, beride savaş cambazlıklarında görünmüş olmamı göz önüne alarak, bana birkaç rütbe atlayarak, yüzbaşılık rütbesi vermişti. Şimdi bir alaylı yüzbaşı sayılırdım. Ama, bana bu sıfatla ünlenildiğinde utanıyordum:

– Ben Halil Çavuşum! Gerisi laf, diyordum. Benim yüzbaşılığa çıkarılmamda sanıyorum Mustafa Suphi Bey'in de parmağı vardı.

Sovyetlerde zaten bütün ordu, işçi sınıfının insanlarından kurulduğundan, ordu saflarında çarpışan herkes yeteneğine göre rütbeler alıyor, böylece yeni bir subay kadrosu oluşuyordu. İhtilal, bütün Rus subaylarını, soylulardan oluştukları için, ordunun başından uzaklaştırmıştı.

Subaysız savaşçı yığınları, karşılarındaki yüz binlerce soylu subayı ve Çar ordularını yenmiş, halk insanlarından komutanlar, subaylar yaratmıştı. Voroşilof ve Budyonni, Sovyet Devrimi'nin yarattığı iki büyük askerdi.

Bakü'nün yöresinde bir çiftliğe el konularak, burası devlet çiftliği haline getirilmişti. Çiftliği çalıştıranlar arasında benim de son günlerde tanıştığım yöneticiler vardı. Azerbaycanlı olan bu adamlar, bana köy kökenli olduğumdan önem veriyor ve "müstakbel" enişteleri olarak görüyorlardı.

Bir gün yine Ferhundelere uğradım. Ev halkı beni saygılı, ama çekingen karşıladı. Ferhunde'yi biraz gezdirmek istedim. Genç kadın, zaten sıkıntıdan patlıyormuş.

– Ne iyi ettin Halil, dedi. Önce başımda bir kocam vardı. Kocam öldürüldükten sonra, teyzemin evinde bir kocam oldu. Yani demek istediğim, herkes kendi başına göre beni idare etmek istiyor. En başta teyzem. Kız Ferhunde diyor, dikkat et, Türkler çok vefasız kişilerdir. Seni alır götürür, senin üstüne bir başkasını alır. Anadolu Türk'ünün hikâyesini ben çok işittim, kulağına küpe ola!

Parkta otururken, ara sıra gözlerimi kaçamak çevirerek, yanı başımda oturan Ferhunde'ye bakıyordum. Çok güzel bir kadındı.

Parkta ancak yarım saat oturmuştuk. Ferhunde, birdenbire ayağa kalkarak:

– Halil, dedi, dışarıda çok kaldık. Bizim için kötü düşünürler.

– Peki Ferhunde gidelim. Bak herkes, çoluk çocuklukta.

– Ama, bizimkiler öyle düşünmezler!

– Peki, ben seninle nişanlansam, evlenmek istesem de yine böyle mi davranırlar?

– Gelenekler böyle, biz ne yapabiliriz?

– Ben, bugün eve gidince seninle evlenmek istediğimizi söyleyeceğim. Nişanlanacağız. Şimdi gidip, kendimize iki yüzük yaptıralım. Nişanlanmak istediğimizi söylerken, bir yandan da yüzüklerimizi takarız, olur biter.

Ben bunu söyleyince Ferhunde'nin yüzü güldü. Gözleri parladı.

Nişan yüzükleri yapan bir küçük dükkâna gidip, yüzüklerimizi yaptırdık.

Bu güzel kadınla bir ömür geçirebilirdim. Ona güveniyordum. Onun da bana güvendiğini görüyordum. Yalnız evdekiler, onu durmadan caydırıyorlardı. Anadolu Türk'ünün böyle at değiştirir gibi kadın değiştirdiğini nerden, ne zaman ve kimden öğrenmişlerdi. Sanki kendileri de Türk değilmiş gibi, "Türklerle evlenmek akıl kârı değildir" diye bir düstur oluşturmuşlardı. Demek ki kendi Türklüklerini de ya yitirmiş ya da yitirmek üzereydiler.

Eve döndüğümüzde, damdan düşer gibi:

– Biz, Ferhunde ile nişanlandık, dedim. İçeri öyle sevinçli girmiştik ki, bütün evdekiler şaşırdılar.

– Hiç şaşırmayın, dedim, öyle büyük karışıklıklar içinde yaşıyoruz ki, hiçbirimizin yarın ne olacağı belli değil. Hiç değilse bu aşamada yaşamımızı kendimiz düzenleyelim. Ferhunde'nin teyzesinin kocası:

– Nerde oturacaksınız? Ferhundelerin evi hükümetçe zapt edildi.

– Ben onun bir odasını hükümetten alırım, dedim. Sibirya'da ben de Çar askerlerini kovaladım. Hükümet bana maaş bile veriyor.

– Ya! diye hepsi şaştılar...

– Evet, dedim, ben serüven adamı değilim. Aklı başında biriyim. Yaşlı adam:

– Öyleyse helal olsun arkadaş! dedi, al Ferhunde'yi git.

Nişan için güzel bir gece düzenledik. Şerbetler, şaraplar, votkalar içildi. Yarı geceye dek de saz sesleri, Azeri şarkıları mahalleyi inletti. Olağanüstü zamanlarda yaşadığımızdan bunu hem nişan, hem nikâh saydık. Gece yarısı evden ayrıldığımızda mahallenin horozları ötmeye başlamıştı.

Ferhundelerin evi büyük bir konak olduğundan, oraya bizden başka üç yoksul işçi ailesi daha yerleştirilmişti. Konağın Hazar Denizi'ne bakan en güzel iki odası bize verilmişti. Havalar serinlemeye başladığından, Ferhunde ile, sanki çoktan bu yana birlikteymişiz gibi sarılıp yattık. Kadıncağız ikide bir dalgınlıkla eski kocasının adını söyleyerek, Hamza şunu ver, Hamza biraz öteye git, deyip duruyor, sonra da:

– Çok affedersin Halil, sana hep yanlış adlarla ünlüyorum diyordu.

– Ziyanı yok Ferhundeciğim, bunlar olağandır diyor, onu avutuyordum.

Artık her sabah evden çıkıyor, yakındaki devlet çiftliğine gidiyordum. İnekler, atlar, koyunlar, tavuklar, işçilerin çok zamanını alıyordu. Bu arada ben her yana yetişmeye çalışıyordum. Yıllık buğday, çavdar, arpa ekinini; patates, fasulye, mısır, mercimek, nohut yetiştirilmesini kontrol ediyordum. Her akşam eve gelirken biraz sebze, bir kilo süt filan getiriyordum. Volga bölgesinde insanların açlıktan kırıldığı yıllardı.

Dokuz ay sonra Ferhunde çok büyümüş olan karnını boşalttığında, birer buçuk kiloluk iki çocuk doğdu. Oysa ilk kocasından doğan çocuğu bir erkekmiş ve üç buçuk kiloluk bir tosuncukmuş. Bu ikiz talihsizliğine şaştı, ama yine de bunları yaşatabilmek için gecesini gündüzüne kattı. Benim çiftlikten her gün getirdiğim bir kilo sütü içen iki cılız yavru zor bela yaşayıp gidiyorlardı. Yalnız erkek olan yavru öbür yıla girerken zatürreeden ölüverdi.

Ahmet ölmüştü, ama Şerifecik yaşıyordu. Benim her gün çiftlikten getirdiğim bir kilo sütü içiyor, anasının memelerini de boşalttığı halde, bir türlü toparlanamıyordu.

O Çinli'ye benzeyen, küçücük burunlu, büyük kara gözlü, büyük ağızlı yavrucağa çok düşkündüm.

Ferhunde ile Şerifecik'de esmerlik yönünden biraz İranlılık vardı. Daha çok Orta Asya insanlarının serpintisini andırıyorlardı. Azeriler, bu niteliklerini temelli yitirmişlerdi.

Fakat ikizlerin ikisi de, benden ve annelerinden daha aktenli doğmuşlardı. Her akşam çiftlikten dönüşümde, uyur da olsa Şerifeciği kollarıma alıyor, onunla dakikalarca konuşuyordum.

– Şerifecik bana benziyor, diyordum.

Bu söz Ferhunde'yi çileden çıkarıyordu.

– Adam, görmüyor musun? Elmacık kemikleri nasıl çıkık, gözleri nasıl çekik? Sizin Türklere belki ileride yalnız huyu benzeyecek!

Şerifecik; aradan, aylar, yıllar geçtiği halde, bir türlü tay tay yapamıyor, yürüyemiyor, ayakta bile duramıyordu. Doktorlara götürdük. Doktorlar balık yağı salık verdiler. Artık Şerifecik, her Allah'ın günü bir kilo sütün yanı sıra balık yağı da içiyordu. Birçoklarının tiksindiği bu yağı, o, genç kız olduğu yaşlara dek severek içecekti.

Ferhunde yine gebe kalmıştı.

– Adam, sana nur topu gibi bir erkek çocuk doğurayım da gör!

Bu şakacıktan konuşmalar, günün birinde gerçekleşti. Ferhunde bu kez iki kiloya yakın bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Bu da öbür kardeşleri gibi cılızdı. Ancak çok devingen, çok gürültücü bir çocuktu.

Şerife aileyi o kerte üzdü ki, artık ne Ferhunde, ne de ben yürüyebileceğini düşünebiliyorduk. Güzel havalarda hep sırtıma alıyor, kolhoza götürüyor, orda yumuşak bir sandalyede oturtuyordum. Akşamlara dek, tavukları, ördekleri, hindileri, kazları, keçileri, sonra inekleri gözlüyor, çocukluk dünyasını zenginleştiriyordu. Çiftlikteki kadınlar ve erkekler onu seviyorlar, o da onlarla çıtı pıtı konuşuyordu. Şerife, bacaklarının tutuk olmasına karşın, kafası, dili çok iyi çalışan bir çocuktu. Her gün bir kilo inek sütünün yanı sıra, kendisine güçlendirici alarak verilen balık yağını da isteyerek içiyordu. Dört yaşına basmıştı. Artık, Ferhunde'nin de, benim de Şerife'nin yürüyebileceğinden umudumuz temelli kesilmek üzereydi.

Ben, o gün de kızımı sırtıma almış, onunla konuşarak, eğlenerek, onu da konuşturarak yürüyordum. Çiftliğe vardığımızda, Şerifeciği akasya ağacının dibindeki minderli sıraya bırakmak isterken, kızcağız düşmüş, ne hikmetse kendisi kalkmış, ben de bunu hiç düşünmeden onu sıraya oturtmuş, içeri girmiştim. Benim çalışma odam, kızcağızın sol yanında, beş metre ötedeydi. Orda pencerenin önündeki masaya oturup, çiftliğin hesaplarını yazdığım sırada onu da gözlüyordum. Baba kız uzun zamandır bu türlü yaşıyorduk. Şerife, sabahtan akşama dek evden uzakta ve benimle yan yana bulunduğundan, benim sırtımda da gidip geldiğinden, beni çok seviyordu. İşte tam bu sırada, hesaplarla uğraşırken, birdenbire, bir güzel davranışını gördüm. Acaba neydi bu? Evet, çok iyi bir davranıştı, anasının da, benim de dört yıldır kendisinden ölesiye

beklediğimiz güzel bir davranıştı bu. Birdenbire kimseden yardım görmeden, kendi kendine kalkıvermişti. Evet, nasıl yapmıştı bunu? Demek ki yavrumun bacakları kendisini taşıyacak kerte güçlenmişti. Zaman, yaz ortasıydı. Mısırlar olmaya başlamıştı. Mahle Hanım, çiftliğin iyi insanlarından biri, bir sütlü mısır koçanı kızartmış, Şerifeciğin eline tutuşturmuştu. Minik yavrucuk bunları çok seviyordu. Şerifecik sevinçle koçanı ısırıp yemeye çalışırken, her zaman onun yanına gelip "gulu gulu gulu" diye seslenen baba hindi yine gelmişti. Şerifecik her zaman ona kimi taneler attığından alışıktı. Bu seferki mısır koçanını da kendisi için sanmış olacak ki, bir iki yüksek sesli gulu guludan sonra boynunu uzattığı gibi sütlü koçanı kızın elinden kapıp, kaçmaya başladı. Onun kapıp kaçmasıyla birlikte de Şerifecik oturduğu sıradan yere düştü. Ama, ayaklarının üstüne düştü. Baba hindiyi kovalamaya başladı.

Bu sırada Mahle Hanım'ın sesini işittim:

– Halil Bey, Halil Bey, gözünüz aydın, Şerife yürüyor!

Bunu ben de görmüştüm, ama inanamamıştım. Mahle Hanım'ın bağırışı beni uyardı. Hemen yerimden fırlayarak bahçeye çıktım. Şerifecik koşmuş, biraz ötede düşmüştü. Baba hindi de korkudan ağzındaki koçanı düşürmüştü.

Mahle Hanım:

– Zarar yok, ben yenisini kızartırım. Hele gelip şöyle otur. Ben Şerife'yi kaldırmak üzereydim ki:

– Baba, ben kendim kalkarım, bırak, dedi ve gerçekten de biraz zorlanarak kalktı, benimle sıraya dek yürüdü.

Dünyada duyduğum. en büyük sevinç buydu. Şimdi annesine söylediğimizde o da yaşamının en büyük sevincini duyacaktı. Kızımızın yürümesi öyle büyük bir mucize idi ki, bunu annesine anlatabilmek için akşamı iple çekiyordum. Şerife de çok seviniyor, bu sevincini durmadan şu. sözleriyle anlatmaya çalışıyordu:

– Ben yürüyorum baba, ben yürüyorum.

– Elbette yürüyeceksin kızım. Keşke şu baba hindiye söyleseydik de, senin mısırını daha önce çalıp, kaçsaydı! diye gülüyordum. O da bu şakama gülüyordu.

Akşam, bir kilo süt ve sütlü mısır koçanlarıyla eve gittim:

– Ferhunde, dedim, şu sütlü mısırları ilk önce ateşte pişir, hem yiyelim hem de bu mısır koçanlarıyla bizim sevimli baba hindinin oluşturduğu mucizeyi anlatayım sana!

Ferhunde, mısırları ateşte pişirdi, hepimiz birer koçan aldık. Yalnız ben, annesinin mısırını benim yanımda oturan Şerife'ye vererek:

– Haydi kızım, şu mısırı da annene götür de, birlikte yiyelim, dedim.

Dizimde oturan Şerife yavaşça ayağa kalktı. İlkin biraz bana tutunarak annesine doğru yürüdü. Ferhunde düş gördüğünü sanıyor, inanmadan Şerife'nin yürüyüşüne bakıyordu. Neden sonra ayıktı, şaşırdı, sevindi:

– Halil, Halil, kız yürüyor mu ne? Hele bir dikkatli bak, dedi.

– Ben bu mucizeyi sabahleyin çiftlikte gördüm Ferhunde. Çok şükür kızımız kurtuldu. Ömür boyu yatalak kalacak diye ödüm kopuyordu. Ferhunde, Şerife'yi kucağına almış, tartaklayarak seviyordu:

– Kız az kaldı bizi dertli edecektin!

Mehmet Ali de, kapkara gözleriyle ne olduğunu anlamak için onlara bakıyordu. Zayıftı, ama cıva gibi bir çocuktu. Ferhunde:

– Bak Mehmet Ali, dedi, ablan da artık senin gibi yürüyecek, koşacak. Birlikte oynayacaksınız!

Şerifeciğin bacakları açıldıktan sonra, benim de yurda dönmek isteğim birdenbire alevlendi. Bunu ilk kez Ferhunde'ye açtığımda direnme ile karşılaştım:

– Halil götürme beni o yaban ellere, dedi. Burada çok şükür, karışıklıklar da bitti, sen de bir baltaya sap oldun. Böyle geçinip gidelim. Çocuklarımız belki o uzun yolculuklara dayanamaz ölürler.

– Ferhunde, ne biçim laf o, onlar çok yaşayacak, bizden daha uzun yaşayacaklar, diyen sen değil miydin?

– Ben yine öyle diyorum, ama babalarının bir kazaya kurban gitmesini istemiyorum. Oralarda nelerle karşılaşacağımız belli mi? Bir oğlum zengin teyzesiyle İran'a geçmişti, oradan da Amerika'ya gideceklerdi. Eski kocam Bakü'de öldü. Yok, senin de yitip gitmeni istemiyorum.

– Öyleyse ben gideyim, sen de canın ne zaman isterse gel!

– O nasıl söz? Ben iki çocukla o uzun yolları nasıl göze alırım?

– Peki, ben çocukların ikisini de ilk önce götüreyim, sonra sen canın istediği zaman gelirsin.

Bunu ağzını aramak için söylemiştim. Birdenbire parladı:

– Halil bana bak. Sen yüzbaşı değil, istersen general ol. Ben çocuklarımı kendimden ayrı hiçbir yere bırakmam!

– Öyleyse birlikte gidiyoruz.

Bir an sessizce kaldıktan sonra kararını verdi:

– Pekâlâ seninle birlikte gelmeye kesin karar verdim, dedi. Ben de sevinçle sarıldım ona.

O günden sonra Türkiye'ye dönme hazırlıklarına başladık. İşin bürokratik yanlarını çözümlemek bir iki günümü aldı. Sonra, iki at, iki de eşek kiralayarak Kars kapısına doğru yola çıktık. Şerife'yle ben bir ata, Ferhunde'yle Mehmet Ali de öbür ata bindiler. Eşeklere de eşyalarımızı yükledik. Kars Kapısı'na vardığımızda, çokça sıkıya uğramadık.

Kars'tan Zile'deki Küçük Ese köyüne dek çoluk çocuk; eşekle, atla, tatar arabalarıyla gidebilmemiz; aşağı yukarı bir ay sürmüştü.

Zile'ye vardığımızda, o gün Zile'nin pazarıydı. Bizim Küçük Ese eskiden bu yana çok iyi yemiş yetiştirir. Kız kardeşlerimi de, bütün öbür uzak yakın akrabalarımı da pazarda bulmayayım mı? Meğer herkes beni ölmüş biliyormuş. Hele köye böyle yabancı bir gelinle iki de çocukla dönüşüm hepsini şaşırtmıştı.

Köye girmeden önce Ferhunde ile konuşup, bu köyün insanlarının karımın adını garipseyeceklerini, bunu değiştirmemiz gerektiğini önerdim. Yeni adının Fatma olmasında karar kıldık. Ve ilk karşılaştığım hemşerilerimle karımı tanıştırırken, bu yeni ismi kullandım.

Bu geçen yıllar içinde yaşlı olan anam ve babam ölmüşlerdi. Evimizin kapısında bizi iri bir köpek olan Karabaş karşılamıştı. Aradan geçen yıllara karşın, köpeğimiz genç sahibini hemen tanımıştı.

Akrabalardan biri bir fenerle önüme düştü. Bizim kulübeyi gezdik. İki katlı ev kerpiçtendi. Bir kerpiç evin her yıl bakım istediğini herkes bilir. Bizimkilerin ölümünden, kız kardeşlerimin de evlenip gitmesinden sonra ev harabeye dönmüştü. Damı bir yerinden delinmiş, içeri akan kar, yağmur suları, odanın döşemesini çürütmüştü. Biz kapıdan girerken, kanatları ipek hışırtısı yapan bir baykuş başımızın üstünden uçarak karanlığa karışmıştı. Bu evceğiz, hiç bakım görmeyeceğinden birkaç yıl sonra yıkılıp gidecekti. çünkü, biz, orda oturmayacak, İstanbul'a gidecektik. Çocuklarımız birkaç yıl sonra okul çağına gelecekti. Bizimse bunca yer gördükten ve olay yaşadıktan sonra, buraya uyum sağlamamız güç olacaktı. Bunun için daha önceden hesabımı yapmıştım. Benim payıma düşen tarlayı, bağı, bahçeyi satıp, temelli köyden kopacaktım.

Bizim Küçük Ese Köyü, Türkiye'nin mutlu köylerinden biri sayılırdı. Zengin elma, armut, yemiş bahçeleri, üzüm bağları vardı. Köy çepeçevre yemyeşildi. Ekin ekilecek toprakları

da vardı. Yemişle beslenen insanlarının yüzleri kanlı canlıydı. Güzel insanları vardı. Yalnız Ferhunde, apak tenli, mavi gözlü kız kardeşlerimle tanışınca, şaşırmıştı. Ben esmerdim.

Buradan gitmeyi kafaya koymuşsam da, bu hemen ha deyince olacak bir şey değildi. Hiç olmazsa burada bir iki yıl geçirmek istiyordum. Hem çocukları bol sütle, yoğurtla, yemişle besleyecektik, hem de arazimiz için istediğimiz parayı alabilecektik.

Yörede birçok Alevi köyleri de vardı. Küçük Ese ile hep iyi geçinen iyi insanlardı. Onların ekonomileri de çok kötü değildi. Onlar da bin bir yemiş veren yemiş bahçeleri içinde yaşıyorlardı. Benim orda birçok gençlik arkadaşım vardı. Şimdi her yer kar altındaydı. İlk yazla birlikte, çocukları da alıp o güzel köylere götürmek istiyordum. Aleviler üstüne pek çok şey söylenmiştir, söylenmektedir. Onlar arasında benim gerçek dostlarım vardır, olacaktır da...

Yaşam öykümün ilgi duyduğun bölümleri hemen hemen bitiyor. Birkaç satırlık lafım daha kaldı. Köyde yaşamanın korkunçluğunu ilk elde, çocuklarımıza saldıran çocuk hastalıklarıyla anladım. Evet, bu sırada köyümde yaşamak, benim için, büyükler için daha elverişliydi. Hiç olmazsa, kentlere göre yiyeceği içeceği vardı. Ancak dediğim gibi, çocuk hastalıkları yavrulara saldırdıkça, bizim hanım, kent de kent diye tutturdu. Evet; köyün, köylülüğün üzerine sonrasız bir sünger çekecek ve gidecektim. Yemişlerin her yanda bollaştığı bir temmuz günü, iki çocuğumla Ferhunde'yi yanıma katarak, İstanbul'a yollandım.

Sultanahmet Camisi'nin sağ gerisindeki bir medresenin, bir göz odasına yerleştik. Hiç olmazsa kira derdinden kurtulmuştuk. Sonradan anladım ki, bizim Hikmet Kıvılcımlı'nın annesi filan da bu medresenin taş odalarından birinde oturuyormuş. Tramvay yönetiminde iş buldum. Okumam yazmam,

deneyimli bir adam oluşum, tramvaycılar arasında bana ilgi sağladı. Az zamanda işçiler arasında sözü geçer bir adam oldum. Cumhuriyet döneminin ilk grevini bizim Şişli Tramvay Deposu patlattı. Tramvaylar işlemeyince, halk bir yerden bir yere gidemez oldu. Hükümet grevi bastırdı. Elebaşı olarak benimle birkaç kişiyi tutuklayıp, mahkemeye verdi. Dört yıl ceza yiyerek, Diyarbakır Cezaevi'ne gönderildim.

ESBABI MUCİBELİ KARAR

T.C. ANKARA GARNİZON KOMUTANLIĞI
2 No'lu Askerî Mahkemesi Esas: 1953/17 Karar: 1954/33

1- Adı: Zeki Baştımar. Babası Mehmet, Sürmene'de 1324 yılında, Hayriye'den doğma bekâr, yüksek tahsil sahibi, mütercimlik yapar, Kalitarya'da öğretmen Emin Bey'in evinde kiracı olarak oturmakta beyanına göre hükümsüz.

2- Adı: Halil Yalçınkaya. Babası Mehmet, 1311 yılında Zile'de Şerife'den doğma, evli iki çocuklu, orta tahsil sahibi, Aksaray Küçük Mühendis Sokak No. 19'da oturur, kalem tamircisi, 1929'da komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan İzmir Ağır Ceza Mahkemesince 4 seneye hükümlü.

3- Adı: Mehmet Bozışık. Babası Hüseyin, Kavala'da 1317 yılında, Şerife'den doğma, evli, çocuksuz, orta tahsilli, Kasımpaşa

İplikçi Fırın Caddesi No. 71'de oturur, tütün işçiliği yapar, 1938 yılında komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince 6 aya hükümlü.

4- Adı: Mihri Belli. Babası Hayrettin, Silivri'de 1331 (1915) yılında, Müveddet'ten doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Levent Mahallesi Beyyolu 31 No'da oturur, halen boşta, 1944 yılında 1 No'lu Örfi İdare Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan bir buçuk yıla mahkûm.

5- Adı: Şefik Hüsnü Değimer. Babası Hüsnü, Selanik'te 1887 yılında, Rukiye'den doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, Şişli Kırağı Sokak 39 No'da oturur, serbest tabip, 1925'te İstiklal Mahkemesince gıyaben on beş yıla hüküm almış, bilahare kanunlardaki tadilat sebebiyle tebdilen bir yıl, ayrıca 1928 yılında İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince amele hareketine karıştığı iddiasıyla altı aya, 1947 yılında İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesince yine T.C.K. 141. maddesi şümulü ile ilgili görülen faaliyeti sebebiyle beş yıla hükümlü.

6- Adı: Reşat Fuat Baraner. Babası Fuat, 1323 Selanik'te, Zeynep'ten doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, Kurtuluş Eşref Efendi Sokak No. 202/1'de oturur, mütercim, 1930 yılında İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmak suçundan 4 seneye, 1937 yılında almış olduğu altı ay mahkûmiyetine ait fiilin bilahare 1944 yılında Garnizon Mahkemesi'nde görülmekte olan dava ile tevhidi neticesinde 7 sene 9 ay ağır hapse hükümlü.

7- Adı: Celal Zühtü Benneci. Babası Zühtü, Manastır'da 1323 yılında Zekiye'den doğma, evli, bir çocuklu, orta tahsilli, Maçka Bayır Sokak 32 No'da oturur, bakkallık yapar, 3. Kor. As. Mahkemesince 1931 yılında yedi buçuk seneye (Komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan ötürü) hükümlü.

8- Adı: Abdülkadir Demirkan. Babası Osman, Samsun'da 1335 yılında Melek'ten doğma, evli, iki çocuklu, yüksek tahsilli,

Üsküdar Miroğlu Sokak 140 No'da oturur, kıdemli beşinci sınıf öğretmen beyanına göre hükümsüz.

9- Adı: Kemal Ergin. Babası Ramiz, Piriştine'de 1324 yılında Emine'den doğma, evli, üç çocuklu, orta tahsilli, Ankara Dışkapı 13/B'de oturur, Zafer Gazetesi idare amiri, 1949 yılında Ankara 4. Asliye Ceza Mahkemesince hilafı hakikat evrak tanziminden bir sene iki aya hükümlü.

10- Adı: Enver Gökçe. Babası Mehmet, Malatya'da 1336 yılında Hanife'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Kadırga ögrenci Yurdu'nda oturur, yurdun yönetim memuru, hükümsüz.

11- Adı: Şevki Akşit. Babası Ekrem, Çatalca'da 1337 yılında Rabia'dan doğma, bekâr, lise mezunu, Beyoğlu Balıkpazarı Balık Sokak No. 16'da oturur, işportacı, hükümsüz.

12- Adı: Bilal Şen. Babası Beytullah, Razgırat'ta 1338 yılında Hasibe'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Gedikpaşa Hamam Sokak 9 No'da oturur, Gazetecilik Enstitüsü'nde öğrenci, 1945 yılında 1 No'lu Örfi İdare Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan altı aya hükümlü.

13- Adı: Recep Akesi. Babası Halil İbrahim, Şam'da 1337 yılında Fethiye'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Aksaray Taşkasap Nakibüleşref Sokak 58 No'da oturur, Tahtakale'de 77 No'da. Şekerci Halil Tokmen müessesesinde muhasip, 1945 yılında İleri Gençlik Davası ile ilgili olarak Örfi İdare Mahkemesince altı aya hükümlü.

14- Adı: Şahabettin Bakırsan. Babası Hüseyin, Erzurum'da 1336 yılında Sabire'den doğma, evli, bir çocuklu, yüksek tahsilli, Aksaray Guraba Hüseyinağa Mahallesi Kakmacı Sokak 13 No'da oturur, hususi tetebbu ile meşgul, 1950 yılında İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde propaganda yapmaktan 9 aya hükümlü.

15- Adı: Hayati Sencar. Babası Tahir, Samsun'da 1339 yılında Hatice'den doğma, bekâr, lise mezunu, Aksaray Valide Cami Sokak 38 No'da oturur, İşçi Sigortalarında sigorta memuru, hükümsüz.

16- Adı: Recep Yelkenkaya. Babası Ömer, Sürmene'de 1927 yılında Saniye'den doğma, bekâr, ilk mektep mezunu, Fener Haliç Caddesi No. 60'da oturur, sepetçilik yapar, hükümsüz.

17- Adı: Faik Şekeroğlu. Babası Halil, İstanbul'da 1337 yılında Hacer'den doğma, bekâr, Akşam Sanat Okulu mezunu, kaynakçı, çalgı imalatçısı, Fener Apdisubaşı Mimarcı Çeşme Sokak No. 15'de oturur, hükümsüz.

18- Adı: Nihat Tunalı. Babası Süleyman, İstanbul'da 1926 yılında Nazmiye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Büyükdere Cami Sokak 25 No'da oturur, İktisat Fakültesi öğrencisi, 1946 yılında 2 No'lu Örfi İdare Mahkemesince komünizm lehinde propaganda yapmaktan iki buçuk yıla hükümlü.

19- Adı: Mustafa Arhavi. Babası Hakkı, Üsküp'te 1917 yılında Emine'den doğma, evli, bir çocuklu, lise mezunu, Üsküdar İhsaniye Mahallesi Şerif Bey Çeşmesi Sokak 9/2'de oturur. Kazmacı, 1945 yılında İleri Gençlik Birliği faaliyeti ile ilgili olarak Örfi İdare Mahkemesince altı aya, ayrıca 3 sene 9 aya İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince hükümlü.

20- Adı: Ahmet Özdemir. Babası Hasan, Demirhisar'da 1326 yılında Ganime'den doğma, evli üç çocuklu, Ortaköy Gültekin Sokak 17 No'da oturur, sıhhi tesisatçı, hükümsüz.

21- Adı: Oruç Ali Tütenkesek. Babası Osman, Antalya'da 1341 yılında Cemile'den doğma, bekâr, lise mezunu, Göztepe Kayışdağı Caddesi 131 No'da oturur, İktisat Fakültesi'nde öğrenci, hükümsüz.

22- Adı: Abuzer Özdemir. Babası Mehmet, Malatya'da 1927 yılında Rabia'dan doğma, evli, çocuksuz, lise mezunu, Nişantaşı Vali Konağı Caddesi 34/6'da oturur, Teknik Üniversite İnşaat Fakültesi'nde öğrenci, hükümsüz.

23- Adı: Ferit Teksoy. Babası Saffet, Hayfa 1335 yılında Hikmet'ten doğma, bekâr, lise mezunu, Aksaray Taşkasap Molla Şeref Mahallesi Nakibüleşref Sokak 58 No'da oturur. Mütercim, 1944 yılında İleri Gençlik Birliği faaliyeti ile ilgili olarak Örfi İdare Mahkemesince iki yıla hükümlü.

24- Adı: İlhan Berktay. Babası Halil, 1931 yılında İzmir'de Ülfet'ten doğma, evli, çocuksuz, lise mezunu, Nişantaşı Vali Konağı Caddesi 34/6'da oturur. Teknik Üniversite Makine Fakültesi'nde öğrenci, hükümsüz.

25- Adı: Vecdi Özgüner. Babası Halil, Balıkesir'de 1341 yılında Enveriye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Kumkapı Köşklü Hamam çıkmazı 16 No'da oturur, Tıp Fakültesi öğrencisi, hükümsüz.

26- Adı: Şaban Ormanlar. Babası Hüsmen, Üsküp'te 1927 yılında Melek'ten doğma, bekâr, lise mezunu, Aksaray Nalıncı Sokak 2/3'te oturur, Güzel Sanatlar Akademisi Mimari kısmında öğrenci, hükümsüz.

27- Adı: Kadri Cokusurlu. Babası Rıza, Drama'da 1329 yılında Gülsüm'den doğma, evli üç çocuklu, ilk mektep mezunu, Taksim Hacı Ahmet Mah. İplikçi Fırın Cad. 112 No'da oturur, tütün işçisi, 1933 yılında komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan 1. Ağır Ceza Mahkemesince hükümlü.

28- Adı: Kadri Buldu. Babası Ahmet, Darıdere'de 1324 yılında Fatma'dan doğma, evli bir çocuklu, ilk mektep mezunu, Fatih Kocadede Mahallesi Silistre Sokak 11 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, Bursa Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmak suçundan 1933 yılında 4 sene 6 aya hükümlü.

29- Adı: Mustafa Özçelik. Babası Mehmet, Serez'de 1331 yılında Ümmü'den doğma, evli, iki çocuklu, ilk mektep mezunu, Kasımpaşa Hacıhüsrev Mahallesi Araplar Sokak No. 98'de oturur, tütün işçiligi yapar, İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesince 1949 yılında komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan 3 yıla hükümlü.

30- Adı: İdris Erdine. Babası Ali, 1334 yılında Doyran'da Aşire'den doğma, evli üç çocuklu, Kasımpaşa Hacıhüsrev Büyük Yokuş 19 No'da oturur, şoförlük yapar, az okur yazar, hükümsüz.

31- Adı: Seyit Atılal. Babası İbrahim, Drama'da 1326 yılında Rukiye'den doğma, evli, iki çocuklu, okur yazar, Ortaköy Kabalak Sokak 22 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, 1932 yılında İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan dört yıla hükümlü.

32- Adı: Mustafa Toprak. Babası Mehmet, Kavala'da 1339 yılında Meryem'den doğma evli, iki çocuklu, ilk mektep mezunu, Kasımpaşa Hacıhüsrev Mahallesi Araplar Sokak 3 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, 1933 yılında Bursa Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan 4 sene 6 aya hükümlü.

33- Adı: Arif Nanak. Babası Hasan, İskeçe'de 1327 yılında Hacer'den doğma, bekâr, az okur yazar, Fındıklı Mebusan Caddesi 68 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

34- Adı: Mehmet Üstüner. Babası Osman, Kavala'da 1318 yılında Fatma'dan doğma, evli, üç çocuklu, ilk mektep mezunu, Beşiktaş Uzunca Ova Cad. 95 No'da oturur tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

35- Adı: Halil Çalışır. Babası Ahmet, İstanbul'da 1928 yılında Havva'dan doğma, bekâr, ilk mektep mezunu, Ortaköy Amcabey Sokak 17 No'da oturur, tramvay biletçisi, hükümsüz.

36- Adı: Salih Başdurak. Babası Mehmet, Drama'da 1339 yılında Hasibe'den doğma, evli, iki çocuklu, orta mektep mezunu, Ortaköy Dere Çıkmazı No. 12'de oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

37- Adı: Tahir Hallaçoğlu. Babası İbrahim, Kavala'da 1330 yılında Naile'den doğma, evli, çocuksuz, okur yazar, Ortaköy Müverrih Sadettin Sokak 38 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

38- Adı: İbrahim Atılal. Babası Mustafa, Drama'da 1336 yılında Ayşe'den doğma evli, bir çocuklu, ilk mektep mezunu, Ortaköy Kabalak Sokak 22 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

39- Adı: Eşref Bilkive. Babası Ali, Kavala'da 1339 yılında Emine'den doğma evli, iki çocuklu, okur yazar, Ortaköy Müverrih Saadettin Sokak 38 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

40- Adı: Hasan Doğruyol. Babası Mustafa, Drama'da 1334 yılında Bahriye'den doğma, evli, dört çocuklu, az okur yazar, Ortaköy Fakirhane Sokak 17 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

41- Adı: Hüseyin Özaksel. Babası Necip, Kavala'da 1339 yılında Fatma'dan doğma, evli iki çocuklu, okur yazar, Ortaköy Gürcüoğlu Sokak 31 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

42- Adı: Emin Atılal. Babası Mustafa, İstanbul'da 1340 yılında Ayşe'den doğma, evli, iki çocuklu, ilkokul Mezunu, Ortaköy Kabalak Sokak 22 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

43- Adı: Süheyl Terek. Babası Hakkı, Antalya'da 1338 yılında Zehra'dan doğma, bekâr, sanat enstitüsü mezunu, Kumbaracı Yokuşu Camcı Fevzi Sokak 15/4'te oturur, İstanbul

Şehir Tiyatrosu'nda dekoratör, 1950 yılında İzmir Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan bir yıla hükümlü.

44- Adı: Dündar Baştımar. Babası İbrahim, Zehra'dan 1336 yılında Sürmene'de doğma, evli, bir çocuklu, lise mezunu, Levent (G) Yolu 14 No'da oturur, kumaş ticareti ile meşgul, İstanbul 1 No'lu Örfi İdare Mahkemesince İleri Gençler Birliği hadisesi ile ilgili olarak iki seneye hükümlü.

45- Adı: Veysel Akkaş. Babası Mehmet, Ünye'de 1926 yılında Vesile'den doğma, bekâr, lise mezunu, Ünye Orta Mahalle Mektep Sokak 5 No'da oturur, Hukuk Fakültesinde öğrenci, 1950 yılında İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan altı aya hükümlü.

46- Adı: Vahe Damgacıyan. Babası Hırant, İstanbul'da 1926 yılında Maryam'dan doğma, bekâr, orta mektep mezunu, Altınbakkal Bayır Sokak 116 No'da oturur, kalorifer tesisatçısı, hükümsüz.

47- Adı: Kazım Yelkenkaya. Babası Ahmet, İstanbul'da 1341 yılında Lütfiye'den doğma, bekâr, orta mektep mezunu, Unkapanı Müftü Ali Mahallesi 13/3 No'da oturur, sepetçi, hükümsüz

48- Adı: Salahattin Akansık. Babası Cemil, 1318 yılında İstanbul'da Vasfiye'den doğma, evli, iki çocuklu, orta mektep mezunu, Şehremini Baruthane Yokuşu Toprak Sokak 21 No'da oturur, kunduracılık yapar, Ankara Garnizon K. Askeri Mahkemesince 1944 yılında komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan altı aya hükümlü.

49- Adı: Nuran Dozer. Babası Niyazi, Adana'da 1927 yılında Feride'den doğma, bekâr, lise mezunu, Rumelihisarı Mektep Sokak 10 No'da oturur, Tıp Fakültesi talebesi, hükümsüz.

50- Adı: Sevine Tanık. Babası Mustafa, Tarsus'ta 1927 yılında Zehra'dan doğma, bekâr, lise mezunu, Kalyoncu Kulluk Düğün Sokak 1 No'da oturur, Tıp Fakültesi talebesi, hükümsüz.

51- Adı: Melahat Türksal. Babası Enver, Antalya'da 1339 yılında Refet'ten doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Çemberlitaş Peykhane Caddesi 51 No'da oturur, ev kadını, hükümsüz

52- Adı: Sevim Tan. Babası İsmail Hakkı, İstanbul'da 1925 yılında Ayşe'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Laleli Caddesi 36/8'de oturur, serbest doktor, hükümsüz.

53- Adı: Nuran Ertan. Babası Rıza. Bursa'da 1926 yılında Cevahir'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Ankara Namıkkemal Mahallesi Üçüncü Cad. 2/3'te oturur, ev kadını, hükümsüz.

54- Adı: Muzaffer Eren. Babası İhsan, İstanbul'da 1339 yılında Zühre'den doğma, evli, çocuksuz, orta mektep mezunu, Ayvansaray Bostan Sokak 36 No'da oturur, Denizcilik Bankası personel memuru, hükümsüz.

55- Adı: Sıdıka Umut. Babası Bahattin, Sivas'ta 1339 yılında Zekiye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Ankara Tuna Caddesi Halk Sokak No. 11/1'de oturur, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde öğrenci, hükümsüz.

56- Adı: Mübeccel Kıray. Babası Mehmet Hilmi, İzmir'de 1339 yılında Fatma'dan doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, Amerikan Haberler Bürosu'nda kültür işleri müşaviri, hükümsüz.

57- Adı: Güleren Özdemir. Babası Kamil, Ayvalık'ta 1930 yılında Naşide'den doğma evli, çocuksuz, Nişantaşı Vali Konağı Caddesi 34/6'da oturur, Hukuk Fakültesinde öğrenci, hükümsüz.

58- Adı: Macit Bilge. Babası Bedri, Filorina'da 1334 yılında Macide'den doğma, evli, iki çocuklu, Yapı Enstitüsü mezunu,

İzmir Rıfat Paşa Caddesi 12/B'de oturur, inşaat teknisyenliği yapar, hükümsüz.

59- Adı: Cazım Aktimir. Babası İbrahim Rasih, Kandiya'da 1318 yılında Ayşe Şükran'dan doğma, bekâr, lise mezunu, İzmir Gazi Kadınlar Sokak 21 No'da oturur, ticaret ile müştegil, 1925, 1930 ve 1931 yıllarında komünizm lehinde faaliyette bulunmak isnadı ile netice olarak dört yıla hükümlü.

60- Adı: Ahmet Bilge. Babası Bedri, Filorina'da 1337 yılında Macide'den doğma, dul, bir çocuklu, inşaat enstitüsü mezunu, İzmir Karşıyaka 1713 Sokak 68 No'da oturur, inşaat teknisyeni, hükümsüz.

61- Adı: Fazıl Barkan. Babası Muttalip, İzmir'de 1332 yılında Reşide'den doğma, evli, bir çocuklu, orta mektep mezunu, inşaat teknisyeni, İzmir 848 Sokak 8 No'da oturur, hükümsüz.

62- Adı: Kamil Akar. Babası Hamit, Biga'nın Yenice Köyü'nde 1339 yılında Zeynep'ten doğma, evli, iki çocuklu, orman mektebi mezunu, İzmir Karşıyaka 1836 Sokak 4 No'da oturur, Karşıyaka Orman Bölge Şefi, hükümsüz.

63- Adı: İhsan Konaş. Babası Mehmet Fikri, Üsküdar'da 1328 yılında Fahriye'den doğma, evli, iki çocuklu, okur yazar, İzmir Kızılçullu 1068 Sokak numarasız hanede oturur, kereste fabrikalarında testere bileyicisi, 1932 yılında İzmir Ağır Ceza Mahkemesince katil suçundan 8 sene 4 aya hükümlü.

64- Adı: Doğan Çetiner. Babası Nedim, Mihalıççık'ta 1336 yılında İhsan'dan doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, İzmir Kültür Mahallesi 1398 Sokak 13 No'da oturur, Devlet Kara Yolları Teknik Hesap Servisi'nde memur, hükümsüz.

65- Adı: Bekir Karayel. Babası Veli, Yenipazar'da 1336 yılında Fatma'dan doğma, evli, iki çocuklu, orta mektep mezunu, Ankara Gülveren Bahçeleri 13 No'da oturur, Zafer matbaasında mürettip, hükümsüz.

66- Adı: Sabahattin Dikmen. Babası ALİ Rıza, Adana'da 1926 yılında Zekiye'den doğma, bekâr, Ticaret Lisesi mezunu, Ankara Işıklar Caddesi 2 No'da oturur, muhasebeci, (serbest olarak çalışmaktadır), hükümsüz.

67- Adı: Hayati Tüzün. Babası Kadri, Nasliç'te 1338 yılında Kıymet'ten doğma, bekâr, orta mektep mezunu, Ankara Yeni Mahalle inşaat müteahhidi Rıza'nın evinde oturur, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'nde arşiv memuru, hükümsüz.

68- Adı: Cemil Toygar. Babası Yusuf Ziya, Akdağmadeni'nde 1336 yılında Halide'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Ankara Küçük Evler 33 Sokak No. 23'de oturur, Büyük Millet Meclisi basımevi idare memuru, hükümsüz.

69- Adı: Mustafa Kolkır. Babası İbrahim, Tavas'ta 1332 yılında Esma'dan doğma, bekâr, sanat enstitüsü mezunu, Balıkesir Anafartalar Caddesi Haçseren Sokak 5 No'da oturur, gazete bayiliği yapar, hükümsüz.

70- Adı: Asım Aksar. Babası Sıddık, Kalkandelen'de 1338 yılında Samia'dan doğma, bekâr, lise mezunu, Kasımpaşa Sipahi Fırın Sokak 91 No'da oturur, matbaacılık yapar, hükümsüz.

71- Adı: Hüseyin Arıkçay. Babası Mehmet, Piriştine'de 1325 yılında Gülzade'den doğma, evli, çocuksuz, okur yazar, Cerrahpaşa Kürkçü Başı Çeşme Sokak 2/1 No'da oturur, kunduracılık yapar, hükümsüz.

72- Adı: Turhan Baykara. Babası Hayrullah, Konya'da 1930 yılında Şükriye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Beylerbeyi Şahbaz Yiğit Sokak No. 16'da oturur, yedek subay öğrencisi iken mevkuf hale gelmiş, hükümsüz.

73- Adı: Kenan Toksal. Babası Ahmet, Çarşamba'da 1926 yılında Melahat'tan doğma, bekâr, Karagümrük İskender Bey Mahallesi Nakkaş Levni Sokak No. 7'de oturur, lise mezunu olup Hukuk Fakültesi'nde ögrenci, hükümsüz.

74- Adı: Yakup Irgat. Babası Salih, İzmir'de 1318 yılında Fatma'dan doğma, evli, beş çocuklu, ilk mektep mezunu, Vefa Darülhadis Sokak No. 14'de oturur, inşaat işçiliği yapar, hükümsüz.

75- Adı: Musa Emre. Babası Süleyman, Ankara'da 1323 yılında Fatma'dan doğma, bekâr, ilk mektep mezunu, Fatih Kirmasti Mahallesi Viran Mescit Sokak 30 No'da oturur, marangozluk yapar, hükümsüz.

76- Adı: Suavi Barutçuoğlu. Babası Şükrü, 1931 yılında Antakya'da Adile'den doğma, bekâr, lise mezunu, Gedikpaşa Tayyareci Kemal Sokak 20 No'da oturur Hukuk Fakültesi talebesi, hükümsüz.

77- Adı: Ekrem Atak. Babası Kerim, Artvin'de 1339 yılında Azize'den doğma, bekâr, lise mezunu, Selimiye Eczane Sokak No. 32'de oturur, Hukuk Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

78- Adı: Tayyar Uslu. Babası Talip, İstanbul'da 1336 yılında Şükriye'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Üsküdar Tabaklar Mahallesi Nalçacı Hasan Sokak 15 No'da oturur, İstanbul İş Bankası'nda memur, hükümsüz.

79- Adı: Oğuz Eren. Babası Tevfik, İstanbul'da 1340 yılında Zihniye'den doğma evli, çocuksuz, tahsilsiz, Ayvansaray'da Bostan Sokak 36 No'da oturur, Devlet Denizyolları'nda devri çark memuru, hükümsüz.

80- Adı: İbrahim Kıray. Babası Sadullah, Bakırköy'de 1339 yılında Eşreften doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, Matbaacı Osman Bey Sokak 18 No'da oturur, Tıp Fakültesi'nde asistan, hükümsüz.

81- Adı: Muammer Tamkan. Babası Ramazan, İstanbul'da 1341 yılında Gülbahar'dan doğma, evli, iki çocuklu, ilk mektep mezunu, Ortaköy Leylek Yuvası Sokak 26 No'da oturur, tütün işçisi, hükümsüz.

82- Adı: Arif Damar. Babası Hüsnü, Eceabat'ta 1341 yılında Mükerrem'den doğma, bekâr, orta mektep mezunu, Kumkapı Köşklü Hamam Çıkmazı Sokak No. 16'da oturur. işportacılık yapar, hükümsüz.

83- Adı: Ahmet Konuk. Babası Taşkıran, Kavala'da 1322 yılında Ayşe'den doğma, evli, üç çocuklu, az okur yazar, Ortaköy Dereboyu Ay Aydın Sokak 12 No'da oturur, bakkallık yapar, hükümsüz.

84- Adı: Ahmet Bacak. Babası Halil, Dırama'da 1339 yılında Hanife'den doğma, evli, iki çocuklu, az okur yazar, Ortaköy Amcabey Sokak 17 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

85- Adı: Hasan Takarmağan. Babası Hüseyin, Kavala'da 1331 yılında Sıdıka'dan doğma, evli, dört çocuklu, az okur yazar, Tahtakılıç Sokak 24 No'da oturur, şapka fabrikasında amele, hükümsüz.

86- Adı: Hüseyin Alkaranfil. Babası İbiş, Dırama'da 1325 yılında Nefize'den doğma, evli, bir çocuklu, az okur yazar, Düzce Camiikebir Mahallesi Kumral Sokak 11 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

87- Adı: Cemal Cokran. Babası Zührap, Dırama'da 1341 yılında Fatma'dan doğma, evli, iki çocuklu, okur yazar, Ortaköy Cavitağa Yeni Kaldırım Sokak No. 31'de oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

88- Adı: Hasan Tarh. Babası Halil, Balya'da 1328 yılında Zekiye'den doğma, evli, iki çocuklu, az okur yazar, Balat Molla Aşkı Mahallesi No. 8'de oturur, demircilik yapar, hükümsüz.

89- Adı: Tahsin Güzelfilibe. Babası Ahmet, Filibe'de 1319 yılında Hatice'den doğma, evli, üç çocuklu, az okur yazar, Edirnekapı Tekir Saray Ulubatlı Hasan Sokak 18 No'da oturur, seyyar satıcılık yapar, hükümsüz.

90- Adı: İsmet Oran. Babası Sefer, Kavala'da 1339 yılında Fatma'dan doğma, evli, iki çocuklu, orta mektep mezunu, Ortaköy Çırçır Çeşmesi Sokak 36 No'da oturur, seyyar satıcılık yapar, hükümsüz.

91- Adı: Hasan Küçükpomak. Babası Osman, Kavala'da 1335 yılında Hatice'den doğma, evli, beş çocuklu, cahil, Kasımpaşa İplikçi Fırın Caddesi Saf Kuyu Sokak 27 No'da oturur, tütün işçiligi yapar, hükümsüz.

92- Adı: Hüseyin Pekhamarat. Babası Salih, Dırama'da 1328 yılında Havva'dan doğma, evli, beş çocuklu, az okur yazar, Ortaköy Cavit Ağa Sarmacı Sokak 14 No'da oturur tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

93- Adı: Hüseyin Uysal. Babası Abdi, Dırama'da 1325 yılında Şefika'dan doğma, evli, dört çocuklu, okur yazar, Ortaköy Sarıbal sokak 17 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

94- Adı: Yaşar Beyazteke. Babası Ramazan, Dırama'da 1338 yılında Ayşe'den doğma, evli, üç çocuklu, ilk mektep mezunu, Ortaköy Sarmacı Sokak 12 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

95- Adı: Turgut Akalın. Babası Şahin, Şumnu'da 1929 yılında Nigâr'dan doğma, bekâr, lise mezunu, Ankara Meşrutiyet Caddesi Konur Sokak 44/B'de oturur, Tıp Fakültesi'nde öğrenci, hükümsüz.

96- Adı: Ahmet Fırıncı. Babası Mehmet, Hopa'da 1317 yılında Ayşe'den doğma, bekâr, orta tahsilli, Yedikule İki Yüzlü Çeşme Sokak 70 No'da oturur, dericilik yapar, 1932 yılında İstanbul'da Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde propaganda yapmaktan dört yıla, 1946 yılında yine aynı suçtan dört seneye (İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince) hükümlü.

97- Adı: Ömer Lütfi Tuncay. Babası Sadık, Çorlu 1334 yılında Hayriye'den doğma, evli, iki çocuklu, muallim mektebi

mezunu, Ankara Işıklar Caddesi 26 No'da oturur, Büyük Millet Meclisi arşiv memurluğundan açığa alınmış, hükümsüz.

98- Adı: Tevfik Dilmen. Babası Hasan Hüsnü, Bursa'da 1332 yılında Naciye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Beyoğlu Bostan Mahallesi Küçük Odalar Sokak No. 3'te oturur, muamelecilik yapar, 1944 yılında Ankara Garnizon Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan bir yıla, ayrıca ve aynı mahkemece evrak zayiinden üç yıla hükümlü.

99- Adı: Bekir Kenan Yaşlıçam. Babası Emin, İstanbul'da 1337 yılında Dilber'den doğma, evli bir çocuklu, orta tahsilli, Ankara Yağcılar Sokak 5 No'da oturur, Çankaya Arazi ve Kadastro Müdürlüğü'nde fen memuru, hükümsüz.

100- Adı: Süleyman Salter. Babası Remzi, Şebinkarahisar'da 1330 yılında Zikriye'den doğma, evli, çocuksuz, orta tahsilli, Cebeci Abidin Paşa köşkü civarı Aydede Sokak 86 No'da oturur, Devlet Demiryolları Cer Dairesi'nde memur, hükümsüz.

101- Adı: Salih Çakır. Babası Mehmet Hakkı, Eski Cuma'da 1929 yılında Hatice'den doğma, bekâr, lise tahsilli, Ankara Ergen Sokak 56 No'da oturur, Tıp Fakültesi'nde öğrenci, hükümsüz.

102- Adı: Mümtaz Göktürk. Babası İsmail Hakkı, Gerede'de 1340 yılında Emine Macide'den doğma, evli, bir çocuklu, yüksek tahsilli, Ankara Maltepe Süleyman Bey Mahallesi 9 No'da oturur, Ankara Halk Sandığı muamelat servisinde çalışır, hükümsüz.

103- Adı: Aydemir Kandemir. Babası Ahmet Hami, Pınarbaşı'nda 1341 yılında Şefika'dan doğma, evli, bir çocuklu, Ticaret Lisesi mezunu, Ankara Soğukkuyu Rüzgârlı Sokak 5 No'da oturur, Sümerbank muhasebe memuru, hükümsüz.

104- Adı: Kemal Bekir Özmanav. Babası Bekir, Çivril'de 1340 yılında Ayşe'den doğma, evli, çocuksuz, Devlet Konservatuarı

mezunu, Ankara Yenişehir Sezenler Sokak 8/33'te oturur, Devlet Tiyatrosu'nda aktör, hükümsüz.

105- Adı: Kamuran Bastuji. Babası Tahir, Malatya'da 1927 yılında Remziye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Ankara Öncebeci Bahadırlar Sokak 30/3'te oturur, Tıp Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

106- Adı: Hilmi Artan. Babası Abdullah, Adana'da 1340 yılında Zekiye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Adana Naciran Mahallesi 25. Sokak 45 No'da oturur, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

107- Adı: Faruk Ural. Babası Naci, Uşak'ta 1926 yılında Hasibe'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Uşak Belediye Caddesi 8 No'da oturur, tevkiften evvel boşta, Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan iki sene 4 aya hükümlü.

108- Adı: Arif Önal. Babası Arif Hikmet, Diyarbakır'da 1923 yılında Sara'dan doğma, bekâr, lise mezunu, Ankara Yenişehir Konur Sokak 61 No'da oturur, plan ve kopya teknisyeni, hükümsüz.

109- Adı: Ruhi Su. Babası Abdullah, Van'da 1328 yılında Huriye'den doğma, dul, bir çocuklu, yüksek tahsilli, Ankara Işıklar Caddesi Karakuş Sokak Halila Apartmanı Kat: l 2/A'da oturur, Devlet Operası'nda artist, hükümsüz.

110- Adı: Raci Dinçer. Babası İsmail Hakkı, İstanbul'da 1340 yılında Mürüvvet'ten doğma, bekâr, lise mezunu, Beyoğlu Toprak Lüle Sokak 14 No'da oturur, serbest çalışmakta, İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde neşren propaganda yapmak suçundan bir sene 4 aya hükümlü.

111- Adı: Saim Altıneş. Babası Yunus, İstanbul'da 1337 yılında Safiye'den doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, İzmir 760 Sokak 12 No'da oturur, Çalışma Bakanlığı müfettişi, hükümsüz.

112- Adı: Vasfi Yükseksoy. Babası İhsan, İstanbul'da 1926 yılında Zühre'den doğma, bekâr, orta tahsilli, Ayvansaray Bostan Sokak 36 No'da oturur, tevkiften üç ay evvel mülga 81. Piyade Alayına sevk edilmiş, hükümsüz.

113- Adı: Hasan Kasarcı. Babası İsmail, Şumnu'lu, 1915 doğumlu, Fatma'dan doğma, evli, çocuksuz, Beyoğlu Serdar Ömer Paşa Caddesi 162 No'da oturur, trikotaj fabrikası sahibi, 1934 yılında Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesince komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan üç sene dört aya hükümlü.

114- Adı: Halim Spatar. Babası Mümtaz, Simav'da 1929 yılında Reşadet'ten doğma, bekâr, lise mezunu, Laleli Yeşil Tulumba Sokak Selamet Apartmanı üçüncü dairede oturur, Tıp Fakültesi'nde talebe hükümsüz.

115- Adı: İsmet Meriç. Babası Osman, Yenipazar'da 1933 yılında Nazmiye'den doğma, bekâr, orta tahsilli, Rami Yeni Mahalle Dikiliağaç Sokak No. 39'da oturur, boşta, hükümsüz.

116- Adı: Arif Çalışkan. Babası İsmail, Şumnu'da 1929 yılında Fatma'dan doğma, bekâr, okur yazar, Rami Taşlıtarla 622 No'da oturur, sıcak demirci işçisi, hükümsüz.

117- Adı: Mehmet Sonugür. Babası Salim, Razgırat'ta 1336 yılında Zehra'dan doğma, bekâr, lise tahsilli, Fatih Halıcılar Caddesi 59 No'da oturur, İktisat Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

118- Adı: Hüsnü Onat. Babası Hasan Cemal, Ayvalık'ta 1929 yılında Mahinur'dan doğma, bekâr, lise tahsilli, Kumkapı Sarayiçi Sokak 11 No'da oturur, Hukuk Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

119- Adı: Emin Emek. Babası Yusuf, Milas 1321 yılında Ayşe'den doğma, evli, üç çocuklu, orta tahsilli, İzmir Alsancak 1466 Sokak 3 No'da oturur, terzilik yapar, hükümsüz.

120- Adı: Selahattin Soylu. Babası Hüsamettin, İzmir'de 1339 yılında Lamia'dan doğma, evli, bir çocuklu, orta tahsilli, İzmir Karşıyaka 1762 Sokak No. 7'de oturur, Pirine Yağı fabrikatörü, hükümsüz.

121- Adı: Erdoğan Berktay. Babası İbrahim Halim, İzmir'de 1337 yılında Ülfet'ten doğma, evli, bir çocuklu, yüksek tahsilli, İzmir Tevfik Rüştü Aras Bulvarı 12/3'te oturur, avukat, hükümsüz.

122- Adı: Turhan Tuna. Babası Enver, İstanbul'da 1927 yılında Bedia'dan doğma, bekâr, Devlet Konservatuarı mezunu, Ankara Kurtuluş Misafir Sokak No. 24'de oturur, Devlet Konservatuarı'nda orkestra keman asistanı, hükümsüz.

123- Adı: Orhan Suda. Babası Nizamettin, Ankara'da 1929 yılında Faika'dan doğma, bekâr, orta tahsilli, Ankara Yeni Mahalle 8056 ada 22 parsel No. 39'da oturur, İstatistik Genel Müdürlüğü yayın şubesinde memur, hükümsüz.

124- Adı: Şükrü Basar. Babası Hasan, Merzifon'da 1338 yılında Elife'den doğma, bekâr, orta tahsilli, Ankara Dışhisar 18 No'da oturur, Kömür Satış ve Tevzi Müessesesinde memur, hükümsüz.

125- Adı: İsmail Ayyıldız. Babası Ahmet, İskeçe'de 1930 yılında Gülsüm'den doğma, bekâr, ilk mektep mezunu. Ankara Demirlibahçe eski tren yolu 39 No'da oturur, seyyar kitapçı, hükümsüz.

126- Adı: İlhan Başgöz. Babası Hasan, Sivas'ta 1337 yılında Zican'dan doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Ankara Tuna Caddesi Halk Sokak 11 No'da oturur, edebiyatçı, hükümsüz.

127- Adı: Celal Gürol. Babası Fehmi, Edirne'de 1341 yılında Nesibe'den doğma, bekâr, orta tahsilli, Ankara Özveren Sokak 12 No'da oturur, Kara Kuvvetleri Komutanlığı İstihkâm Dairesinde ücretli memur, hükümsüz.

128- Adı: Necati Anık. Babası İbrahim, Mürefte'de 1336 yılında Ülfet'ten doğma, bekâr, orta tahsilli, Maltepe Süleyman Bey Mahallesi 88 No'da oturur, Ankara Fişek Fabrikasında memur, hükümsüz.

129- Adı: Muzaffer Arabul. Babası Mustafa, İstanbul'da 1333 yılında Emine'den doğma, evli, üç çocuklu, lise mezunu, Devlet Kara Yolları Konya Müdürlüğü emrinde görevli, Konya Tarla Mahallesi 371. Sokak 8 No'da oturur, hükümsüz.

130- Adı: Veli Gemici. Babası Adem, Antalya'da 1332 yılında Mürüvvet'ten doğma, evli, iki çocuklu, yüksek tahsilli, Antalya Aksu Nahiyesi Kundu Köyü numarasız hanede oturur, çiftçilikle müştegil, hükümsüz.

131- Adı: Ahmet Gayretli. Babası Mustafa, Kayseri'de 1926 yılında Elmayi'den doğma, bekâr, sanat mektebi mezunu, Kayseri Büyükbahçebaşı Yoldaş Sokak 19 No'da oturur, tesviyecilik yapar, 1947 yılında Ankara Garnizon Mahkemesi'nde komünizm lehinde faaliyette bulunmaktan dokuz aya hükümlü.

132- Adı: Hasan Yılmaz. Babası Ali, Hacıbektaş'ta 1335 yılında Münire'den doğma, evli, çocuksuz, az okur yazar, Ankara Cebeci Demirlibahçe Güzeltepe Sokak 21/B'de oturur, matbaacı, hükümsüz.

133- Adı: Ulvi Uraz. Babası Fevzi, İstanbul'da 1337 yılında Feriha'dan doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, Ankara Necatibey Caddesi 53/4'de oturur, Ankara Devlet Tiyatrosu aktör ve rejisörü, hükümsüz.

134- Adı: Recep Egemen. Babası İbrahim, İzmir'de 1328 yılında Fatma'dan doğma, evli, üç çocuklu, yüksek tahsilli, Ankara Kızılay İzmir Caddesi 27/3'te oturur, Madencilik Arama Enstitüsü Jeolojik Şubesinde müdür, hükümsüz.

135- Adı: Ziya Kirman. Babası Alaaddin, İstanbul'da 1332 yılında Mediha'dan doğma, evli, çocuksuz, Ankara Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 43 No'da oturur, Maden Tetkik Arama Enstitüsünde memur, hükümsüz.

136- Adı: Mustafa Karayol. Babası Mahmut, Erzurum'da 1928 yılında Cevahir'den doğma, dul, iki çocuklu, ilk mektep mezunu, Ankara Atıfbey Mahallesi Birinci Sokak 92 No'da oturur, şoförlük yapar, hükümsüz.

137- Adı: Cavit Aydıner. Babası Selim, Çandarlı'da 1330 yılında Pembe'den doğma, evli, üç çocuklu, Ankara Abidinpaşa Köşkü civarı 71 No'da oturur, lise mezunu olup Devlet Demir Yolları idaresinde memur, hükümsüz.

138- Adı: Mehmet Ressamoğlu. Babası Hüsnü, Rodos'ta 1926 yılında Sıdıka'dan doğma, bekâr, yüksek tahsilli, İzmir Karşıyaka Belediye Sokak 20 No'da oturur, Roma Üniversitesi'nde doktora yapmak üzere tahsiline devam etmekte ve Roma Radyosu'nda Türkçe servisinde şef, hükümsüz.

139- Adı: Zehra Kosova. Babası Hasan Galip, Kavala'da 1336 yılında Düriye'den doğma, dul, bir çocuklu, ilk mektep mezunu, Kasımpaşa'da Ufak köprü Sokak 52 No'da oturur, tütün işçiliği yapar, hükümsüz.

140- Adı: Selçuk Uraz. Babası Vasfi, İstanbul'da 1336 yılında Aheste'den doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, Ankara Selçuk Sokak 33/8'de oturur, Devlet Konservatuarı tiyatro bölümünde öğretmen, hükümsüz.

141- Adı: Tevhide Göloğlu. Babası Mehmet, Kastamonu'da 1339 yılında Emine'den doğma, evli, bir çocuklu, yüksek tahsilli, Ankara Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 156/1'de oturur, ev kadını, hükümsüz.

142- Adı: Behçet Pekmerdol. Babası Hamdı, İzmit'te 1338 yılında Zarife'den doğma, evli, bir çocuklu, yüksek tahsilli,

Bayazıt Kimyager Dervişpaşa Sokak No. 30'da oturur, askerî öğretmen, hükümsüz.

143- Adı: Hüseyin Kerpiç. Babası Yaşar, Dırama'da 1337 yılında Pakize'den doğma, evli, çocuksuz, ilk mektep mezunu, Ortaköy Büyükşekerci Sokak 39 No'da oturur, PTT'de memur, hükümsüz.

144- Adı: Rasim Yıldızbakan. Babası Ahmet, Dırama'da 1331 yılında Ayşe'den doğma, evli, üç çocuklu, az okur yazar, Ortaköy Leylek Yuvası 4 No'da oturur, tramvay biletçisi, hükümsüz.

145- Adı: Hıristo Prodromidis. Babası Arapiyos, Erbaa'da 1323 yılında Erazmiya'dan doğma, evli, iki çocuklu, ilk mektep mezunu, Beşiktaş Köyiçi No. 21'de oturur, serbest olarak komisyoncu yanında çalışmakta, hükümsüz.

146- Adı: Hayati Denizkuşu. Babası Mustafa, İzmir'de 1926 yılında Naciye'den doğma, bekâr, köy enstitüsü mezunu, İzmir Karaburun Kazası Sahip Köyü'nde numarasız hanede memur, İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde talebe, hükümsüz.

147- Adı: İhsan Hasırcı. Babası Mehmet, Safranbolu'da 1926 yılında Seher'den doğma, bekâr, orta tahsilli, Safranbolu'nun Onarı Köyü'nde numarasız hanede oturur, bahçıvanlık yapar, hükümsüz.

148- Adı: Aclan Sayılgan. Babası Hilmi, İzmir'de 1924 yılında Hatice'den doğma, evli, bir çocuklu, lise tahsilli, Ankara Tuna Caddesi 3 No'da oturur, Devlet Tiyatrosu'nda artist, hükümsüz.

149- Adı: Balkar Yekebaş. Babası Vehbi, İstanbul'da 1929 yılında Hayriye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Ankara Karanfil Sokak 20 No'da oturur, Tıp Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

150- Adı: Selçuk Şenel. Babası Fikret, Afyon'da 1928 yılında Fatma'dan doğma, bekâr, lise mezunu, Ankara Abidinpaşa

Mahallesi Kayalar Sokak 102/E'de oturur, Tıp Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

151- Adı: Ali Tunacan. Babası Yusuf, Vidin'de 1332 yılında Fatma'dan doğma, evli, iki çocuklu, yüksek tahsilli, Diyarbakır İstasyon Lojmanında oturur, Devlet Demiryolları müfettişi, hükümsüz.

152- Adı: Nevzat Yavuzyıldırım. Babası Ahmet, Bolu'da 1930 yılında Aliye'den doğma, bekâr, lise mezunu, Düzce Cedidiye Mahallesi Köprü Sokak No. 13'de oturur, Tıp Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

153- Adı: Turan Tamer. Babası Ruhi, Gebze'de 1341 yılında Lütfiye'den doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Ankara Atatürk Bulvarı 95/4'de oturur, avukat, hükümsüz.

154- Adı: Yılmaz Çolpan. Babası Ragıp, Gönen'de 1928 yılında Firdevs'ten doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Ankara Cami Sokak No. 18'de oturur, mütercim olup Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde görevli, hükümsüz.

155- Adı: Şükrü Ünal. Babası Kâni, Tokat'ta 1926 yılında Raife'den doğma, evli, bir çocuklu, lise mezunu, Ankara Kırgızlar Mahallesi Yüner Sokak No. 8'de oturur, serbest elektrikçi, hükümsüz.

156- Adı: Nejat Özön. Babası Nihat, İstanbul'da 1927 yılında İnayet'ten doğma, bekâr, yüksek tahsilli, Ankara Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 127/1'de oturur, Yedek Subay Okulu'nda öğrenci, hükümsüz.

157- Adı: Lütfi Kanak. Babası İbrahim, Akdağmaden'de 1336 yılında Ayşe'den doğma, evli, çocuksuz, lise tahsilli, Gazlıçeşme 14. Sokak numarasız evde oturur, arazi kadastro teknisyeni, hükümsüz.

158- Adı: Ali Cihan Erkaya. Babası Ziya, Keçiborlu'da 1928 yılında Lütfiye'den doğma, evli, çocuksuz, kadastro lisesi mezunu, Kırıkkale Yenidoğan Mahallesi Güven Sokak 25/A'da oturur, yevmiyeli fen memuru olarak Kırıkkale Belediyesi'nde çalışmakta, hükümsüz.

159- Adı: Fuat Hikmet Güner. Babası Sedat, Çanakkale'de 1341 yılında Rabia'dan doğma, evli, bir çocuklu, yüksek tahsilli, Adana İstiklal Mahallesi 222. Sokak 31 No'da oturur, Adana Erkek Lisesi felsefe öğretmeni, hükümsüz.

160- Adı: Adnan Yücebaş. Babası Salih, Denizli'de 1928 yılında Zehra'dan doğma, bekâr, lise mezunu, Fatih Muktesip İskender Mahallesi Akseki Cad. 13 No'da oturur, Tıp Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

161- Adı: Nahit Ergin. Babası Kemal, Vize'de 1931 yılında Saadet'ten doğma, bekâr, orta tahsilli, Ankara Dışkapı 13/B'de oturur, Zafer Gazetesi abone memuru, hükümsüz.

162- Adı: İsmail Tümer. Babası Mustafa, Bala'da 1339 yılında Şefika'dan doğma, evli, üç çocuklu, ilkokul mezunu, Ankara Yeni Doğan Mahallesi Rüstem Ağa Sokak 76 No'da oturur, terzilik yapar, hükümsüz.

163- Adı: İmadettin Selhep. Babası Mehmet Fevzi, İstanbul'da 1927 yılında Mürüvvet'ten doğma, evli, çocuksuz, orta tahsilli, Ankara Kavaklıdere Boylu Sokak 8/3 No'da oturur, komisyonculuk yapar, geçmişte hükümlülüğü olduğunu fakat hatırlamadığını beyan etti.

164- Adı: Özer Sağmak. Babası Hüsrev, Ankara'da 1930 yılında Merzuka'dan doğma, bekâr, lise tahsilli, Ankara Bahçelievler Maarif Evleri 27 No'da oturur, Ziraat Fakültesi'nde talebe, hükümsüz.

165- Adı: Zekai Özgenç. Babası Veysi, 1928 yılında İzmir'de Müveddet'ten doğma, bekâr, Tıp Fakültesi öğrencisi, Beşiktaş Kılıçali Eski Konak Sokak 24 No'da oturur, hükümsüz.

166- Adı: Ali Hikmet Maltepe. Babası Mehmet, İzmir'de 1341 yılında Fatma'dan doğma, evli, bir çocuklu, kimya mühendisi, sabıkasız, İstanbul Beyazıt Nur Sokak No. 6'da oturur.

167- Adı: Şükran Kurdakul. Babası Mehmet Salih, İstanbul'da 1927 yılında Mukadder'den doğma, bekâr, orta okul mezunu, sabıkasız, Beşiktaş Hasanpaşa Deresi No. 55'te oturur. İstanbul Matbaasında komisyoncu.

168- Adı: Selma Ertekin. Babası Rüştü, İstanbul, 1340 Nimet'ten doğma, evli, bir çocuklu, yüksek tahsilli, sabıkasız, Kadıköy Bahariye Cad. No. 65'de oturur, ev kadını.

169- Adı: İsmail Öztürk. Babası Abdullah, Çankırı'da 1933 yılında Arzu'dan doğma, bekâr, Yüksek Ticaret talebesi, sabıkasız, Fatih Çırçır Fenerci Hüseyin Çıkmazı No. 3'te oturur.

170- Adı: Sabim Buğay. Babası Ömer, Mersin'de 1934 yılında Seher'den doğma, evli, çocuksuz, Yüksek Ticaret talebesi, sabıkasız, Üsküdar Baglarbaşı Cad. 227 No'da oturur.

171- Adı: Naciye Buğay. Babası Ani, İstanbul'da 1930 yılında Cemile'den doğma, evli, çocuksuz, lise mezunu, hükümsüz, Üsküdar Baglarbaşı Caddesi No. 227'de oturur, ev kadını.

172- Adı: Merih Demirkan. Babası Ertuğrul, Samsun'da 1335 yılında Ümmühan'dan doğma, evli, iki çocuklu, yüksek tahsilli, hükümsüz, Osmanbey Paşakay Apartmanı Şair Nigâr Sokak 61/6'da oturur, Yapı Kredi Bankası memuru.

173- Adı: Solmaz Berktay. Babası Kamil, Ayvalık'ta 1932 yılında Naşide'den doğma, evli, çocuksuz, Tıp Fakültesi'nde öğrenci, hükümsüz, Nişantaşı Vali Konağı Cad. 34/6'da oturur.

174- Adı: Behice Hatko. Babası Sadık, Bursa'da 1326 yılında Mahire'den doğma, evli, bir çocuklu, sosyoloji doktoru, 1951 yılında Ankara Garnizon Mahkemesince T.C.K.nun 161. maddesine göre 15 aya hükümlü ve cezası infaz edilmiş, Anadoluhisarı Riyaziyeci Sokak 7 No'da oturur, ev kadını.

175- Adı: Bayram Çokgeçim. Babası İskender, Dırama'da 1336 yılında Fatma'dan doğma, evli, üç çocuklu, okur yazar, hükümsüz, Ortaköy Müverrih Sadettin Sokak No. 8'de oturur, garson.

176- Adı: Halil Dumanoğlu. Babası Mehmet, Rodos'ta 1922 yılında Vesile'den doğma, bekâr, lise mezunu, hükümsüz, son olarak Kadeş Vapurunda kâtip muavini, İzmir Karşıyaka 1683 Sokak 16/ C'de oturur.

177- Adı: Necati Beygu. Babası Abdülhalim, Erzurum'da 1337 yılında Nuriye'den doğma, dul, bir çocuklu, hükümsüz, Anafartalar Cad. No. 118'de oturur, İstanbul Bonmarşesi Müdürlüğünü yapmakta.

178- Adı: İsmet Gürcanlar. Babası Hasan, Gönen'de 1923 yılında Vahide'den doğma, bekâr, sanat okulu mezunu, hükümsüz, Fatih Eski Saraçhane Sokak No.49'da oturur, atölye sahibi.

179- Adı: Hüsamettin Dinç. Babası Muharrem, Manastır'da 1337 yılında Fıtnat'tan doğma, bekâr, sanat okulu mezunu, hükümsüz, Beşiktaş Yenimahalle Bostaniçi No. 23'te oturur, Kasımpaşa'da Havuzlar karşısında 85/1 No'lu mahalde çalışır.

180- Adı: Yıldız Baştımar. Babası İbrahim, Trabzon'da 1339 yılında Zehra'dan doğma, bekâr, yüksek tahsilli, hükümsüz, Kuzguncuk Paşalimanı 109 No'da oturur, ev kadını.

181- Adı: Arslan Kaynardağı. Babası Ali Ruhi, Adana'da 1340 yılında Sultan'dan doğma, bekâr, Felsefe Fakültesi mezunu, 1945 yılında İleri Gençlik Birliği davası sebebiyle Örfi İdare Mahkemesince beş aya hükümlü, Galata Tekirdağ Oteli'nde oturmakta, serbest mütercimlik yapmakta.

182- Adı: Cavit Sar. Babası Celalettin, Kalkandelen'de 1325 yılında Gülsen'den doğma, evli, bir çocuklu, orta mektebe kadar okumuş, hükümsüz, Fatih Sarıgüzel Cad. 53 No'da oturur, terzi.

183- Adı: Mustafa Aygölü. Babası Hasan, İzmir'de 1338 yılında Hanife'den doğma, evli, çocuksuz, yüksek tahsilli, hükümsüz, Feriköy Tabakhane Sokak 16/3'te oturur, İstanbul Defterdarlığı Milli Emlak Müdür Muavini.

184- Adı: Sururi Özbadur. Babası Ahmet Rıfat, Bergama'da 1334 yılında Hatice'den doğma, evli, bir. çocuklu, ilk mektep mezunu, hükümsüz, İzmir Şehirler Cad. 1506 Sokak No. 4'te oturur, elbise temizleyicisinin 15 Ekim 1953 tarihinden itibaren gizli olarak yapılan duruşmaları sonunda, mevcut beyanlardan ve duruşma müddetince ikame edilen yazılı delillerden ve şahadetten edinilen kanaate göre; ZEKİ BAŞTIMAR'a ait karar kısmında izah olunduğu üzere, Emekçi Köylü Sosyalist Partisi'nin komünist faaliyet gösterdiği sabit görülerek 15 Aralık 1946 tarihinde kapatılması hususunda emir verilmesi neticesi olarak legal sahaya çıkmak imkânını kaybeden komünist faaliyetin, tekrar gizli çalışma yolunu tuttuğu ve Emekçi Köylü Sosyalist Partisi içerisindeki faaliyeti sebebiyle aranmış ve fakat o tarihte yakalanamamış olan MEHMET BOZIŞIK'ın CAZIM AKTİMUR ile birlikte İzmir'de, kendilerine ve ilgililere ait karar kısımlarında izah olunduğu şekilde faaliyet göstererek, partinin gizli faaliyetinin ilk teşkilat kademelerini kurdukları, hücre ve bilahare de İzmir vilayet komitesini teşkil ettikleri, tevkifatın dışında kalmış olan ZEKİ BAŞTIMAR ile Ankara'ya giderek temas eden MEHMET BOZIŞIK'ın İzmir'deki faaliyetinden ZEKİ BAŞTIMAR'ı haberdar ettiği o tarihlerde esasen Ankara'da da mevzii olmakla beraber gizli komünist faaliyete, bu cümleden olmak üzere hücreler ve komiteler teşkiline, Türkiye Gençler Derneği içerisinde bulunan sol temayüllü kimselerin partiye kazanılmasına gayret gösterildiği ve yekdiğerine mütenazır olarak bu faaliyetin gelişmesine çalışıldığı sırada ve 1949 yılı Mayısında ZEKİ BAŞTIMAR'ın KEMAL ERGİN'İ İstanbul'a göndermesi ve orada tütüncüler arasında bulunan eski ve sabıkalı komünistlerle temas temini

neticesi olarak, İstanbul'da mevcut mevzii faaliyetin canlı bir şekle sokulduğu, aynı yılın temmuz ayı sonlarında veya ağustosu başlarında ZEKİ BAŞTIMAR'ın İstanbul'a gelmesiyle faaliyetin hızlandırıldığı ve İzmir, Ankara ile gerek bu vilayetler parti teşkilatı içerisinde bulunan şahısların gelip gitmeleri neticesi olarak yapılan şahsi temaslarla ve gerekse tespit edilen adresler vasıtasıyla temin edilen muhaberelerle mevcut faaliyetin bir elden ve teşkilatlı bir şekilde yürümeğe devam ettirilmesinin sağlandığı, 1949 yılında parti ileri gelenleri arasında bulunan ŞEFİK HÜSNÜ DEYMER, REŞAT FUAT BARANER, MEHMET BOZİŞIK gibi şahısların hapiste olmaları sebebiyle ZEKİ BAŞTIMAR, CELAL ZÜHTÜ BENNECİ, KEMAL ERGİN, TEVFİK DİLMEN, HALİL YALÇINKAYA, ÖMER LÜTFİ TUNÇAY, CAZIM AKTİMUR, MACİT BİLGE, ENVER GÖKÇE, ŞEVKİ AKŞİT ve tevkif edilmeden evvelki tarihlerde MEHMET BOZIŞIK'ın da iştirakiyle faaliyetin organize edildiği ve bu yoldaki faaliyetin Af Kanunu'nun çıkmasından sonra daha da hızlandırıldığı anlaşılmış ve sabit görülmüştür. Bu faaliyete katılmış olanların durumları ve faaliyet şekil ve dereceleri ayrı ayrı kendilerine ait karar kısımlarında izah edilmiştir.

HALİL YALÇINKAYA, REŞAT FUAT BARANER:

20 Kasım 1951 tarihinde tevkif edilen ve mevkufen muhakemesine devam olunan HALİL YALÇINKAYA, gizli komünist (Cemiyete) partisine girmek ve faaliyet göstererek komite üyeliği yapmak iddiası ile mahkemeye sevk edilmiş hakkında T.C.K.nun 5435 sayılı kanunla değişen 141. maddesinin 1. ve 3. fıkralarına göre ceza tayini talep edilmiş, 3 Kasım 1951 tarihinde tevkif edilen ve mevkufen mahkemesine devam olunan REŞAT FUAT BARANER de gizli komünist (Cemiyeti) partisi faaliyetine katılmak ve gerek Yenimahalle'de ve gerekse Cihangir'de yapılan toplantılara iştirak etmek ve binnetice

partinin sevk ve idaresine katılmış olmak iddiası ile mahkemeye sevk edilmiş, hakkında T.C.K.nun 5435 sayılı kanunla muaddel 141. maddesinin 1. ve 3. fıkralarına göre ceza tayini talep edilmiş, iddia makamı esas hakkındaki mütalaası sırasında da bu talebi tekrarlamıştır.

Maznun HALİL YALÇINKAYA duruşma sırasında yapılan sorgu sırasında mesnet suçu ve parti faaliyetine katılma iddialarını külliyen reddederek ilk tahkikat ifadelerinin tazyike müstenit olduğunu, muhtevasının hakikate uymadığını (Sahife 385) söylemiş ve tahkikatta yapılan sorgularında ise; (Dosya 14, sahife 275-278- 458,467) suçunu ikrar ederek 1950 yılı içerisinde (İfade tarihine ve beyan şekline göre 1950 Ağustos sonu veya Eylül başı olması lazım) ZEKİ BAŞTIMAR'ın çalıştığı yere gelerek pazar günü Yenimahalle'de asfalt üzerinde buluşmak üzere randevu verdiğini, buna uyarak Yenimahalle'ye gittiği zaman oraya MİHRİ BELLİ, ZEKİ BAŞTIMAR, REŞAT FUAT BARANER'in de gelmiş olduklarını, birlikte bir ağaç altında oturup yaptıkları görüşme sırasında partiden MİHRİ BELLİ ile REŞAT FUAT BARANER'in ilmi şekilde bahsettikleri, orada komünist partisinin kurulması lüzumundan bahsedildiğini, ZEKİ BAŞTIMAR'ın T.K.P. teşkilat prensiplerini okuduğunu ve tamam olmadığını söylemiş olduğu, kendilerinin yazıyı tasvip etmiş ve devam etmesini söylemiş olduklarını, teksiri hususunda o gün bir şey görüşülmediğini, bu toplantının merkez icra komitesinin ilk toplantısı olduğu, bu toplantıdan tahminen bir hafta kadar sonra ZEKİ BAŞTIMAR'ın kendisine sendika kolunda çalışacağını bildirmiş, bunun üzerine durumu DİLMEN'e anlatıp emin bir arkadaş getirmesini söylediğini ve neticede DİLMEN vasıtasıyla BİLAL ŞEN'i tanımış onunla yaptığı görüşmede BİLAL'e sendikalar içerisinde hücreler teşkil etmeğe çalışacaklarından, grev ve lokavt tasarısı hakkında bir tenkit yazısı hazırlamasını söylediğini, nihayet üçüncü buluşmalarında BİLAL ŞEN'in istediği

tenkidi hazırlayıp getirmiş ve beğenmiş ve Çalışma Bakanlığına gönderilmesinin temini bildirmiş olduğunu, sorgu tarihinden (25 Şubat 1951) bir sene kadar evvel ZEKİ BAŞTIMAR'ın DİLMEN'in bildireceği mahalle gelmesini toplantı yapılacağını, dükkânına uğrayarak söylediğini, bilahare muayyen zamanda DİLMEN delaletiyle toplantı mahalline Cihangir'e gittiği zaman oraya kendisinden evvel MEHMET BOZIŞIK'ın gelmiş olduğunu gördüğünü, arkasından sıra ile ve fasılalarla MİHRİ BELLİ, ZEKİ BAŞTIMAR, ŞEFİK HÜSNÜ DEĞİMER, REŞAT FUAT BARANER'in gelmiş olduklarını, konuşmalar arasında dünya ve memleket vaziyetini ve içinde bulunulan şartlar ve bunlar muvacehesinde komünistlere düşen vazifelerden bahsedildiğini, 1946'da yapılan tevkifattan bahisle MİHRİ BELLİ ile ŞEFİK HÜSNÜ DEĞİMER'in münakaşa ettiklerini ve ŞEFİK HÜSNÜ'nün o zaman dokümanları saklayamamış olmak itibariyle hatalı hareket ettiğini kabul ettiğini, ZEKİ BAŞTIMAR'ın o tarihe kadar yapılagelmekte olan faaliyeti ile yapılması lazım gelenden bahsettiğini, neticede üç kişilik bir komite kurulmasına karar verildiğini, bu komiteye MİHRİ BELLİ, ZEKİ BAŞTIMAR ve kendisinin seçildiklerini bu şekilde komite teşkili ile altı kişi ile temas etmenin güçlüğünün ve gizliliğin kaybolmasının önlenmesinin düşünüldüğünü, faal olarak çalışacak olan bu komitede ZEKİ'nin teşkilata, MİHRİ BELLİ'nin neşriyata kendisinin sendika koluna bakmasının kararlaştırıldığı, ayrıca bu toplantıda bir tevkifat yapıldığı takdirde idareyi ellerine almaları için bir yedek komite teşkili kararlaştırılmış ve bu komiteye İstanbul vilayet komitesi sekreteri TEVFİK DİLMEN, Ankara vilayet komitesi sekreteri KEMAL ERGİN ve İzmir vilayet komitesi sekreterinin seçilmiş olduklarını, Yenimahalle'de yaptıkları toplantıdan sonra ZEKİ'nin kendisiyle ve MİHRİ BELLİ ile ayrı ayrı temas ettiğini kendisiyle olan temaslarını, dükkânına gelmek suretiyle yaptığını, Cihangir toplantısının yapıldığı yerin bir

apartmanın bodrum katı olduğu, parti toplantısı bittikten sonra DİLMEN'in de yanlarına geldiğini (Dosya 15, sahife 504) mevcut ifadesinden de arkadaşlarının hapiste bulundukları sırada merkez komitesini ZEKİ BAŞTIMAR, kendisi ve CELAL ZÜHTÜ BENNECİ'nin teşkil etmiş olduklarını söylemiştir.

Diğer maznun REŞAT FUAT BARANER (Dosya 17, sahife 1064) ilk tahkikatta iddiaları tamamen reddetmiş, duruşmada da (Sahife 379) 1950 Temmuzunda Af Kanunu'nun çıkması ve tahliye edilmesinden sonra siyasetle meşgul olmadığını, işini ve sıhhatini kazanmağa çalıştığını, 3 Kasım 1951 tarihinde tevkif edildiğini, cezaevinde 23,5 ayını ihtilattan menedilmiş olarak geçirdiğini, Yenimahalle toplantısının yapıldığı iddia edilen tarihlerde teyzesini görmek maksadıyla gittiğini fakat toplantı yapmadıklarını, Cihangir toplantısına katılmadığını, HALİL YALÇINKAYA'ya yardıma verilecek bir adam durumunda olmadığını, ZEKİ ile 25 senedir arkadaş olduklarını, buluşup görüştüklerini, iddiaları kabul ettirebilmek için tazyik edildiğini ifade etmiştir.

ZEKİ BAŞTIMAR tahkikatta, parti teşkilatını kendisinin toplayıp, faaliyete geçirdiğini, bu meyanda HALİL YALÇINKAYA, MİHRİ BELLİ, REŞAT FUAT BARANER, AHMET FIRINCI ile görüşmeler yaptığını, AHMET FIRINCI'nın teklifine yanaşmadığını, diğerleri ile bundan sonra topluca görüşmeyi düşündüğünden bu hususu teklif ettiğini (Dosya 15, sahife 560) ve neticede Yenimahalle'de HALİL YALÇINKAYA, REŞAT FUAT BARANER ve MİHRİ BELLİ ile buluştuklarını, at yarışları sahasını geçip yoldan ayrılarak bir ağaç altında oturup görüştüklerini, kendisinin 1946'dan sonra partinin dağılmış vaziyette olduğunu, buna göre kendilerine düşen vazifeler bulunduğunu, bazı temaslar yapmış ve İstanbul'da vilayet komitesinin teşkil edilmiş olduğunu söylediğini, İzmir, Ankara'dan bahsetmediğini, fikirlerini arkadaşlarının da tasvip ettiklerini, T.K.P ana

prensipleri başlığı altında hazırlamakta olduğu yazının notları üzerinde nazari olarak görüştüklerini, MİHRİ ile daha sık temas etmesi hususunu kararlaştırdıklarını anlatmış, duruşmada ise (Sahife 400) bu ifadesini reddetmiştir

Maznunlardan MİHRİ BELLİ gerek tahkikatta ve gerekse duruşmada Yenimahalle'de yapıldığı iddia edilen toplantıya katılmadığını söylemiştir. MİHRİ BELLİ (Dosya 17, sahife 1120, duruşma sahife 378) dosya 12 sıra 34'te mevcut 3 Eylül 1951 tarihli polis takip raporunda da 2 Eylül 1951 pazar günü ZEKİ BAŞTIMAR'ın 9.55 treni ile Bakırköy Yenimahalle'ye geldiği, İstanbul'dan gelen banliyö treninden de MİHRİ BELLİ'nin indiği ZEKİ ile MİHRİ'nin asfaltta birleşip yürüdükleri, MİHRİ'nin arkasına bakması sebebiyle takiplerinden vazgeçilerek dönüşlerinin beklenildiği, 17.30 sıralarında ZEKİ BAŞTIMAR ile REŞAT FUAT BARANER'in Hastane istikametinden geldiklerinin MİHRİ BELLİ ile HALİL YALÇINKAYA'nın Yenimahalle istasyonunun Sirkeci'ye gidecek hattının bekleme yerine birlikte geldiklerinin görüldüğü, bilahare HALİL YALÇINKAYA ve REŞAT FUAT BARANER'in İstanbul'a giden otobüs durağında uzun boylu, 25 yaşlarında, zayıf, sarı saçlı külhanbeyi giyinişinde bir şahısla konuştuklarının ve birlikte otobüse bindiklerinin, istasyonda kalan ZEKİ'nin Florya'ya gittiği, HALİL YALÇINKAYA'nın görülemediği belirtilmiştir. HALİL YALÇINKAYA'nın ifadesinde toplanmadan sonra Florya'ya döndüğünü (Sahife 275) ifade ettiğine göre otobüse binenin HALİL YALÇINKAYA olmayıp MİHRİ BELLİ olduğu ve fakat sehven rapora HALİL adının yazıldığı anlaşılmıştır.

Dosya 12, sıra 17'de mevcut raporda ZEKİ BAŞTIMAR'ın 4 Ağustos 1951 tarihinde ve 28 sırada mevcut 22 Ağustos 1951 tarihli raporda mezkur tarihte Marputçular'da bir kalem tamircisi ile konuştuğu yazılı olduğu görülmüştür. 23 Şubat 1954 tarihli celsede bu raporlar ikame edilmiş, ZEKİ BAŞTIMAR

konuştuğu kalem tamircisinin HALİL YALÇINKAYA olduğunu (Sahife 525) kalemini tamir ettirmek için uğradığını ifade etmiştir. HALİL YALÇINKAYA'da rapor muhtevasının doğruluğu ara sıra ZEKİ'nin uğradığını kabul etmiştir.

Yenimahalle'deki buluşmayı tespit eden rapor muhtevasını ise reddetmişlerdir. ZEKİ BAŞTIMAR toplantı günü evinde olduğunu, REŞAT FUAT BARANER teyzesini görmek üzere bir defa Yenimahalle'ye gitmişse de; buluşmanın mevzu bahis olmadığını, YALÇINKAYA raporun yalan hususatı ihtiva ettiğini, kendisinin hem otobüse bindirildiğini, hem tren istasyonunda bırakıldığını söylemiştir. ZEKİ BAŞTIMAR'ın REŞAT FUAT BARANER ile dosya 12, sıra 13'te mevcut raporundan 30 Temmuz 1951 tarihinde, 51 sırada mevcut 27 Eylül 1951 tarihli rapordan mezkur tarihte Mumcuoğlu Hanı'na giderek temas ettiği ve bu tarihte handan birlikte çıktıkları, 57 sırada mevcut rapordan 2 Ekim 1951 tarihinde yine Mumcuoğlu Hanı'na gitmek suretiyle temas ettiği anlaşılmış, bu raporlar 23 Şubat 1954 tarihli celsede ikame edildiğinde bir itirazda bulunmamışlardır.

Yukarda belirtilen ifadelerden ve polis takip raporlarından REŞAF FUAT BARANER ve MİHRİ BELLİ'nin tahkikat ve duruşmadaki inkârlarına rağmen Yenimahalle'de iddiaya uygun şekilde toplantı yapıldığına kanaat getirilmiştir. 4 Ağustos 1951 ve 22 Ağustos 1961 tarihlerinde ZEKİ BAŞTIMAR'ın HALİL YALÇINKAYA'nın dükkânına uğradığının tespit edilmesi, HALİL YALÇINKAYA'nın temaslarını ZEKİ'nin dükkânına uğraması ile yaptığını ve Yenimahalle toplantısında aynı suretle kendisine duyurduğunu söylemesi, rapor tarihinin Yenimahalle toplantısının yapıldığı 2 Eylül 1951 tarihinden evvele rastlaması karşısında bu toplantının yapılmadığı iddiası varit görülmemiştir. Her ne kadar REŞAT FUAT BARANER kendisinin bir kere Yenimahalle'ye teyzesine gittiğini, bu toplantıya

katıldığı iddiasının bundan galat olabileceğini iddia etmiş ve müdafaa şahidi olarak ALİ ATİK'in dinlenmesini talep etmiş ve şahit 25 Mayıs 1954 tarihli celsede dinlenilmişse de; 1951 yılından sonra REŞAT FUAT BARANER'i görmediğini, tahminen 1950 veya 1951 yılının Ağustos veya Eylülünde bir gün annesinin gelmesi ve kendilerine misafir olması sebebiyle evlerine gelmiş, bir müddet oturmuş olduğunu, tarih olarak kati bir şey söyleyemeyeceğini, bir öğle sonu olduğunu, iki üç saat oturduğunu, REŞAT FUAT'ın belki kendisinden bir şey sormuş olabileceğini, fakat şimdi hatırlamadığını, zamanın 1951 olacağını gelir vergisinden bahsedilmiş olması sebebiyle tahmin ettiğini söylemiş ve beyanlarının katiyet ifade etmediği anlaşılmış olduğu cihetle, buluşmanın vaki olmadığını ispattan uzak görülmüştür.

REŞAT FUAT BARANER ve HALİL YALÇINKAYA'nın merkez komitesinin Cihangir'de yaptığı toplantıya da katıldıklarına tamamen kanaat getirilmiş ve bu husus ŞEFİK HÜSNÜ DEĞİMER'e ait karar kısmında etraflı olarak izah edilmiş bulunduğundan burada ayrıca tekrarlanmamıştır.

HALİL YALÇINKAYA'nın ifadesinde belirttiği üzere TEVFİK DİLMEN vasıtasıyla BİLAL ŞEN'le tanıştığı ve onunla temas ederek sendika mevzuunda gösterilen parti faaliyetini kontrol ettiği bu yoldaki faaliyet sırasında yapılan işlerin tasvibine arz edildiği, BİLAL ŞEN'in (Dosya 13, sahife 231) de mevcut ifadesinde ZİLELİ HALİL YALÇINKAYA'yı bir kere HASAN KAŞARCI'nın trikotaj fabrikasında çalıştığı sırada görmüş, bilahare DİLMEN'in kendisinden HALİL YALÇINKAYA'yı tanıyıp tanımadığını sorması üzerine bir kere görmesi sebebiyle belki yanılabileceğini söylemiş olduğunu, bunun üzerine DİLMEN'in ZİLELİ HALİL'in Marputçular'daki çalışma mahalline götürerek HALİL YALÇINKAYA'yı kendisine gösterdiğini, bilahare Haseki Hastanesi civarında da buluştuklarını,

grev kanunu tasarısı hakkındaki tenkit yazısını ZİLELİ HALİL'e göstermiş, tasvibini alıp İBRAHİM ATILAL'a verdiğini ifade etmesi ve TEVFİK DİLMEN'in de gerek tahkikatta (Dosya 14, sahife 244) ve gerekse duruşmada (Sahife 50, 51)de bu beyanları tamamen teyit eder mahiyette ifade vermesi ile sabit olmuş ve duruşmada maznunun inkâra saptığına kanaat getirilmiştir.

KADRİ ÇOKUĞURLU'nun (Dosya 16, sahife 881)de mevcut ifadesi de HALİL YALÇINKAYA'nın bu faaliyet içerisinde bulunduğunu göstermiştir. Maznun HALİL YALÇINKAYA'nın üzerinde yapılan aramada bir şey bulunamadığı, evinde yapılan aramada 1951 yılı Temmuz-Ekim aylarına ait (İşçi Hakkı) gazeteleri, dokuz adet Iring Bravn'ın (Türk İşçi Sendikaları) başlıklı tefrikası, Mahmut Makal'ın Bizim Köy adlı kitabı, Ateşten Mısralar adlı kitabı bulunarak alındığı dosya 12, sıra 113'te mevcut 26 Ekim 1951 tarihli zabıt varakasında, REŞAT FUAT BARANER'in evinde yapılan aramada suçla ilgili bir hususa rastlanılamadığı aynı dosya sıra 17'de mevcut 26 Ekim 1951 tarihli zabıt varakasından anlaşılmıştır.

Maznun HALİL YALÇINKAYA müdafaasında: 1929 senesinde 4 sene hapse mahkûm olduktan sonra bir daha ve bu suçla tevkif edildiği tarihe kadar siyasî hiçbir faaliyet göstermediğini, buna rağmen iddianamede hiçbir zaman faaliyetten geri durmamıştır denildiğini, halbuki bu müddet zarfında polise dahi çağrılmadığını, tahkikatta alınmış ifadeleri tazyik ile elde edildiğinden kabul etmediğini, TEVFİK DİLMEN'in 7 fıkradan faydalanmak gayesiyle hareket ettiğini, DİLMEN'in BİLAL ŞEN ile olan temaslarına ait beyanlarının kendisini suçlu gösterecek mahiyette olmadığını, MİHRİ BELLİ, ŞEFİK HÜSNÜ DEĞİMER'i tanımadığını, ZEKİ BAŞTIMAR ve CELAL ZÜHTÜ BENNECİ ile bir komite kurmadıkları gibi Yenimahalle ve Cihangir'de yapılan toplantılara da katılmadığını,

yazın kızını görmek için Florya'ya gittiğinden Yenimahalle istasyonunda görülmesinin mümkün olduğunu, partiye ve parti faaliyetine katılmadığını, suç sayılacak fiili olmadığını, mahkûmiyetine karar verilirse yaşının ilerlemiş olması gözetilerek fer'i cezanın çektirileceği mahallinin tam teşkilli hastahanesi olan bir yer olarak tayinini talep etmiştir.

Diğer maznun REŞAT FUAT BARANER de, müsnet suçu külliyen reddederek iddialara ilk tahkikattaki ifadelerin mesnet tutulduğunu, bu ifadelerin gayri kanuni olduklarını bununla beraber yekdiğerine aykırı noktaları ihtiva ettiklerini, iddia makamının bir fikri sabit ile cezalandırılmasını talep ettiğini, ZEKİ BAŞTIMAR'ın tahkikat sırasında verdiği ifadelerinde kendisinden merkez komitesi içerisinde bulunduğunu zan ve tahmin ettiği şekilde bahsettiğini, merkez komitesinin bir kongre şeklinde toplanmadığını, kendisinin yalnız başına idare ettiğini, evvelce merkez komitesini kimler teşekkül ettirdiğini bilmediğini söylemiş olduğunu, DİLMEN'in de ifadelerinden merkez komitesi toplantısının yapıldığı manasının çıkmadığını, HALİL YALÇINKAYA ve MEHMET BOZIŞIK'ın ifadelerinin tertip eseri olduğunu, Yenimahalle toplantısına katılmadığının ALİ ATİK'in şahadetiyle sabit olduğunu, tahliyesinden sonra hiçbir fiile iştirak etmediğini, eğer bu vakıalar oluşmuşsa malumatı dışında cereyan ettiklerini, suçsuz bulunduğundan beraatına karar verilmesini talep etmiştir.

Her iki maznunun da müdafaaları yukarda belirtilen beyanları ve bu beyanlardan polis takip raporlarından edinilen kanaatle inhar olunan sureti kabule göre yerinde görülmemiş ve komite faaliyetine katıldıklarına ve parti içerisinde sevk ve idare mevkii olan komitelere bu meyanda merkez komitesine katıldıklarına ve fiillerinde T.C.K.nun 141. maddesinin kanuni unsurlarının mevcut bulunduğunu ve suçluluklarına kanaat getirilmiş bulunduğu cihetle fiil ve hareketlerine uyan

T.C.K.nun 5435 sayılı kanunla muaddel 141. maddesinin 1. ve 3. fıkralarına göre ve parti içerisinde gösterdikleri faaliyet ve işgal ettikleri mevki nazara alınarak YEDİŞER SENE müddetle ağır hapis cezası ile tecziyelerine, aynı kanunun 173. maddesine göre HALİL YALÇINKAYA'nın İKİ SENE DÖRT AY müddetle Adana'da, REŞAT FUAT BARANER'in İKİ SENE DÖRT AY müddetle İzmit'te emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmasına T.C.K.nun 31. maddesine tevfikan amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetlerine 5887 sayılı Harçlar Kanununa ekli cetvelin 48. maddesi uyarınca ayrı ayrı 200'er lira harç ödemelerine, As. Mh, Us, K.nun 277 maddesine göre mevkuf kaldıkları müddetin mahkûmiyetlerinden sayılmasına, mevkufiyet hallerinin devamına karar verilmiştir.

TÜRKİYE'DE SOLUN KISA TARİHÇESİ

Türkiye Sosyalist İşçi ve Köylü Fırkası (T.S.İ.Ç.F)

Türkiye'deki ilk komünist partidir. 22 Eylül 1919'da İstanbul'da kurulmuş, 1919 seçimlerine katılmış ve 1924'te kendiliğinden, fonksiyonu bitince dağılmıştır. Belli başlı kurucuları Dr. Şefik Hüsnü, ressam Namık İsmail, Ethem Nejat ve Ahmet Akif Beylerdir.

Partinin yayınları; Kurtuluş, Aydınlık ve Orak-Çekiç'tir. Legal Orak-Çekiç, ancak 12 Mart 1925'te kapatılmıştır. Parti, Milli Mücadele'yi tam olarak desteklemiş, işgal altında İstanbul'da ve Anadolu'da grevler düzenlemiştir.

Türkiye Komünist Fırkası (T.K.F)

Enver Paşa'nın amcası Halil Paşa, Dr. Fuat Sabit ve Küçük Talat Beylerin Bakü'de kurdukları partidir.

Kuruluş tarihi 28 Nisan 1920'dir. Bu parti kısa bir süre sonra Mustafa Suphi Bey'in yönetimine geçmiştir.

Yeşilordu

Resmî kuruluşu Temmuz 1920'dir. Yöneticileri arasında Salih Hacıoğlu bulunmaktadır. Oysa bu Yeşil Ordu ismi altında çok değişik örgütlenmelere rastlanmaktadır. Rusya'dan yardımımıza gelecek birçok gerçek ve hayali İslam Birliği'ne bu ad verilmiştir.

Türkiye Komünist Partisi (Bakü)

10-15 Eylül 1920 günlerinde Azerbaycan'da, Mustafa Suphi'nin önderliğinde (Birlik) kongresini yapan partidir. Kökeni, Türkiye Komünist Fırkası'nda bulunduğu gibi, Türkiye Sosyalist İşçi ve Köylü Fırkası'na da dayanmaktadır. Mustafa Suphi Genel Başkan, (T.S.İ.Ç.F) yöneticilerinden Ethem Nejat, Genel Sekreter'dir.

Türkiye Komünist Fırkası (Atatürk'ün kurdurttuğu resmî parti)

Kuruluşu 18 Ekim 1920 olup, kurucuları Mustafa Kemal Paşa'nın en güvendiği kişilerdir.

Türkiye Halk İştirakiyyun Fırkası (T.H.İ.F)

Kuruluşu 7 Aralık 1920, kurucuları Tokat Mebusu Nazım (Başkan), Baytar Binbaşı Salih Hacıoğlu (Sekreter), Bursa Mebusu Şeyh Servet, Afyon Mebusu Mehmet Şükrü, Ziynetullah Nuşiveran, Miralay (Çolak) Selahattin'dir.

Parti, 2 Şubat 1921'de kapanmak zorunda kaldı. Açılan davadan sonra, 29 Mart 1922'de tekrar yeniden faaliyete geçti. Artık bu parti, Mustafa Suphi'nin partisinin devamı niteliğindedir, yani T.K.P.'dir.

15 Ağustos 1922'de Kongre toplamak için izin aldı. Ancak Komintern delegeleri geldiğinden izin kaldırıldı ve Kongre (sözüm ona) Ankara'da Eylül başında gizli toplandı. Kongrede Sovyet ve Azerbaycan elçileri hazır bulundular. Salih Hacıoğlu (Birinci Sekreter), A. Nazım, Affan Hikmet, Şefik Hüsnü, Ata Çelebi Merkez Komite üyeliklerine seçildiler. Ayrıca Salih Hacıoğlu, Komintern Dördüncü Kongresine gidecek heyetin başkanlığına seçildi.

19 Ekim 1922 günü, Başbakan Rauf (Orbay) her türlü komünist faaliyeti yasak etti. Parti kapandı. 9 Ağustos 1923'te karara bağlanan davada üç ile üç buçuk ay kadar hapis cezaları verildi.

T.K.P Üçüncü Kongresi

1925 başında, Şefik Hüsnü'nün Beşiktaş, Akaretler'deki evinde toplandı.

Kongre delegeleri, İstanbul (Almanya Grubu): Baytar Ali Cevdet, Vedat Nedim (Tör); (Aydınlık Grubu): Dr. Şefik Hüsnü, Sadrettin Celal (Antel); (Sovyetlerden gelenler): Nâzım Hikmet, Şevket Süreyya; (Gençlik temsilcileri): Tıbbiyeli Hasan Ali (Ediz), Hikmet (Kıvılcımlı); (Ankara Delegeleri): Tornacı Emin (Sekün), Seyfettin Osman; (İzmir Delegeleri): Topçu Daik Usta, İsmail (Marat değil); bu arada "Pan Ergatikon"dan Niko Asmakopulos ve Niko Simkiyeviç; Vanlı Kâzım, Küçük Hakkı, (Edirne'den) Muallim Sadık ve diğerleri.

Kongrede, dergi ve gazete çıkarmak, Anti-Emperyalist savaşıma devam, devrimlerden sapılmaması için savaşım ve İşçi Sınıfı'nın örgütlenmesine öncelik tanımak kararlarını almıştır. Az sonra da Gençlik Kongresi toplandı. Katılanlar arasında Emin Sekün, Dr. Süleyman Neşati, Hasan Ali, Dr. Hikmet, Üsteğmen Dr. Mümtaz, (Şişli Camii mimarı) Vasıf, Eczacı Vasıf ve Baytar Hakkı Nezihi bulunmaktaydı. İcra Komitesi hakkındaki İ. Topçuoğlu listesi tutarlı değildir. *(bkz. M.T. ve T.K.P Gerçeği, R. N. İleri)*

T.K.P 'de iki önemli olay

1- Partinin Vedat Nedim (Tör) tarafından ihbar edilmesi: Bu dönemde T.K.P.'de iki önemli olay olmuştur. Komintern, Parti Sekreteri Vedat Nedim'in pasif davrandığını ihtar etmiştir. Bunun üzerine Şefik Hüsnü, Viyana Parti Konferansı'nı toplamıştır. Vedat Nedim'e, Moskova'dan iki yardımcı gönderilmiştir: İzmir sorumlusu olarak, eski imalatı harbiye ustası Hüsamettin (Özdoğu) ile Adana sorumlusu İsmail (Bilen). Bunların ikisi de Vedat Nedim'e güvenmemiş, Vedat Nedim ise pasifliğe devam etmiştir. Bunun üzerine Şefik Hüsnü, İstanbul'a gizli olarak gelip, Baytar Cevdet (Sekreter), Laz İsmail (Bilen), Hüsamettin (Özdoğu), Sarı Mustafa (Börklüce), Hasan Ali (Ediz)'den oluşan yeni bir Genel Merkez kurdu. Oysa Vedat Nedim, devir teslim sırasında Parti'yi ihbar etti (1927). Sonra Hasan Ali Sekreterliği'nde Dr. Hikmet, Eczacı Vasıf dönemi başlar.

2- İşçi Muhalefeti: Parti içindeki bu kutuplaşma, muhalefetin Pendik'te Pavli Adası Kongresine (1930) kadar vardı. Kongre, Musolini Ahmet (Kavala)'in lokalinde toplandı. Hamdi Şamilof (Alev), Emine (Alev), Mahmut, Sarı Mustafa (Börklüce), Deli Mehmet (Özdenasıl), Şaban Fuat, Şoför Süreyya, Zeki (Baştımar) ve Parti'nin gizlice yolladığı Seyfettin Osman'dan oluşan Kongre, yeni yönetimi ve Nâzım Hikmet'i Parti Sekreteri olarak seçti. Elimizdeki bir Milli Emniyet raporuna[1] göre, Ankara'dan Şevket Süreyya, Vedat Nedim, Osman Alp, İsmail Hüsrev (Tökin) de, Şevket Süreyya'nın sözlerine göre, bu grupta bulunuyorlarmış ve iki kez Komintern'e müracaatla T.K.P. olarak tanınmalarını talep etmişler. Oysa Komintern, Şefik Hüsnü'yü tercih etmiştir. Bunun üzerine muhalefetin ihraç kararı alınmış, Zeki Baştımar gruptan ayrılmış, Seyfettin

1 Bu raporun tamamı, Rasih Nuri İleri tarafından Tarih ve Toplum Dergisi'nin 1998 yılında çıkan 172. sayısında yayımlanmıştır.

Osman ise zaten Merkezce görevli imiş. Ancak, iş bu kadarla kalmayıp, muhalefet ayrı bir parti halinde faaliyetini sürdürmüş ve bu faaliyet 1932 Bursa tevkifatına kadar sürmüştür.

T.K.P. Dördüncü Kongresi

Bu kongre, 6 Şubat 1932 günü Haliç'te, Defterdar'da Zeki Baştımar'ın evinde toplandı. Dr. Şefik Hüsnü ile Baytar Cevdet o sıralarda yurt dışında idiler. Üstelik 1929 İzmir Davası sanıklarından Dr. Hikmet, Laz İsmail, Hüsamettin Usta hapisteydiler. Parti Eski Sekreteri Hasan Ali ile sonraki Sekreter Reşat Fuat (Baraner) da tutuklu bulunuyordu. Bu şartlarda toplanan kongrede delege olarak Emin Sekün, Zeki Baştımar, Seyfettin Osman, Şoför İsmail, Şoför Halit, İzmir'den Safiye (Topçuoğlu), Tüfekçi Ustası Fahri, Samsun'dan Dede Ahmet (Fırıncı), Bekçi Selim, Edirne'den (Sako) Remzi, Antalya'dan Tayyareci Nuri, Boz Mehmet, Sıdıka (Kemal Tahir'in hanımı) yer almaktaydı.

Seyfettin Osman, Pavli Kongresi hakkında rapor okudu. Emin Sekün, Parti Sekreteri seçildi, Şefik Hüsnü'nün başkanlığı devam etti. Abdullah Cevdet, Sıdıka, Reşat Fuat (Baraner), Boz Mehmet, Halil (Yalçınkaya), Ahmet (Fırıncı), Celal (Benneci) asil olarak ve Zeki (Baştımar) ile Safiye (Mete Tunçay'a göre Emin Bilecan) yedek olarak Merkez Komitesi'ne seçildiler. Ancak birkaç gün sonra, birçoğu tutuklandıysa da, Kongre ve Merkez Komitesi meydana çıkmadı.[2]

T.K.P. için alınan Separat Çalışma Kararı

T.K.P., 1936 yılında az kalsın Komintern tarafından tasfiye ediliyordu. Türk Delegasyonu'nun ısrarı üzerine, "Separat Kararı" diye bilinen karar alındı. Bu, Parti'nin ademi merkeziyetçilik

2 Emin Sekün'ün notlarına göre (R.N.İ.).

kararı idi ki, uluslararası nedenlere dayanıyordu. Sovyetler Birliği, yakınlaşan Dünya Savaşı konjonktüründe, Türkiye Hükümeti ile sorun çıkartabilecek bir T.K.P. istemiyordu. Ayrıca, üyelere, C.H.P.'ye ve Halkevlerine sızma direktifi verildi. Bu durum, 1942'de Anti Faşist Demokratik Cephe kurmak kararı alınıncaya kadar sürdü. Kaldı ki, Atatürk'ün vefatından az sonra, Sovyet dostu Atatürkçü dış politika da sona ermişti.

T.K.P. Arşivleri

Türk Delegelerin ve yöneticilerin, Komintern'deki rolleri ve mücadeleleri ise konumuz dışındadır ve zaten yayınlanmamıştır.

T.K.P arşivlerinin Komintern Dönemi (1920-1942) artık açılmış bulunmaktadır. Bunların bir kopyası, Amsterdam'daki "Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü" Türkiye Bölümü'nde bulunmaktadır. Ancak tasnifleri ve hele incelenmeleri çok zaman alacaktır. Çünkü belgelerin büyük çoğunluğu eski harflerle ve el yazısı iledir. Bir kısmı ise Rusçadır.

Bu arşivlerin tamamına yakın bir kısmı 1936 öncesine aittir. Separat Çalışma Kararı'ndan sonrasına ait yok denecek kadar az belge vardır. 1940-1960'lı yılların belgeleri ise daha açılmamış, değişik Sovyet Arşivleri'nde bulunmaktadır.

1960'lı yıllar (Zeki Baştımar Dönemi), arşivleri şimdilik yok gibidir. 1973 yılı sonrası (İsmail Bilen Dönemi) ile "Bizim Radyo" arşivleri T.K.P. tarafından, çöküşten önce Almanya'dan Moskova'ya taşınmış ve S.B.K.P. Merkez Komitesi'ne emanet edilmiştir. Bunlar, Rus Partisi kapatılınca, Yeltsin Dönemi'nde mühürlenmiştir. Bizim Radyo bantları ise Amsterdam'dadır.

Komintern arşivlerinin incelenmesi bir çok konuya, özellikle Parti Kongreleri, konferans ve toplantılarına, bunlar da alınan kararlara, parti içi ihtilaflara açıklık kazandıracaktır. Kadrolar, ihraçlar belli olacaktır. Ancak yine de bu, Parti Tarihi'nin

sadece bir yönünü teşkil edecektir. Yukarıda verilen listeler, yetkili sekreterler tarafından bellekte kalan isimlerden verilmiştir. Bu nedenle bazı eksiklikler ve yanlışları kapsayabilir. Arşivlerden bunlar düzeltilip tamamlanacaklardır.

Ayrıca şurası belirtilmelidir ki, T.K.P. 4. Kongresi olan 1932 Kongresi, Komintern'ce kongre olarak değil, konferans olarak kabul edilmektedir. Üstelik seçilen Merkez Komitesi üyelerinden çoğu Komintern'ce kabul edilmediği gibi, bazıları da Parti'den ihraç edilmişlerdir. Hatta Sovyet Partisi'nin de vetosu olmuştur. Oysa, sonraki kongre, resmen 5. Kongre olarak adlandırılmaktadır. Bu da gösteriyor ki, merkez ile örgüt arasında bazı çelişkiler, uyumsuzluklar, diyalektik bir alışveriş söz konusudur. Şüphesiz, bu sadece Komintern Dönemi için varittir.

Kaynak: Rasih Nuri İleri, Atatürk ve Komünizm, Scala Yayıncılık.

HALİL YALÇINKAYA (Zile 1895 - Adana 1960)

Bilimsel sosyalist eylem adamı. Orta öğrenimini tamamladıktan sonra, I. Dünya Savaşı'nda askere alındı. Sarıkamış Cephesinde savaşırken, esir düştü. Çarlık Hükümeti tarafından birçok Türk esirle birlikte Sibirya'ya sürüldü. Orada madenlerde çalıştırıldı.

Sovyet Devrimi'nden sonra, Azerbeycan'da Mustafa Suphi'nin örgütlediği birlikte yüzbaşı rütbesiyle yer aldı. Amiral Kolçak karşı-devrimci güçlerine karşı savaştı. Bir süre Bakü'de yaşadı.

Ülkeye dönüşünde, İstanbul'da tramvaycılar grevinin hazırlanmasına öncülük etti. 1929 yılında İzmir'de İsmail Bilen, Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Hüsamettin Özdoğu vb. ile birlikte hükümeti devirme amacı ile gizli örgüt kurdukları öne sürülerek, tutuklandı. Duruşmada, örgüt adına hazırlanan bildirileri özel baskı aracı ile çoğalttığı yolundaki savı kabul etmemesine karşın, 4 yıla hüküm giydi. Diyarbakır Cezaevi'nde yattı.

Serbest bırakılınca yeniden Sovyetler Birliği'ne gitti. Moskova'da Doğu Ülkeleri Emekçileri Üniversitesi (KUTV)'nde okudu. Ülkeye döndü. II. Dünya Savaşı yıllarında Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından İstanbul dışına çıkarıldığından, uzun süre Zile'de yaşadı.

Sıkıyönetimin kalkması üzerine yeniden dönüşünde, Dr. Şefik Hüsnü Deymer, Reşat Fuat Baraner, Zeki Baştımar vb. ile birlikte Türkiye Komünist Partisi (TKP)'ni yönettikleri, Merkez Komitesini oluşturdukları savı ile 10 Kasım 1951'de tutuklandı. Yargılama sonunda yedi yıl hapse, iki yıl dört ay da Adana'da gözetim altında tutulmaya hüküm giydi. Sürgün yerinde öldü.

Kaynak: Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, May Yayınları, İstanbul, 1980, s: 1271-1272.

Heybeliada'dan bir hatura.

Harbiye Cezaevi, orta sıra sağdan 2. kişi (kolunda saati görünen) *Halil Yalçınkaya*.

Soldan sağa: *Enver Gökçe, Fadıl Barkan, Recep Yelkenkaya, Vedat Türkali* (ayrı duran), *Halil Yalçınkaya* (semaver önünde oturan) *Ahmet Gayretli*'nin 3 Temmuz 1956'da, Harbiye Cezaevi'nde yaptığı resim, *Vedat Türkali*'nin izniyle.

Dr. Orhan YILMAZ

1962 doğumlu. İlk ve ortaokulu memleketi Tokat, Zile'de; liseyi Ankara ve Tokat'ta tamamladı. 1984 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Hayvan Yetiştirme ve Islahı (Zootekni) Bölümünden mezun oldu. 1995-1997 yılları arasında, İngiltere Aberdeen Üniversitesinde Hayvan Islahı üzerine yüksek lisans, 2002-2007 yılları arasında, Ankara Üniversitesinde Kangal Köpeği üzerine doktora çalışmasını gerçekleştirdi. 1987 yılında girdiği Tarım ve Köyişleri Bakanlığında halen çalışmaktadır.

Türkiye'nin İlk Komünistlerinden Zileli Halil Yalçınkaya (2008) kitabı haricinde, *Tokat Zile Küçüközlü (İsa) Köyü* (2004), *Zile İsyanı* (2005), *Küçüközlülü Ürfet Pehlivan* (2005), *Turkish Kangal (Karabash) Shepherd Dog* (2007), *Kangal Köpeği* (2003, 2004, 2005 ve 2008), *Çakır Ethem Bey* (2008), *Le Chien Kangal* (2008) isimli kitapları bulunmaktadır.

İngilizce ve Almanca bilir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

1895 yılında, Tokat, Zile'ye bağlı Küçüközlü (Küçükisa) Köyünde doğan bir bebek.

21 yaşında Sarıkamış Harekâtı'nda bulunmuş bir Anadolu genci.

22 yaşında Sovyet Devrimi'ne katılmış bir Zileli.

Gurbet ellerden Bakülü bir gelin.

Şerife ve Mehmet Ali isminde iki yavru.

İllegal TKP'nin ilk çekirdek kadrolarına katılış.

1960 İhtilali'nden birkaç ay önce, sürgün yeri Adana'da gelen ölüm.

Hapisler, işkenceler, sürgünler, eziyetler...

İşte Türkiye'nin ilk komünistlerinden, Zileli Halil Yalçınkaya'nın kısa ve hazin öyküsü...

Kapak Resmi: Mihri Belli'nin kalemiyle.

ISBN 13: 978-9944-425-89-6

9 789944 425896